

terminàlia

REVISTA SEMESTRAL
NÚM. 3 · JUNY 2011
ISSN: 2013-6692 (impresa);
2013-6706 (electrònica)

f. BOT Gènere de plantes arbòries o arbustives erectes de la família de les combretàcies, de flors petites i en general verdes o blanques, que comprèn unes 225 espècies pròpies de regions tropicals. Se n'utilitza la fusta, i també serveix com a planta ornamental i és font de tanins.

f. pl. MIT Festes en honor del déu de la mitologia clàssica romana Tèrminus, déu protector dels límits dels camps i de les fronteres. Els pagesos les celebraven anualment el 23 de febrer.

f. SCATERM Revista de la Societat Catalana de Terminologia.

Us interessa la terminologia?

Voleu donar un nou estímul a la vostra trajectòria professional o acadèmica? L'organització en què treballeu ha decidit tenir veu i vot en el panorama terminològic català?

La SCATERM us convida a **associar-vos-hi** i a participar activament en l'àmbit de la terminologia. Com a socis, us animem a aportar idees, proposar activitats, presentar ponències en les jornades i seminaris, col·laborar amb el Butlletí, enviant notícies, comentaris, cròniques o novetats, col·laborar amb la revista TERMINÀLIA, trametent articles o propostes de ressenyes o, fins i tot, entrant a formar part de la Junta de la Societat. A més del fet de pertànyer a una societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, gaudireu de diversos avantatges:

- Recepció de TERMINÀLIA, revista científica de periodicitat semestral.
- Recepció d'un exemplar de les obres publicades en les dues col·leccions de la Societat «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» i «Eines de Terminologia».
- Recepció del Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia, una publicació electrònica bimestral que us mantindrà al dia de les novetats i activitats terminològiques.
- Inscripció gratuïta a la jornada anual de la SCATERM, una activitat monogràfica que se celebra a la primavera, sovint en col·laboració amb d'altres institucions acadèmiques.
- Inscripció gratuïta al seminari de terminologia que s'organitza cada any a la tardor.
- Reducció de l'import de la inscripció en les activitats extraordinàries que organitzem, com ara cursos, tallers, etc.
- Descompte d'un 50 % en les publicacions de l'IEC.
- Cada soci col·lectiu pot designar quatre persones representants que gaudeixen dels avantatges anteriors que són aplicables individualment.

La Societat Catalana de Terminologia és hereva de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM, fundada l'any 2002), que esdevingué filial de l'Institut d'Estudis Catalans el gener del 2008. En tant que societat filial de l'Institut, la SCATERM constitueix un punt de referència en l'àmbit terminològic i té per finalitat difondre i promoure l'activitat terminològica en català, sobretot en els àmbits científics i tècnics. Així mateix, la SCATERM es vol convertir en una plataforma per a l'intercanvi d'informació i de coneixements entre totes les persones i organitzacions vinculades d'una manera o altra amb la terminologia.

Si voleu més informació, visiteu <http://scaterm.iec.cat>, on trobareu les quotes actualitzades per a socis individuals i socis col·lectius i la butlleta d'alta.

SUMARI

EDITORIAL

Aquest número	5
----------------------	---

ARTICLES

M. Isabel Fijo León, Mercedes de la Torre García i Alberto M. Arias García Aplicación de las tecnologías de la información a la terminología ictiológica: el sitio web www.ictioterm.es	7
Isabel García Izquierdo New perspectives for the analysis and formalisation of specialised genres: the GENTT proposal	13
Xavier Torreadella i Flix i Alexandre Planas i Ballet Del deport a l'esport i de l'esport al deport: més que una discussió terminològica	22

ENTREVISTA

TERMINÀLIA parla amb... Joan Veny, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i president del Consell Supervisor del TERMCAT	31
--	----

DOSSIER: Etnolingüística i terminologia

Introducció	35
Xavier Rull La terminologia en museus d'activitats en extinció o renovació: localitat versus generalitat i tradició versus innovació (el cas del Museu de la Vida Rural)	36
Lluïsa Bruch i Júlia Plaza Vocabularis d'oficis: boters i basters	39
Pilar Sánchez-Gijón i Elisabet Solé Vocabularis publicats en el <i>Butlletí de Dialectologia Catalana</i> (1913-1936)	41

RESSENYES

La terminología de la archivística de Joaquín García Palacios Jordi Andreu	48
--	----

43 palabras de la vid y el vino. Diccionario específico del vino de la Rioja de Miguel Ibáñez i José Maria Pastor 50
Emili Llamas

LEXIMANCER. Programa per a la generació automàtica de mapes conceptuals d'Andrew E. Smith 52
Rogelio Nazar

ESPAI DE TROBADA

La normalització terminològica en biomedicina 55
Xavier Fuentes Arderiu

El concepte de terme. Taula rodona organitzada per la SCATERM (15 de març de 2011) 57
Agustí Espallargas

SEMBLANÇA: Santiago Pey i Estrany

La passió pel disseny i pels mots 59
Mercè Lorente, Sílvia Llovera i Xema Vidal

TERMINÀLIA
Número 3 (2011)

IMATGE DE PORTADA:
Museu de la Vida Rural · © Jordi Vidal

DIRECTORA:
M. Teresa Cabré Castellví (UPF, IEC)
EDITORIA EN CAP:
Mercè Lorente Casafont (UPF)
CONSELL DE REDACCIÓ: Marc Barracó (UPC), Ester Bonet (UFEC), Sílvia Llovera (UPC), Núria Pérez-Pérez (UPF), Joan M. Romaní (Generalitat de Catalunya), Xavier Rull (URV), Pilar Sánchez-Gijón (UAB), Elisabet Solé (UB)

CONSELL CIENTÍFIC: Gerhard Budin (Univ. de Viena), Mercè Durfort (UB, IEC), Tina Célestin (OQLF), Guiomar Ciapuscio (UBA), Loïc Depecker (Univ. de París I), Pamela Faber (UGR), Joan Martí Castell (URV, IEC), Salvador Reguant (UB, IEC)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA I TIPOGRÀFICA:
Serveis Editorials de l'Institut d'Estudis Catalans

CAPÇALERA DE LA REVISTA: Jesús Carrasco
DISSENY I MAQUETACIÓ: Fundació Tam-Tam
IMPRESSIÓ: Fundació Tam-Tam

EN AQUEST NÚMERO HAN COL·LABORAT:
Jordi Andreu, Alberto M. Arias, Lluïsa Bruch, M. Isabel Fijo, Agustí Espallargas, Xavier Fuentes Arderiu, Isabel García Izquierdo, Emili Llamas, Sílvia Llovera, Mercè Lorente, Amor Montané, Rogelio Nazar, Alexandre Planas, Júlia Plaza, Xavier Rull, Pilar Sánchez-Gijón, Elisabet Solé, Mercedes de la Torre, Xavier Torredadella, Xema Vidal.

Aquest número ha rebut el suport del Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí.

© dels autors dels articles
© de la Societat Catalana de Terminologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
<http://scaterm.iec.cat>
President: Jaume Martí
Vicepresidenta: Judit Freixa
Secretari: Josep M. Jovells
Tresorer: Josep M. Mestres
Vocals: Àngels Egea, Agustí Espallargas, Sílvia Llovera, Lluc Potrony, Joan M. Romaní
Delegada de l'IEC: M. Teresa Cabré Castellví

Els continguts de la revista estan subjectes a una llicència Reconeixement – No comercial – Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative Commons, si no s'indica el contrari.

Llicència completa:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>

Les revistes de l'IEC allotjades a l'Hemeroteca Científica Catalana utilitzen com a descriptors les 15 propietats recomanades al Dublin Core Metadata Element Set, versió reduïda de la norma ISO 15836 (2009).

PREU D'AQUEST EXEMPLAR: 13 euros

SUBSCRIPCIONS: El preu de la subscripció és de 26 euros l'any, per dos números de la revista. Els membres de la Societat Catalana de Terminologia en són automàticament subscriptors, i la reben sense que això representi cap encariment de la quota anual. Per subscriure-us-hi o per demanar més informació, adreceu-vos a:

Revista TERMINÀLIA
Societat Catalana de Terminologia
Carrer del Carme, 47 · 08001 Barcelona
Telèfon: 935 529 105 · Fax: 932 701 180
Adreça electrònica: terminalia@iec.cat

ISSN: 2013-6692 (edició impresa);
2013-6706 (edició electrònica)
Dipòsit legal: B-44926-2009
Any d'inici de la revista: 2009

Aquesta revista és accessible en línia des de:
<http://publicacions.iec.cat>, <http://revistes.iec.cat>,
<http://terminalia.iec.cat>

Revista indexada a: IEC, RACO, Hispana, DOAJ, Latindex, DICE, Ulrich's PDDb, MIAR, TRACES

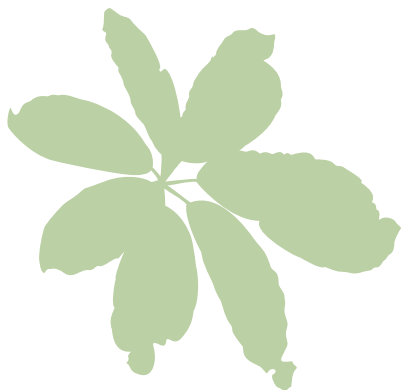
Amb la col·laboració de:

Fe d'errates del número 2 (2010)

La referència de l'autoria de les fotografies de la portada i de la capçalera del dossier van ser intercanviades per error.

Aquest número

TERMINÀLIA torna a ser amb vosaltres amb el número 3, que enceta el tercer any de la revista. Hi trobareu tres articles avaluats per parelles de revisors externs: el d'Isabel Fijo León i Mercedes de la Torre García de la Universitat Pablo de Olavide de Sevilla i Alberto Manuel Arias García del Consejo Superior de Investigaciones Científicas sobre el projecte ICTIOTERM, que recull informació biològica i terminològica de les espècies marines d'Andalusia occidental, en castellà; l'article d'Isabel García Izquierdo de la Universitat Jaume I de Castelló sobre l'aplicació dels gèneres textuais en l'anàlisi dels textos especialitzats, en anglès; i l'article de Xavier Torredella i Flix i Alexandre Planas i Baget de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Institut del Centre d'Alt Rendiment (CAR) de Sant Cugat del Vallès, respectivament, que debaten, en català, sobre l'ús dels termes esport i deport arran de la publicació del *Diccionari general de l'esport* (2010).

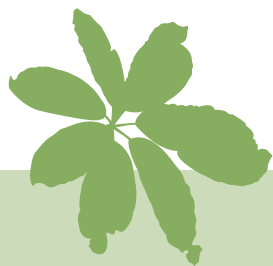
A la secció «Dossier» presentem el monogràfic «Etnolingüística i terminologia», coordinat per Pilar Sánchez-Gijón, que inclou un reportatge sobre el Museu de la Vida Rural, a càrrec de Xavier Rull, un article de Lluïsa Bruch i Júlia Plaza sobre els vocabularis de professions tradicionals i la metodologia terminogràfica, i una descripció dels vocabularis de temàtica especialitzada publicats en el *Butlletí de Dialectologia Catalana* entre el 1931 i el 1936, a càrrec de Pilar Sánchez-Gijón i Elisabet Solé. Per a completar el monogràfic, a la secció «Entrevista» conversem amb Joan Veny i Clar, president del Consell Supervisor del TERMCAT, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i excel·lent representant de la confluència de terminologia, dialectologia i etnografia; i a la secció «Semblança» recordem Santiago Pey i Estrany, apassionat dels mots i de les professions manuals creatives, i impulsor de la formació del disseny a casa nostra, amb un text redactat per Mercè Lorente, Sílvia Llovera i Xema Vidal.

Diversos col·laboradors de TERMINÀLIA han ressenyat per a aquest número dos llibres, un sobre la terminologia de l'arxivística i un altre sobre la terminologia del vi; un vocabulari en línia d'informàtica i un programa

informàtic d'anàlisi del lèxic. A la secció «Espai de trobada» hi podeu llegir un article d'opinió de Xavier Fuentes Arderiu sobre la normalització de la terminologia química i la crònica, a càrrec d'Agustí Espallargas, de la taula rodona «El concepte de terme», organitzada per la SCATERM i celebrada a l'Institut d'Estudis Catalans el dia 15 de març de 2011.

Aprofitem aquest espai editorial per a anunciar-vos algunes novetats de la revista. S'ha constituït el Consell Científic de TERMINÀLIA, amb personalitats de prestigi en el món de la terminologia, la ciència i la lingüística, que assessoraran el Consell de Redacció sobre les línies i l'evolució de la revista, a més de col·laborar en l'avaluació de continguts. El Consell Científic, de caràcter internacional, està format per Gerhard Budin (Universitat de Viena, Infoterm), Mercè Durfort (Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans), Tina Célestin (Office québécois de la langue française), Guiomar Ciapusio (Universitat de Buenos Aires, Conicet), Loïc Depecker (Universitat de París I Sorbona, Societat Francesa de Terminologia), Pamela Faber (Universitat de Granada), Joan Martí Castell (Universitat Rovira i Virgili, Institut d'Estudis Catalans) i Salvador Reguant (Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans). Agraïm a tots els membres del nou consell l'acceptació de la invitació i la bona disponibilitat mostrada.

TERMINÀLIA és la revista semestral de la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que es publica tant en paper com en suport electrònic. Aquesta revista sorgeix en un entorn lingüístic molt actiu des del punt de vista terminològic (activitat científica, planificació lingüística, docència, recerca, innovació, desenvolupament de recursos, xarxes de cooperació), i pretén cobrir un espai natural d'intercanvi d'idees i d'actualització informativa, tot publicant contribucions sobre terminologia i àmbits afins.

L'objectiu principal és fer conèixer arreu l'activitat científica i professional relacionada amb la terminologia catalana, des de la recerca fins a les aplicacions, des dels serveis fins als productes, des de les accions de formació fins al debat social. Ens interessa reflectir el treball que es fa en els territoris de llengua catalana (tant si es refereix a la llengua catalana com a d'altres llengües de treball), pel que té d'exportable a altres comunitats lingüístiques. Alhora ens volem fer ressò de les experiències de l'exterior

Ens felicitem també pel fet que TERMINÀLIA està indexada a noves bases de dades documentals. Podeu trobar-ne la versió electrònica a la base de dades DICE (Difusión y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades, Ciencias Sociales y Jurídicas) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, usada per l'agència avaluadora ANECA; a la base de dades de llengua i literatura catalanes TRACES, elaborada per la Universitat Autònoma de Barcelona; i al catàleg Latindex, sistema d'informació en línia per a revistes científiques de l'Amèrica Llatina, Carib, Espanya i Portugal, que ha considerat que la nostra revista segueix 34 dels 36 criteris de qualitat de les revistes científiques. En aquest número 3, hem introduït les esmenes formals pertinents, per tal de poder aconseguir els dos punts pendents. La versió impresa de la revista està sent avaluada per a ser inclosa també en les bases de dades esmentades.

I una darrera notícia: TERMINÀLIA també vol ser present a les xarxes socials 2.0 com a eines de difusió i de contacte amb lectors i col·laboradors. Ens trobareu a Facebook. Us hi esperem.

EL CONSELL DE REDACCIÓ

que puguin ser aplicables en el nostre entorn o que siguin d'interès general.

Per tant, tot i que neix com una revista d'abast local, pel fet de ser l'òrgan de debat científic de la Societat Catalana de Terminologia, té una clara vocació de projecció exterior; per aquest motiu, les llengües de la revista són el català i l'anglès. S'admeten també contribucions en espanyol i en francès.

El 50 % dels continguts de la revista són contribucions originals, sotmeses a avaluació per parelles d'experts externs. La resta de la revista està estructurada en seccions fixes, que pretenen reflectir l'actualitat de les diverses activitats de la terminologia i d'àmbits afins, i servir d'òrgan d'intercanvi i d'expressió dels diversos perfils professionals vinculats a la terminologia.

Els temes que s'hi poden tractar són, entre d'altres: la terminologia catalana, la terminologia de sectors específics, els aspectes socials i lingüístics de la terminologia, la terminòtica, el discurs especialitzat, la traducció especialitzada, la lexicografia especialitzada, l'ensenyament de la terminologia i la història de la terminologia.

Aplicación de las tecnologías de la información a la terminología ictiológica: el sitio web 'www.ictioterm.es'

M. ISABEL FIJO LEÓN

MERCEDES DE LA TORRE GARCÍA
Universidad Pablo de Olavide de Sevilla
mifijleo@upo.es, mtorgar@upo.es

ALBERTO M. ARIAS GARCÍA

Instituto de Ciencias Marinas de Andalucía
Consejo Superior de Investigaciones Científicas
alberto.arias@icman.csic.es

Maria Isabel Fijo León és doctora

en filologia anglesa per la Universitat Pablo de Olavide de Sevilla des del 2003. Des de l'any 1998, és professora de llengua anglesa, lexicografia i terminologia al Departament de Filologia i Traducció de la Facultat d'Humanitats d'aquesta universitat. La seva tasca com a investigadora s'ha centrat en l'estudi dels llenguatges especialitzats, la terminologia i la traducció de l'anglès a l'espanyol.

Mercedes de la Torre García

és doctora en filologia hispànica per la Universitat Pablo de Olavide de Sevilla des del 2003 i, des del 2007, hi treballa com a professora de llengua espanyola, al Departament de Filologia i Traducció de la Facultat d'Humanitats. El 1997 va presentar la tesina de llicenciatura sobre els noms dels peixos a El Puerto de Santa María (publicada l'any 2004 amb el títol *Ichthyonimia portuense*).

Alberto Manuel Arias García

és doctor en ciències biològiques per la Universitat de Sevilla des del 1979 i investigador del Consell Superior d'Investigacions Científiques a l'Institut de Ciències Marines d'Andalusia (ICMAN, Departament d'Ecologia i Gestió Costanera), des del 1972. La seva tasca com a investigador s'ha centrat en l'aqüicultura en estuaris, i en l'estudi de la fauna marina dels estuaris i maresmes del golf de Cadis.

Resum

Aplicació de les tecnologies de la informació a la terminologia ictiològica: el lloc web www.ictioterm.es

ICTIOTERM és una base de dades que conté informació de tipus terminològic, lingüístic i biològic sobre més de tres-centes espècies marines de peixos, mol·luscos, crustacis i altres invertebrats. En aquest article es descriuen amb detall els continguts del web www.ictioterm.es, així com la seva estructura d'emmagatzematge de la informació i les diverses opcions de cerca.

PARAULES CLAU: bases de dades terminològiques; ictionímia; recuperació de la informació

Resumen

ICTIOTERM es una base de datos que contiene información de tipo terminológico, lingüístico y biológico sobre más de trescientas especies marinas de peces, moluscos, crustáceos y otros invertebrados. En el presente trabajo, se describen de manera pormenorizada los contenidos del web www.ictioterm.es, así como su estructura de almacenamiento de la información y sus diferentes opciones de búsqueda.

PALABRAS CLAVE: bases de datos terminológicas; ictionimia; recuperación de la información

Abstract

Application of Information Technology to Ichthyology Terms: www.ictioterm.es

ICTIOTERM is a database containing terminological, linguistic and biological information on more than 300 marine species of fish, molluscs, crustaceans and other invertebrates. In this paper, we describe the contents of the web site www.ictioterm.es, as well as its information storage structure and search options.

PARAULES CLAU: terminological databases; fish names; information retrieval

TERMINÀLIA 3 (2011): 7-12 · DOI: 10.2436/20.2503.01.20
Data de recepció: 19/12/2010. Data d'acceptació: 10/03/2011
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducción

A finales de marzo del 2010, se puso a disposición del público el sitio web www.ictioterm.es. Dicho web es el resultado más destacado del proyecto de investigación *Nombres vernáculos e identificación de especies pesqueras de las costas de Cádiz y Huelva*,¹ llevado a cabo por un equipo interdisciplinario integrado por investigadores del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Instituto de Ciencias Marinas de Andalucía) y la Universidad Pablo de Olavide, de Sevilla.

ICTIOTERM es una base de datos que contiene información de tipo terminológico, lingüístico y biológico sobre más de trescientas especies marinas de peces, moluscos, crustáceos y otros invertebrados. Este sitio web va dirigido a los especialistas (terminólogos, lingüistas, traductores y biólogos) y, en general, a todos aquellos interesados en la conservación y recuperación del patrimonio lingüístico, especialmente, del vocabulario patrimonial marinerio de Andalucía occidental.

En el presente trabajo, se describen de manera pormenorizada los contenidos del web www.ictioterm.es, así como su estructura de almacenamiento de la información y sus diferentes opciones de búsqueda.

2 Justificación y fundamentos de ICTIOTERM

La idea de la creación de ICTIOTERM surge tras la constatación de la existencia de un elevado número de fenómenos de polisemia, sinonimia y homonimia, además de otras confusiones tanto de tipo conceptual como denominativo, en el ámbito de los nombres vernáculos asignados a los peces. Esto se debe en gran medida a que la característica principal de los nombres vernáculos es que no son universales, es decir, que sólo se utilizan en una lengua o en una modalidad de lengua determinadas, a diferencia de los nombres científicos. Además, muchas especies animales no tienen nombre vernáculo. En el caso de los nombres vernáculos aplicados a los organismos marinos, a menudo resulta prácticamente imposible saber con certeza a qué animal se refieren, puesto que una misma especie es conocida con distintos nombres. También ocurre lo contrario, es decir, que un mismo nombre se emplea para designar especies diferentes.

En el caso de las especies pesqueras, los problemas denominativos y conceptuales se ven agravados por la coexistencia de los nombres vernáculos con los nombres comerciales oficiales, que tienden a agrupar especies parecidas bajo una misma denomina-

ción, y por la continua presencia de especies procedentes de caladeros de otros países, que añaden nuevas denominaciones a las ya existentes o modifican el significado de los vernáculos.

Como se señaló en la «Introducción», ICTIOTERM recopila los resultados del proyecto de investigación denominado *Nombres vernáculos e identificación de especies pesqueras de las costas de Cádiz y Huelva*, que fue desarrollado desde octubre del 2006 hasta diciembre del 2009. Además de la creación del banco de datos que permitiera la difusión de los resultados de la investigación, este proyecto tenía como objetivos la recopilación, ordenación y actualización de los nombres vernáculos utilizados en el sector pesquero profesional de las costas gaditano-onubenses, así como la correcta asignación de tales nombres al binomio *nombre científico actual - imagen de la especie*. El estudio se basa en doscientas sesenta y cuatro especies marinas de interés pesquero detectadas en las lonjas y mercados municipales de abasto de las localidades pesqueras de las provincias de Cádiz y Huelva. Asimismo, por su interés lingüístico, también se recoge información sobre cincuenta especies que se desechan en la actividad pesquera o tienen un consumo restringido sólo al ámbito de los pescadores.

Para la obtención de los nombres vernáculos que constituyen la base del trabajo, se recurrió a fuentes directas, es decir, a informantes cualificados del sector pesquero, a quienes se les realizaron encuestas.² Como resultado, se obtuvieron un total de dos mil ciento un nombres vernáculos, de los cuales mil sesenta han sido considerados términos según los criterios que explicaremos más adelante. Además, se han identificado quinientos tres neologismos, es decir, nombres que no aparecen citados en la bibliografía anterior a este proyecto, así como nuevas acepciones de términos ya existentes, entendidas estas como nombres científicos de especies asociadas por primera vez al término en cuestión.

FIGURA 1. Página de inicio de www.ictioterm.es

3 Descripción general del web

La página de inicio de ICTIOTERM permite identificar visualmente cuál es la información que contiene y cómo se organiza. En primer lugar, pueden distinguirse diferentes bloques temáticos (secciones) en la parte superior de la pantalla, desde los cuales se accede a los distintos glosarios que configuran el sitio web. Estas secciones recogen los nombres vernáculos, los nombres científicos, los puertos pesqueros, las referencias bibliográficas y los términos biológicos, y permiten acceder de una forma directa y jerarquizada a los contenidos, así como obtener una perspectiva global de los mismos.

Por otro lado, mediante tres criterios de búsqueda de diferente complejidad, se puede acceder directamente a la información incluida en ICTIOTERM. En primer lugar, tenemos una opción de búsqueda general mediante la que se puede explorar la totalidad del sitio web. En segundo lugar, se ofrece una opción de acceso rápido que permite buscar tanto los nombres vernáculos como los nombres científicos incluidos en la base de datos. Por último, encontramos la opción de búsqueda visual, que contiene imágenes de miembros tipo de los diferentes niveles jerárquicos de la ordenación taxonómica y que permite, por lo tanto, identificar ejemplares cuya denominación se desconoce.

Finalmente, en la página de inicio encontramos, además, información general acerca del proyecto (metodología, área geográfica estudiada, especies, informantes, etc.), enlaces a otros sitios web lingüísticos y biológicos relacionados y la lista de personas que han intervenido en la ejecución de ICTIOTERM.

A continuación, realizaremos una descripción detallada de cada una de las secciones que integran el sitio web.

4 Nombres vernáculos

La sección «Nombres vernáculos» de ICTIOTERM se divide a su vez en tres subsecciones: «Recogidos en las encuestas», «Neologismos de ICTIOTERM» y «De la bibliografía para Cádiz y Huelva». Desde la primera sección, «Recogidos en las encuestas», se accede al glosario alfabético de nombres vernáculos obtenidos de los informantes. Para aquellos nombres que se han considerado términos en ICTIOTERM, un enlace directo conduce a la ficha terminológica correspondiente, a la vez que se muestran los nombres científicos de las especies asociadas a cada uno de estos. Sin enlazar, aparecen unidades fraseológicas y otras voces, como se explica a continuación.

Se han considerado términos aquellos ictiónimos que cumplen las siguientes condiciones:

- Ictiónimos simples: «albur».
- Ictiónimos complejos:
 - Falso + ictiónimo: «falso pollo».

- Pez (pez de) + adyacente: «pez ángel», «pez de plata».
- Ictiónimo derivado, siempre que, por un lado, no exista el ictiónimo simple entre las respuestas obtenidas de los informantes para una especie determinada o, por otro lado, se establezca una oposición entre derivado y no derivado y, consiguientemente, especie 1 y especie 2. Como ejemplos del primer caso, pueden mencionarse «serranillo» (*Serranus scriba*) / «serrano» (*Epinephelus costae*) y «bacaladilla» (*Micromesistius poutasou*) / «bacalao» (*Molva macrophthalma*). En el segundo caso, estaría «platija», ya que no existe el nombre «plata».
- Ictiónimo originado por etimología popular: «antoñito» por estornino.
- Ictiónimo + de + especificación siempre que designe a especies diferentes: «almeja de carril» (*Ruditapes decussatus*) / «almeja de cultivo» (*Ruditapes philippinarum*).
- Ictiónimo + especificación, siempre que designe a especies diferentes: «almeja brillante» (*Callista chione*) / «almeja basta» (*Venus verrucosa*).
- Diferencia genérica que implica una denominación para diferentes especies: «dorada» (*Sparus aurata*) / «dorado» (*Coryphaena hippurus*), «gitano» (*Parapristipoma octolineatum* / *Ruvettus pretiosus* / *Lepidocybium flavobrunneum*) / «gitana» (*Lampris guttatus*), etc.

Como se señaló anteriormente, cada término del glosario está enlazado a su correspondiente ficha terminológica. Los datos incluidos en estas fichas están estructurados y representados siguiendo el modelo de la norma ISO 12620: 1999 (*Computer applications in terminology - Data categories*).³

La pantalla que muestra la ficha de cada término incluye, además, enlaces a otras secciones de ICTIOTERM. Así, encontramos las especies asociadas al nombre vernáculo, desde las que se accede a la sección «Nombres científicos». Bajo cada enlace, se muestra también la frecuencia de ocurrencia en las encuestas del binomio término (nombre vernáculo) - especie (nombre científico). Por ejemplo, la denominación «obispo» presenta un porcentaje de aparición en las encuestas de un 68,75 % asociado a la especie *Pteromylaeus bovinus* y de un 43,75 % asociado a *Myliobatis aquila*. Por último, se ofrece un listado de las diferentes localidades en donde se ha recogido el término, con enlaces a la sección «Puertos pesqueros».

La siguiente subsección en que se divide la pestaña «Nombres vernáculos» es «Neologismos de ICTIOTERM». Aquí se recoge una lista de términos nuevos, es decir, no citados en la bibliografía anterior al proyecto, así como las nuevas acepciones de términos ya existentes, entendidas estas como nombres científicos de especies asociadas por primera vez al término en cuestión. Así, por ejemplo, «macano» y «majoleta» son

nombres vernáculos que se recogen por primera vez en ICTIOTERM. Por su parte, el asterisco que acompaña al nombre científico de «mercantil» o «merlín» indica que, aunque ambos nombres aparecen citados en la bibliografía anterior, se asocian ahora por primera vez a las especies *Lophius budegassa* y *Tetrapturus pfluegeri*, respectivamente.

Cada término incluido en este glosario está enlazado a su correspondiente ficha terminológica. Asimismo, desde los nombres de las especies se accede a la sección «Nombres científicos».

Finalmente, desde la sección «Nombres vernáculos» nos podemos dirigir a la subsección «De la bibliografía para Cádiz y Huelva». Aquí se ofrece un nuevo glosario que contiene los nombres extraídos de un total de treinta i una obras que se incluyen en la sección «Bibliografía». Cada nombre va seguido de los enlaces a la obra correspondiente.

5 Nombres científicos y términos biológicos

La sección «Nombres científicos» se divide en «Listado alfabético» y «Ordenación taxonómica». La primera opción conduce directamente a las fichas biológicas de las especies. En la segunda, es preciso recorrer las distintas rutas taxonómicas de filo – clase – orden – familia – especie. Una vez abierta la ficha de una especie determinada, encontramos información tanto sobre su adscripción científica e identificación morfológica, como sobre los nombres vernáculos asociados a la misma.

Con respecto a la adscripción científica, encabeza la ficha, a la derecha, la ruta taxonómica de filo – clase – orden – familia a la que pertenece la especie. Debajo, a la izquierda, aparece el nombre científico completo de la especie, es decir, el aceptado por el *Código internacional de nomenclatura zoológica* (ICZN, 1999). En numerosas especies, el nombre científico se complementa debajo con la etimología de la denominación latina, tomada de Barriuso (1986).

A continuación, se muestra la información gráfica sobre la especie, consistente en:

- Una fotografía principal de un espécimen aislado, colocado, en la mayor parte de los casos, con las aletas extendidas para una mejor identificación.
- Varias fotografías auxiliares, tomadas en lonjas y mercados de los distintos puertos pesqueros; estas fotografías se muestran en miniatura en una tira superpuesta a la foto principal.
- Un dibujo científico de la especie, en el que se señalan sus principales características morfológicas para facilitar su correcta identificación.

Colocando el cursor sobre la fotografía principal se abre un visor de imágenes que las amplía y permite verlas una a una, tanto manual como automáticamente. Cada imagen está etiquetada con un pie de figura

en el que se indica el lugar y año en que está tomada, así como su autor. En total, ICTIOTERM contiene mil trescientas veintiséis fotografías y cuatrocientas dos ilustraciones, la inmensa mayoría realizadas por los autores del proyecto.

La información gráfica se complementa con un breve texto en la ventana «Identificación», en el que se exponen de manera concisa los principales rasgos de forma, tamaño y color del animal, así como de caracteres numéricos (radios de las aletas en los peces) y otros caracteres de interés. Paralelamente, en la pestaña «Términos biológicos» de la barra de navegación principal se puede encontrar una definición de los términos técnicos empleados en estos textos, así como una ilustración de muchos de ellos, que ayuda al reconocimiento exacto de la especie. La identificación puede corroborarse comparando con otras especies semejantes incluidas en una ventana aneja titulada «No confundir con».

Después de la información gráfica y escrita sobre la especie aparece la información terminológica recogida en las encuestas a los informantes del sector pesquero gaditano-onubense. Bajo el epígrafe «Vernáculos por puerto pesquero» figuran todas las denominaciones recogidas en cada uno de los veinte puertos que se han tenido en cuenta en este estudio. A la derecha del cuadro que contiene esta información, existe una ventana que resume la frecuencia de ocurrencia media de cada uno de los términos asociados a la especie en cuestión, calculada sobre el total de las cuarenta y ocho encuestas realizadas. En ambos casos, cada término asociado está enlazado a su correspondiente ficha terminológica. Como complemento de esta información terminológica, se incluye debajo un «Resumen de las encuestas», en el que se comentan y aclaran las denominaciones obtenidas y se incluyen matizaciones y confusiones de los informantes entrevistados. Asimismo, una ventana aneja expone los equivalentes del término en inglés, francés y portugués. Debajo de ella, hay otra ventana en la que se indica el interés comercial de la especie.

Por otra parte, las fichas incluyen un apartado bibliográfico basado en el vaciado de los treinta y un trabajos referidos al litoral andaluz, a los que se puede acceder desde la pestaña «Bibliografía» del menú de navegación principal. Este apartado bibliográfico recoge, por orden cronológico, las referencias a la especie en cuestión. Cada referencia va acompañada de las denominaciones que los distintos autores obtuvieron en los puertos pesqueros. La mayoría de estos nombres están a su vez enlazados a la ficha terminológica correspondiente.

Finalmente, las fichas de especies ofrecen las descripciones que hicieron Isidoro de Sevilla en el siglo VII (García Cornejo, 2001) y el Magistral Cabrera en el siglo XIX (Cabrera et al., 1817) de numerosas especies de peces, sobre todo de aquellas más conocidas desde la antigüedad.

6 Puertos pesqueros

En este apartado se recoge toda la información relevante relacionada con los veinte puertos pesqueros de Cádiz y Huelva en los que se llevaron a cabo las encuestas. Para cada uno de estos puertos, se ha realizado una ficha descriptiva donde se recoge la siguiente información: una fotografía del puerto, junto a la de un monumento característico de la localidad; situación (descripción y localización en mapa); modalidades pesqueras; caladeros; principales especies desembarcadas (enlazadas con las fichas de especie); lonja, flota y producción pesquera. Esta información está extraída, en su mayor parte, de las estadísticas de pesca de la Junta de Andalucía (2009). Por último, se hace una relación de los informantes encuestados en la localidad, en que se especifica su nombre, apodo y profesión.

7 La sección de bibliografía

Desde la página de inicio de ICTIOTERM se puede acceder al apartado «Bibliografía», en que se incluyen dos tipos de documentos:

- Obras anteriores a ICTIOTERM que recogen nombres vernáculos de peces, moluscos, crustáceos y equinodermos de las costas gaditanas y onubenses.
- Publicaciones consultadas para obtener las bases teóricas de la investigación.

En el primero de los casos, se ha llevado a cabo una exhaustiva revisión y vaciado de todas las obras que, desde el siglo XVII hasta nuestros días, han tratado este tema. En ese apartado figura una lista cronológica de la documentación consultada. Concretamente, el conjunto lo componen treinta y un trabajos que podríamos dividir según su finalidad científica. Así, tres de ellos son de carácter lingüístico y contienen nombres vernáculos obtenidos con métodos relacionados con la geografía lingüística y analizados desde el punto de vista de la dialectología, mientras que las obras restantes son recopilaciones de nombres realizadas por natura-

listas, por biólogos marinos o por la Administración, cuando no refundiciones de otros trabajos.

El acceso a cada uno de los trabajos puede realizarse desde el vínculo asociado al título o a la imagen de la portada principal del documento. Una vez que se ha accedido al documento, encontramos una breve descripción de la obra y una tabla en la que se muestran los nombres vernáculos extraídos de la misma, los nombres científicos asociados (siempre que se indiquen en el documento) y el puerto pesquero correspondiente.

Por último, en la subsección «Bibliografía citada» se recogen las referencias bibliográficas de las obras que se han consultado y citado a lo largo de la investigación, ya sean de carácter biológico o de naturaleza lingüística.

8 Conclusiones

Hasta donde hemos podido averiguar, www.ictioterm.es es el primer sitio web en español que pone al alcance de la comunidad científica y del público en general información lingüística y terminológica de especialidad en biología pesquera completa y rigurosa, obtenida de fuentes directas y basada en la correcta identificación taxonómica del material biológico. Nunca antes se habían abarcado a la vez tantas especies (314), puertos pesqueros (20) e informantes (101).

Además de la gran cantidad de información incluida en ICTIOTERM, como se explica en los apartados precedentes, dicha información se encuentra estructurada de manera clara y accesible para los distintos usuarios potenciales del sitio web (terminólogos, lingüistas, traductores, biólogos y no especialistas). Esperamos que esos mismos usuarios nos trasladen cualquier sugerencia de mejora y adaptación del web a necesidades que no hayamos detectado.

Para finalizar, señalaremos que actualmente estamos llevando a cabo un nuevo proyecto de investigación (FFI2009-10194) que abarca la costa oriental de Andalucía y que, en un futuro, servirá para ampliar el repertorio terminológico incluido en ICTIOTERM. ✱

Bibliografía

- ARIAS GARCÍA, Alberto M.; FIJO LEÓN, M. Isabel; TORRE GARCÍA, Mercedes de la (2010). «ICTIOTERM: base de datos terminológica y biológica de especies pesqueras de las costas de Cádiz y Huelva». En: IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Miguel (ed.). *Lenguas de especialidad y terminología*. Granada: Comares, p. 127-139.
- BARRIUSO FERNÁNDEZ, Emilio (1986). *El léxico de la fauna marina en los puertos pesqueros de Asturias central*. Oviedo: Instituto de Estudios Asturianos (CSIC).
- CABRERA, Antonio; PÉREZ, Leonardo; HENSELER, Félix (1817). *Lista de los peces del mar de Andalucía*. Cádiz: Imprenta Gaditana de D. Esteban Picardo.
- GARCÍA CORNEJO, Rosalía (2001). «A propósito de los ictiónimos en “De piscibus”». *Etimologías* 12.6 de Isidoro de Sevilla». *Habis*, 32, p. 553-575.
- INTERNATIONAL COMMISSION ON ZOOLOGICAL NOMENCLATURE [ICZN] (1999). *International Code of Zoological Nomenclature*. 4.ª edición. Londres: International Trust for Zoological Nomenclature.
- JUNTA DE ANDALUCÍA (2009). *Producción pesquera andaluza*. Año 2007. Consejería de Agricultura y Pesca.

Notas

1. Ref. HUM2006-10222FILO. Proyecto financiado por el Plan Nacional de I+D+i y Fondos FEDER.
2. La metodología seguida para la realización de las encuestas se explica con detalle en Arias, Fijo y De la Torre (2010).
3. Puede encontrarse una relación completa de las categorías de datos incluidas en estas fichas terminológicas en Arias, Fijo y De la Torre (2010).

New perspectives for the analysis and formalisation of specialised genres: the GENTT proposal

ISABEL GARCÍA IZQUIERDO

Universitat Jaume I

GENTT group

igarcia@uji.es

Isabel García-Izquierdo és

professora de lingüística aplicada a la traducció i d'espanyol per a traductors al Departament de Traducció i Comunicació de la Universitat Jaume I de Castelló. Des de l'any 2000, és la directora del Grup de Recerca de Gèneres Textuals per a la Traducció (GENTT, www.gentt.uji.es), que se centra en l'anàlisi multilingüe dels gèneres textuals en el marc de la comunicació especialitzada aplicada a la traducció. Ha publicat diversos llibres, així com uns quants articles nacionals i internacionals, relacionats amb la seva recerca. És l'autora d'*Análisis textual aplicado a la traducción* (2000), *Divulgación médica y traducción. El género información para pacientes* (2009) o *Competencia textual para la traducción* (2011).

Resum

Noves perspectives per a l'anàlisi i la formalització dels gèneres especialitzats: la proposta del GENTT

Aquest article examina el paper del gènere com a eina clau conceptual i metodològica per a l'anàlisi de les àrees de comunicació especialitzades. Es presta especial atenció als punts de convergència entre els estudis en lingüística i traducció, i els duts a terme en camps com ara la recuperació d'informació o la informació aplicada a les ciències en temes relacionats amb la formalització del text. Defensa un enfocament global polièdric dels gèneres especialitzats que en permetria la recuperació (semi)automàtica, així com una anàlisi dinàmica flexible, que és compatible amb les circumstàncies de la producció i l'ús.

PARAULES CLAU: gèneres textuals; comunicació especialitzada; traducció; recuperació de la informació

Abstract

This paper examines the role played by genre as a key conceptual and methodological tool for analysing areas of specialised communication. Special attention is given to the points of convergence between studies in linguistics and translation and those conducted in fields like Information Retrieval or Applied Information Science on subjects related to textual formalisation. It defends a comprehensive multifaceted approach to specialised genres that allows their (semi-)automatic retrieval as well as a flexible dynamic analysis that is compatible with the circumstances of production and use.

KEYWORDS: textual genres; specialised communication; translation; information retrieval

TERMINÀLIA 3 (2011): 13-21 · DOI: 10.2436/20.2503.01.21
Data de recepció: 28/01/2011. Data d'acceptació: 10/03/2011
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introduction¹

Recent research in the field of translation and applied languages in general has stressed the importance of the concept of *textual genre* as a conceptual and methodological tool that allows further advances to be made in the analysis of communication (and particularly specialised communication – García Izquierdo, 2007, 2009). It thus expands on the traditional view which focuses almost exclusively on terminology. The GENTT (Textual Genres for Translation, www.gentt.uji.es) research group based at Universitat Jaume I has taken this concept as the starting point for a multilingual research project that looks at the legal, medical and technical areas of specialised communication.

In addition, and as proof of the multidisciplinary nature of science, the latest research conducted both in the field of Natural Language Processing (NLP) on automatic classification or Information Retrieval (IR) and in the field of Applied Information Science underlines the value of the concept of *genre* in the (semi-)automatic retrieval of information.

Hence in this paper we review the points of agreement between the proposals put forward in the field of Translation and Applied Languages and those proposed in other fields, with the aim of identifying possible new methods of systematising and analysing textual genres that can help to extend the classical way of conceiving the analysis of specialised communication.

2 The GENTT approach to textual genre

As more and more research has been conducted by the GENTT group, a definition of the concept of *textual genre* has gradually been shaped, albeit in an eclectic way, based mainly on propositions borrowed from systemic functional linguistics, genre theory applied to translation and the sociology of professions (I. García Izquierdo, 2009). Although *genre* has been defined from a number of different perspectives in research conducted in linguistics and translation studies, it is generally agreed that it is a multifaceted concept that comprises formal, communicative and cognitive aspects.

Current research being carried out by the team analyses the communicative and formal aspects of the definition of *genre* above all.² Thus the research conducted by the GENTT group concentrates firstly on studying the formal aspects of *genre* and on systematising and analysing it from the point of view of linguistic transaction. Secondly it also aims to perform an analysis of a more sociological or socio-professional nature, which attempts to develop the communicative (and to an extent the cognitive) side of the concept and to incorporate the vision of the professionals who work with the genres under study. In this sense we could say that in our research we combine

the two approaches to the study of genres that have, to date, proved to be the most fruitful, i.e. that of the Australian School (based on Systemic Functional Linguistics) and the North American School (see I. García Izquierdo, 2009).

Indeed, genres only make sense within the professional community that uses them. And that is why we are interested in studying not only aspects related to the (external) form, communication and cognitive interpretation by the speakers within the multilingual communities in which they develop, but also the socio-professional particularities of those communities. As stated by Hyland (2003: 21):

The notion of discourse community foregrounds the socially situated nature of genre and helps illuminate something of what writers and readers bring to a text, implying a certain degree of inter-community diversity and intra-community homogeneity in generic forms. [...] Communities are where genres make sense; they are the systems where the multiple beliefs and practices of text users overlap and intersect. (Swales, 1998).

Consequently, for the members of GENTT *genre* is a category that can be applied to any sphere of communication because it is a collective product that results from each particular circumstance of communication. Any form of conventionalised and culturally determined text, regardless of the field (specialised or not) in which the communication takes place, can therefore be considered a *genre* (García Izquierdo [ed.], 2005). Nevertheless, the notion is especially significant in the fields of specialised communication, as has been made quite apparent by research in recent years. This is because there are certain variables which determine the way genres are organised that are more specific to this type of communication. Such variables refer essentially to the discipline involved, the degree of conceptualisation and abstraction and the scope of the communication (García Izquierdo, 2007: 122). We therefore position ourselves within the area of specialised translation (communication). In particular, we focus our interest on the legal, medical and technical fields from a multilingual perspective by working with texts in Spanish, Catalan, English, German and French.

This interest in the use of genres in professional practice has led us to develop a knowledge management tool that offers professionals a simple way to retrieve textual and contextual information. Thus the team is currently using a combination of quantitative (electronic corpus) and qualitative (surveys, interviews, focus group, etc.) methodologies (García Izquierdo, 2009 and forthcoming a); Muñoz, García Izquierdo and Montalt, forthcoming) to work on the electronic document management system called GENTT 3.0.

In this paper I will focus on this electronic document management tool to investigate its potential as a way of formalising genres.

A brief review of the history of the GENTT research team shows that it has been working since 2000 to create and improve its own management application: the software application called GENTT (which as we shall see below is soon to be released as version 3.0). This electronic document management tool is designed to be used to perform linguistic-terminological, phraseological, conceptual and contextual analyses of specialised texts belonging to different genres. In other words, it is a tool that takes into account the terminological and phraseological aspects as part of a complex analysis of genres and not (only) as a representative feature of the speciality.

The research concentrates on achieving an efficient exploitation of a corpus made up of texts classified according to their genre (we are therefore referring to a textual corpus containing complete comparable texts, with originals in the different working languages). As it stands at the moment, the computer system consists of a set of different tools and is intended to take care of feeding and managing the corpus, as well as allowing it to be searched and analysed. Nevertheless, this system works as an add-in for MS Word and this means that it is not very flexible when it comes to adapting it to new needs and keeping it growing. Likewise, there was a heterogeneity issue with the different parts of the system, which were largely dependent on the technologies each of them was based on, and this made the process of feeding and managing the corpus still more complicated. Furthermore, the current state of the system also made it somewhat more difficult to exploit the corpus using the different external analysis tools that were available due to the format in which the data were saved. Lastly, with version 2.0 it was difficult for outside collaborators to become involved in feeding and managing the corpus.

As a result, and despite the efficiency that the program had displayed on an internal level (i.e. to the research group), the decision was made to create a new version (version 3.0) that would improve the system and which would be able to cover both the current and future needs of the research project (see García Izquierdo, forthcoming b).

The main aim of the project to design version 3.0 of the GENTT management program was therefore to integrate and simplify the parts that make up the archi-

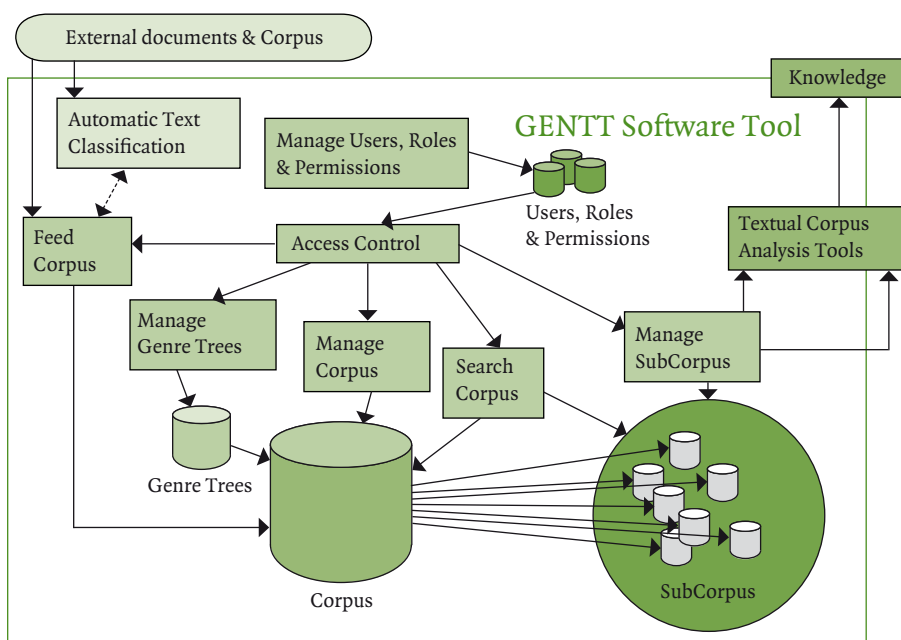
ture of the previous system with web technology. This would simplify maintenance and make it easier for a network of geographically distributed collaborators to access it. Following the Web 2.0 philosophy, all of its parts will be integrated under one common technology and on a web-based platform. This will mean that the system can be accessed from any web browser that is connected to the Internet, thereby making it easier for a network of geographically distributed collaborators to feed and exploit the corpus.

The system is based on open standards, is flexible and is ready to be used with tools for analysing texts and textual corpora (stemmers, parsers, etc. like *Tree-Tagger*, *Freeling*, etc.). Moreover, it will also include documents containing help for users and simplify changing from one language to another on the interface.

At the time of writing, version 3.0 of the GENTT management application includes the following numbers of texts, which are being validated after migration from the old system to the new one:

Legal: 668 texts (1,579,910 words)
Medical: 296 texts (516,698 words)
Technical: 256 texts (402,953 words)
Total: 1220 texts (2,499,561 words)

The following diagram shows the general structure of the program.

A. Mascherpa (2009), previously unpublished

The utilities that the system currently offers can be summed up as follows (see also I. García Izquierdo, forthcoming b):

1. Text search based on the categories indicated by the headings of the columns, which are listed below, and the creation of specific subcorpora:

- Genre³ (e.g. Fact Sheet for Patients, Informed Consent, Editorial, Patent, Agreement, Certificate, etc.)
- Name
 - Format: {Field: Jurídico (Legal), Médico (Medical), Técnico (Technical)} + [Number: 1..9999] + {language: C, E, I, A, F – Catalan, Spanish, English, German and French}
 - The name must be unique
- Title
- Copyright
- Status (original or quasi-original)
- Publisher
- Year of publication
- Language of the document
- Original format
- Text type (argumentation, exposition and instruction)
- Subject area (following the classification established by the Library of Congress)

2. Obtaining information about the context of the situation in which the texts are produced from the genre records incorporated into the system.
3. Kinship relation among the genres in the same area (*genre system*, Bazerman (1994: 79), or “... interdependent genres that are enacted in some typical sequence (or limited set of acceptable sequences) in relation to each other, and whose purpose and form typically interlock”); and with genres from other areas (*genre colony*, Bhatia (2004: 59), or “Groupings of closely related genres serving broadly similar communicative purposes, but not necessarily all the communicative purposes in cases where they serve more than one”).
4. Keyword frequency analysis.
5. Concordance analysis.
6. Analysis of the terminology density of the texts (frequency of one class of words compared to others in certain genres).

In the medium term, as soon as the work on validating the corpus that is presently being carried out has finished and the management utilities have been updated in accordance with the results from a pilot study conducted in collaboration with three research groups from other universities, we hope the system will allow us to:

7. Create dictionaries from the terms found in the texts in the corpus.
8. Create terminological glossaries linked to genres, genre colonies or genre systems.

All this will be accomplished using general headers but without tagging the whole corpus. The idea is to allow each user to create his or her own subcorpus according to a number of search criteria and apply the utilities of basic management programs (length of words and phrases, terminology density, seman-

tic web tags – e.g. rhetorical sequencing tags, etc.) to meet their own needs.

Nevertheless, as can be observed in the diagram of the structure of the program seen earlier, one of the medium-term goals would be for the program to be capable of semi-automatic identification and classification of the texts that are incorporated into the corpus. This would make it easier to offer professionals a far greater volume of analysed texts. And to do so it will be necessary to draw on findings from the latest research conducted in the fields of computing and document management.

3 Text Classification and Information Retrieval

Today, Text Classification (TC) has become a relevant field of analysis in the area of NLP. As stated by Civera (2008: 1):

The purpose of TC is to convert an instrumental repository of documents into a structured one by automatically assigning documents to a predefined number of groups, in the case of text clustering, or to a set of predefined categories, in the case of text categorisation. Doing so, the tasks of storing, searching and browsing documents in this repository is significantly simplified.

Although research on the automatic classification of texts is not a recent development, the paradigm did undergo significant changes in the 90s. As a result, there are currently two approaches to achieving this automation: the automatic classification of texts based on expert systems and the use of automatic learning techniques (Sebastiani, 2002). The former is based on the extraction and formalisation of a series of rules that determine the categorisation grounded in the knowledge of a human expert, while the latter makes use of techniques that, based on a set of texts that have been classified by a human, train the machine and make it possible to obtain a decision model which is usually mathematical. Of these two options, the one based on automatic learning is the one that has become prevalent since the 90s because of the better results that are achieved (comparable to the efficiency of a human operator) and the reduction in the amount of time that needs to be spent by experts. The changes included in the GENTT 3.0 computer application also respond to the need to make it more flexible so that, whenever necessary, the techniques described above can be incorporated into the system.

In this context then, linguists, researchers working in translation studies, documentalists and computer experts defend the need to find useful systems for retrieving information (see García Izquierdo and Borja, 2009), especially in professional organisations (Crowston and Kwasnik; Tyrväinen and Päiväranta; etc.).

From the point of view of the documentalist, Izquierdo Alonso (2004) analyses the Documentary Form of Content (DFC), a discipline that is part of Documentary Textology and which is conceived as (2004: 35):

[...] the study of the general principles governing the internal structure of informative messages and the delimitation of the nature, relations and functions of the different types of constituents that may be part of such a structure. (Our translation)

Thus Izquierdo Alonso addresses two aspects that can, in her opinion, provide an answer to the theoretical problems that arise in the field of automatic text processing, namely how the representation of knowledge is organised in the documents and how the “parts” of knowledge are distributed in them (2004: 33). In her view, current information retrieval techniques are still not sufficiently effective partly because of the lack of consistent theories about the structure and functions of discourse. Her study therefore focuses on rhetorical-functional relations or formal content spaces, according to which she proposes an ontology (ONTOFORM) as one of the possible models for representing content. She then takes this as the basis for her proposal for the creation of (2004: 46):

A computer environment for the management of textual contents (GeConText) that allows effective knowledge structures to be generated from non-structured information (plain or raw text) and which is capable of categorising them according to parameters that are not based on just statistical analyses of IR but on discursive criteria from previous textual analyses. The system enables us to recognise the structure of a particular type of document automatically, model it by means of an ontology and navigate our way around the formal areas of the content in an XML environment. (Our translation)

Although the proposal grants more importance to the rhetorical aspects of the structuring of the contents (discourse acts, moves and sequences) and to pragmatic action, it is quite clearly similar to the GENTT approach. In fact, for Izquierdo Alonso (2004: 35) there are three aspects that determine the structure of the content, namely belonging to a genre, the choice of a particular form of text-type and the realisation of a specific textual structure to fulfil a particular communicative function. In my opinion, and starting from a comprehensive concept of genre as a place where all the formal, communicative and cognitive relations that characterise texts converge (García Izquierdo, 2002, 2007 and 2009), in actual fact both text typology and the realisation of textual structure depend on genre. Nevertheless, again the parallels between the approaches (both cases are indebted to the Syd-

ney School) are obvious. In fact, Izquierdo Alonso (2004: 36) conceives the analysis of textual structure in a three-dimensional manner which, as we said earlier, is the same as the way it is understood in the research conducted by the GENTT group:

From a functional and systemic dimension in which [...] we take into account semiotic interaction, pragmatic action and communicative-textual dimension, from psychocognitive and sociocultural factors. (Our translation)

One fact to be noted, therefore, is that genre is considered the central category of the analysis for the semi-automatic retrieval of information. Many studies in the field of IR or TC follow this same line. In this research, the concept of genre is used as the defining parameter because it allows the texts to be characterised in a different way from the propositional content, which has been the focus of most IR and TC studies and helps users to be more selective in the process of searching for information. Hence authors such as Yates and Orlikowski (2002), Tyrväinen and Päiväranta (1999), Crowston and Kwasnik (2004), Luštrek (2007) and Kim and Ross (2007) declare genre to be the starting point and fundamental pivot for understanding communicative situations, grouping the texts according to certain criteria and recognising them automatically. There is widespread agreement that, in addition to questions of form and content, purpose and function also need to be taken into account to be able to characterise genres in a suitable manner (Orlikowski and Yates, 1994). In this vein and following other studies that address the automatic analysis of genres, Kim and Ross (2007: 173) stated that:

The definition of genre adopted by these researchers all rely on a combination of two notions: one of structure and one of function. *Structure* is defined by factors which are reflected in the visual layout of the document while *function* is defined by the intended purpose of the document. The two notions are closely related: the structure of the document is formed to optimise the function of the document within an environment, such as within the context of the community or event, in which the document is created.

For Crowston and Kwasnik (2004) genre identification is part of the larger process of IR, and more so since the advent of the Web, which has increased the need to find better methods of searching the vast stores of information that have become more easily accessible. In these authors’ opinion (2004: 1), the IR process can be defined as follows:

A user represents an information need by submitting a query to the system via an intermediating mechanism. The system searches through the document representation

in its store and uses some form of matching to “retrieve” either the documents themselves, parts of the documents, or representations of the documents. These search results are then presented to the user for evaluation.

So by means of different structural features in most cases the documents are described by syntactic parsing and other types of tags. Yet many parts of this analysis still have to be performed manually. Furthermore, in the opinion of these authors even under the best of circumstances we rarely find a method that is 100% effective because matching users’ needs to potential information in the system is a complicated task.^d In this regard, the same authors (2004: 2) claim that it is possible to improve the representation of documents by incorporating non-thematic characteristics that signal their purpose (specifically, the genre) and, as a result, improve the stages of the IR process: “Knowledge of document genre may improve accuracy of relevance judgments that modern search engines make in order to rank order the search results.”

Indeed, in the last years of the 20th century researchers focused on identifying characteristics that can be of use to discriminate between genres. As a result, this category has been defined in a number of different ways, according to the different research traditions. In Kwasnik and Crowston’s (2005: 79) opinion, this is evidence of the richness of the concept and reflects its value as a lens through which an assortment of phenomena can be observed. Moreover (2005: 84), genres offer an efficient way of relating to documents in all the stages of their life cycle, from their creation and distribution to their storage, retrieval and use for new purposes. In the opinion of these authors “Genre acts as a template of attributes that are regular and can be systematically identified” (2005: 86).

In an earlier study, Crowston and Kwasnik (2004) claimed that in order to create a classification it is necessary to determine the scope and extension of the domain being classified, as well as the scale (granularity) of the entities and the terminology used to describe them. After that a conceptual structure is determined, because a classification is “a collection of such concepts that are related to each other through classificatory relationships” (p. 3). One important task in classifying genres is therefore to determine the unit because, as we saw earlier, genres can in turn be subclassified into subgenres (Bhatia, 1999), whose individual components join together to form a distinguishable, identifiable whole.

Thus Crowston and Kwasnik (2004) borrow an interesting concept from Erickson (2000), i.e. that of *genre ecologies*. This term refers to the fact that, like an organism in an ecological community, genres have effects on each other and sometimes depend on each other for their effectiveness. “[...] Genres exist in habitats or communities of practice” (2004: 88).

This concept is clearly related to the concept of genre system, coined by Bazerman (1994). In this author’s opinion, in every professional field there are what are known as *genre sets*, or types of texts produced by the professionals in those fields following specific patterns. Based on this idea, this author proposed (1994: 79 et seq.) the concept of *genre system* to designate interdependent genres “that appear as certain typical sequences, form relations with one another and have interacting purposes and forms”, which again provides evidence of the relation between research in the two fields.

Once it has become clear that it is necessary to determine the scope of the domain of the genres, the method of classification will then have to be established. To date, and as pointed out by M. Luštrek (2007: 7), there have been three methods of automatic genre identification: the traditional one, the character-based one (only useful for certain categorisation tasks and with no evidence on which to be able to decide whether it is generally useful for identifying genres) and the visual one (although “Little information is available on visual methods”, 2007). In his opinion (2007: 7), however, there is still very little information available about the identification of genres from very heterogeneous documents. Therefore, although most genre identification tasks could be carried out using traditional methods, a lot of work still needs to be done to overcome certain difficulties.

The traditional method is the one in which features are extracted from the texts and have algorithms assigned to them. Some of these algorithms will provide better results if the features have been selected properly. The characteristics to be taken into account may allow for several criteria:

- a. *Surface features*: belonging to the surface of the text and which can be extracted easily without the need for complicated parsing. This involves function words, genre-specific words, phrases and punctuation marks;
- b. *Structural features*: these require at least a tagger (POS), such as *TreeTagger*, for a part of the text. There is no evidence to show that more advanced linguistic analyses than the one provided by this program have any significant impact on the identification of genres (2007: 2). It is possible to study parts of speech (nouns, verbs, adjectives, etc.), phrases (frequencies and sizes), verb tenses, types of sentences, etc.;
- c. *Presentation features*: HTML or TeX documents (Token type, graphic elements and links: images, tables, etc.); and
- d. *Other features*: topic segments (TextTiling, splitting the text into multi-paragraphs using units of lexical cohesion to find segments with topical coherence); and URL.

Broadly speaking, to date four types of traditional features have been the most widely used for automatic classification:

- (a) syntactic (parts of speech, e.g. adverbs, nouns, verbs and prepositions);
- (b) lexical (terms of address, e.g. Mr., Mrs., Ms.; content words; most frequent words in a corpus, e.g. the, of, and, a);
- (c) character-level (e.g. punctuation, character count, sentence count, word length in characters); and
- (d) derivative (ratio measures, e.g. average words per sentence, average characters per word, type/token ratio).

These features, which are relatively easy to identify automatically in combination with automatic methods of machine learning, have been applied to distinguish between different types of documents and different genres and should allow us to extract information (semi-)automatically.

But what criteria should be used to train the machine to recognise genres? In Crowston and Kwasnik's opinion (2004: 2), the best method is to take a bottom-up approach in which the users' opinion is taken directly into account, with special attention given to the *facets*, or basic attributes, perceived by people. Thus these authors (2004: 4) suggest a *facetted-analysis*, similar to those conducted by Päivärinta (1999) and Tyrväinen and Päivärinta (1999). This is not really a different representational structure, but rather a distinct approach to the classification process. The notion of facet is based on the assumption that there is more than one way of viewing the world and that even those classifications that are perceived or seen as stable are in fact provisional and dynamic. The challenge is to construct classifications that are flexible and able to accommodate new phenomena. Facets can therefore be defined as attributes (M. Luštrek, 2007: 1) which will have to be selected, developed and applied to the analysis.

This facet-based approach is, in these authors' opinion, relatively hospitable (i.e. capable of accommodating new entities smoothly) and, above all, flexible. This means that it can allow us to discover interesting new associations but at the same time create fixed profiles if needed (2004: 6).

Kessler et al. (1997) also propose a classification of genres according to this criterion:

We propose a theory of genres as bundles of *facets*, which correlate with various surface cues, and argue that genre detection based on surface cues is as successful as detection based on deeper structural properties.

In short, it seems that the different studies carried out in the field of Automatic Classification coincide in their interest in genres and in the relevance of a *facetted classification*, which to a certain extent goes beyond the traditional semi-automatic classifications.

4 The relation between TC's *facetted classification* and the GENTT proposal

We have just seen how several studies in the field of computer science and NLP recommend selecting certain facets that can help us to characterise genres in a semi-automatic manner. On this score the proposal is in agreement with the research conducted by the GENTT team, since each of the searches the system is required to carry out, as we saw earlier, focuses on attributes related with the genres that, in this case, make up the categories in the header of the texts in the corpus.

The aim is to go beyond traditional research on semi-automatic classification (which, as noted above, was essentially focused on morphosyntactic issues) and to incorporate other attributes, in addition to semantic and pragmatic analysis, that allow us to perform an analysis that is more closely adapted to the texts. This refers to aspects that are complementary to the form and propositional content, such as the language, the subject field, the specific use of the document (situational context) and its relationship with other texts. Hence the GENTT proposal addresses genre analysis using categories that have to do with the author, the source, the publisher, the year of publication, the language, the text type or the subject field, but also with the discipline that it belongs to and the context of production, all of which are aspects that could be considered to be more or less permanent attributes.

Therefore when enough subcorpora have been analysed and confirmation is obtained of the regularity of the attributes that have been used, we hope to be able to apply the GENTT program to the semi-automatic classification of texts. We trust that the development of the current system will allow information retrieval and automatic document classification techniques to be applied to the corpus, thereby improving the way it is fed, exploited and analysed. The tendency today in systems that have to manage and exploit large numbers of documents containing textual information is to automate parts of the constituent processes. Hence automation, or semi-automation, will be a prime objective for improving the system's performance.

5 Conclusion

In sum, from the considerations outlined above it becomes clear that the concept of genre is a valuable tool for document management (retrieval, writing, translation, etc.) and that it is important to characterise this notion, especially when applied to specialised fields, by means of a variety of attributes (*facets*) that go beyond the traditional conception. This means that they are not focused exclusively on content or on lexical items or terminology and thus allow us to address analysis, according to the circumstances, in a flexible dynamic way that takes reality itself into account. ✻

References

- BAZERMAN, Charles (1994). "Systems of Genres and the Enactment of Social Intentions", in FREEDMAN, Aviva and MEDWAY, Peter (eds.). *Genre and the New Rhetoric*. Abingdon: Taylor & Francis Group, p. 79 et seq.
- BHATIA, Vijay K. (1999). "Integrating Products, Processes, Purposes and Participants in Professional Writing", in CANDLIN, Christopher and HYLAND, Ken (eds.). *Writing: Texts, Processes and Practices*, London: Longman, 21-40.
- BHATIA, Vijay K. (2004). *Worlds of Written Discourse: A Genre-Based View*. London: Continuum International.
- BORJA, Anabel; GARCÍA IZQUIERDO, Isabel and MONTALT, Vicent (2009). "Research Methodology in Specialized Genres for Translation Purposes". *The Interpreter and Translator Trainer (ITT)*, vol. 3, no. 1, 57-79.
- CIVERA SAIZ, Jorge (2008). *Novel statistical approaches to text classification, machine translation and computer-assisted translation*. Unpublished doctoral thesis. Valencia: Universitat Politècnica de València.
- CROWSTON, Kevin and KWASNIK, Barbara (2004). "A Framework for Creating a Facetted Classification for Genres: Addressing Issues of Multidimensionality". *Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences*, Los Alamitos: IEEE Computer Society Press, 1-9.
- ERICKSON, Thomas (2000). "Making sense of Computer-Mediated Systems as Genre Ecologies". *33rd Hawaii International Conference on System Sciences*, vol. 3, p. 3011.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (2002). "El género: plataforma de confluencia de nociones fundamentales en didáctica de la traducción". *Discursos, Série Estudos de Tradução*, 2, Lisbon: Universidade Aberta, 13-21.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (ed.) (2005). *El género textual y la traducción. Reflexiones teóricas y aplicaciones pedagógicas*. Bern: Peter Lang.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (2007). "Los géneros y las lenguas de especialidad", in ALCARAZ, Enrique. (ed.). *Las lenguas profesionales y académicas*. Barcelona-Alicante: Ariel-IULMA, 119-125.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (2009). *Información médica y traducción. El género Información para pacientes*, Bern: Peter Lang.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (2011). *Competencia textual para la traducción*, Valencia: Tirant lo Blanch.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (forthcoming a). "La investigación cualitativa en traducción especializada: una mirada a los ámbitos socioprofesionales". *Actas de IV Congreso de la AIETI, "Traducir en la frontera"*. Vigo: Universidade de Vigo.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (forthcoming b). "Investigating Professional Languages through Genres", in SUAUI, Francisca and PENNOCK, Barry (eds.). *Interdisciplinarity and languages: current issues in research, teaching and professional applications and ICT. Selected Papers*, Bern: Peter Lang.
- GARCÍA IZQUIERDO, Isabel and BORJA, Anabel (2009). "La gestión de la documentación multilingüe en entornos profesionales: propuesta de formalización". *LYNX. Panorámica de estudios lingüísticos*. Initial article, 1-27.
- GIL LEIVA, Isidoro and RODRÍGUEZ MUÑOZ, José Vicente (1996). "El procesamiento del lenguaje natural aplicado al análisis del contenido de los documentos". *Revista general de Información y Documentación*, vol. 6, no. 2, 205-217.
- GUARINO, Nicola (1997). "Semantic matching: Formal ontological distinctions for information organization, Extraction and Integration". *Lecture Notes in Computer Science 1299*, Berlin: Springer, 139-170.
- HYLAND, Ken (2003). "Genre-based pedagogies: A social response to process". *Journal of Second Language Writing*, vol. 12, issue 1, 17-29.
- IZQUIERDO ALONSO, Mónica (2004). "Nuevos retos en el análisis documental de contenido: la gestión de la forma documental del contenido". *Scire*, vol. 10, no. 1, 31-50.
- KESSLER, Brett; NUNBERG, Geoffrey and SCHÜTZE, Hinrich (1997). "Automatic Classification of text genre". In *Proceedings of 35th ACL/8th EACL*. Madrid, p. 32-38.
- KIM, Yunhyong and ROSS, Seamus (2007). "Detecting Family resemblance: Automated Genre Classification". *Data Science Journal*, vol. 6, Supplement, 172-183.
- KOPPEL, Moshe et al. (2003). "A Corpus-independent Feature Set for Style-Based Text Categorization". *Proceedings of Workshop on Computational Approaches to Style Analysis and Synthesis, IJCAI, Acapulco, Mexico*. Electronic Edition.
- KWASNIK, Barbara and CROWSTON, Kevin (2005). "Genres of Digital Documents". *Introduction to Special Issue of Information, Technology & People*, vol. 18 (2), 76-88.
- LUŠTREK, Mitja (2007). "Overview of Automatic Genre Identification". Technical report IJS-DP-9735, derived from a report prepared for Alvis, a European FP6 STREP [<http://www.alvis.info>], 1-8.
- MASCHERPA, Alessandro (2009). *Informe de tareas realizadas en la plaza Gerónimo Forteza de técnico en Informática del grupo GENTT*, Castellón: Universitat Jaume I. Unpublished.
- MONTALT, Vicent; EZPELETA, Pilar and GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (2008). "The acquisition of Translation Competence through Textual Genre", *Translation Journal*, volume 14, nº2, (Issue october)

- MUÑOZ, Ana; GARCÍA IZQUIERDO, Isabel and MONTALT, Vincent (forthcoming). "La investigación socio-profesional y la competencia traductora aplicadas a la pedagogía de la traducción médica". *Actas de IV Congreso de la AIETI, "Traducir en la frontera"*, October 2009, Vigo: Universidade de Vigo.
- ORLIKOWSKI, Wanda and YATES, Joan (1994). "Genre Repertoire: The Structuring of Communicative Practices in Organizations". *Administrative Science Quarterly*, 39, 541-574.
- PÄIVÄRINTA, Tero (1999). "A genre approach to Applying Critical Social Theory to Information Systems Development". In C. Gilson (ed.). *Proceedings of the 1st Critical Management Studies Conference, Information Technology and Critical Theory—stream*, Manchester.
<<http://www.mngt.waikato.ac.nz/ejrot/cmsconference/cmsdefault.htm>>
- SEBASTIANI, Fabrizio (2002). "Machine learning in automated text categorization". *ACM Computing Surveys*, vol. 34, Issue 1, 1-47.
- SWALES, John M. (1998). *Other floor, other voices: A Textography of a Small University Building*, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- TYRVÄINEN, Pasi and PÄIVÄRINTA, Tero (1999). "On rethinking organizational document genres for electronic document management". *Proceedings of the 32nd Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, Los Alamitos: IEEE Computer Society Press.
- YATES, JoAnne and ORLIKOWSKI, Wanda (2002). "Genre Systems: Structuring Interaction through Communicative Norms". *Journal of Business Communication*, 39 (1), 13-35.

Notes

1. This research was made possible thanks to funding from the Spanish Ministry of Science and Technology (HUM2006-05581/FILO), the Fundación Bancaja-UJI (PI12008-18) and the Spanish Ministry of Science and Innovation (FFI2009-08531).
2. Research work has, nevertheless, begun on the cognitive aspect, mainly with regard to the understanding of genres and the determination of their constituent features, both in teaching and in research (in this case linked to the acquisition of what is known as *translator competence*. See Montalt, Ezpeleta and García Izquierdo, 2008, and Borja, García Izquierdo and Montalt, 2009).
3. Genre trees are important in the application, since at present the main criterion for classifying the text corpus is dependent on them. It is in fact a linguistic domain ontology (Guarino, 1997) in which each genre depends on a macro-genre (abstract category) and can have different subgenres (and sub-subgenres) assigned to it. The difficulties that arise when trying to classify some areas, such as the legal domain, and the lack of symmetry between the disciplinary areas under study have led us to consider the possibility of incorporating numeric tags into the texts, which make them independent from the macro-genre. This is a possibility we are working on at the moment.
4. This opinion was also shared by Gil Leiva and Rodríguez Muñoz (1996: 204), for whom NLP is a complex field that entails a number of difficulties.

Del deport a l'esport i de l'esport al deport. Més que una discussió terminològica

XAVIER TORREBADELLA I FLIX
Universitat Autònoma de Barcelona
franciscoxavier.torredadella@uab.cat

ALEXANDRE PLANAS I BALLEST
Institut CAR (Sant Cugat del Vallès)
alexandreplanas@gmail.com

Xavier Torredadella i Flix

és llicenciat en educació física per la Universitat de Barcelona i doctor per la Universitat de Lleida. Professor a l'Institut CAR de Sant Cugat del Vallès i professor associat a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. És expert en bibliografia històrica catalana i espanyola de l'educació física i l'esport. És membre del Grup de Recerca Innovació Didàctica i Valors a l'Educació Física i l'Esport (IVE/UAB) i investigador col·laborador en el Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GISEAFE / INEFC-Barcelona).

Alexandre Planas i Ballet

és llicenciat en educació física i en filosofia i ciències de l'educació, i entrenador nacional d'atletisme. Ha estat professor d'educació física d'educació secundària obligatòria (de l'octubre del 1999 a l'agost del 2003), professor de tècnic superior en animació físicoesportiva (del setembre del 2003 a l'agost del 2008) i de tècnic esportiu de 1r nivell i 2n nivell (des del setembre del 2008). Actualment, és professor de terminologia catalana de tècnic esportiu de primer nivell.

Resum

Aquest article presenta una discussió terminològica i conceptual al voltant dels termes esport i deport. Es parteix d'una anàlisi sobre l'origen i la història d'aquests termes. El nou Diccionari general de l'esport (2010) ha definit oficialment el mot esport reduint-lo a activitat institucionalitzada. N'ha deixat fora de la definició les activitats físiques d'esbarjo que no estan sotmeses a reglamentacions i que no es practiquen amb un entrenament programat. Haurem de recórrer a un terme nou per a designar aquest tipus d'activitats o és que ja el tenim?

PARAULES CLAU: deport; esport; manlleus; variació lèxica; diccionaris

Abstract

From Deport to Esport and from Esport to Deport. More Than a Terminological Discussion

This article presents a terminological and conceptual discussion about the Catalan terms esport and deport. It is based on the analysis of their origin and their history. The new Diccionari general de l'esport (2010) has officially defined the term esport by reducing it to an institutionalized activity. It excludes any leisure physical activity that is not subject to regulations and that does not involve scheduled training. Will we have to resort to a new term to refer to these activities or do we already have one?

KEYWORDS: deport; esport; neologism; lexical variation; dictionaries

TERMINÀLIA 3 (2011): 22-30 · DOI: 10.2436/20.2503.01.22
Data de recepció: 26/01/2011. Data d'acceptació: 15/03/2011
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

En el Diccionari general de l'esport (2010) es defineix el terme *esport* com a «activitat corporal d'agilitat, destresa o força reglamentada i institucionalitzada que requereix un esforç continuat i un entrenament específic i metòdic». Ens plantejem si l'activitat física entesa com a recreació o com a mitjà per a poder gaudir d'un estat òptim de salut —opcions que resten fora de la definició esmentada— és o no és *esport*. En els seus orígens aquest terme va conviure amb un altre —*deport*— que actualment encara s'utilitza en algunes zones de l'àrea lingüística catalana i que també conserva el significat d'activitat física d'esbarjo (lligat al seu origen etimològic). Després d'efectuar un compendi de les diferents definicions que s'han donat a ambdós termes des de la del Diccionari general de la llengua catalana (Fabra, 1932), en valorem la més recent (Diccionari general de l'esport) i proposem una alternativa que està més d'acord amb la complexitat de la pràctica de l'activitat física esportiva que es porta a terme a la societat actual.

1 Anàlisi de l'origen dels termes *esport* i *deport*

Hom sap que la paraula *esport* és manllevada de l'anglès. La normativització del català —com la de qualsevol altra llengua— ha tingut i té algunes irregularitats. L'anglicisme *esport* n'és precisament una mostra. Per què s'ha desestimat el terme *deport*? *Deport* està documentat en la llengua catalana des de molt antic.¹ L'han utilitzat filòsofs —Ramon Llull—, prosistes —Bernat Metge, Bernat Desclot, Ramon Muntaner— i poetes —Ausias March i Jaume Roig.

Els orígens de la paraula *deport* cal cercar-los en la seva arrel etimològica: el terme llatí *deportare*, que volia dir 'transportar' o 'traslladar-se'. En el català antic, entre els segles XIII i XIV, el verb *deportar* va prendre el significat de «distreure's» i, per tant, el seu derivat postverbal *deport* s'entenia com a «recreació».

En el Diccionari català-valencià-balear (Alcover-Moll, 1930-1962) se cita fent referència a Jaume I (Llibre dels fets o Crònica de Jaume I, p. 127): «Nos estàvem en nostre regne en Aragó iugan e deportan»; en l'obra de Ramon Llull se citava que «Tots tres acordaren que se anassen deportan per recrear la ànima» (Llull, Llibre del Gentil, p. 8).

A la segona meitat del segle XIII, el cronista Bernat Desclot comentava que el rei d'Aragó Pere III «no feya semblant de res, mas que caçava e deportava e deleitava son cors» (Buchon, 1841, p. 654). També ens comentava que en aquell temps a València:

«Havia molts serrayns cavallers e molts ballesters e d'altres homens d'armes; e caseuns jorns exien de fora per fer mescles e torneigs ab aquells de la ost; e anaven los que querir tro al mur e tro als portals; e qui romanien molts serrayns morts de colps e de llances e d'espases; e aquest deport tenien quatre hores jorn.» (Buchon, 1841, p. 603)

La paraula *deport* la trobem en una carta escrita —el 1408— per Bernat Metge, secretari de Martí I rei d'Aragó, en què indicava l'estança del seu senyor a la Torre Bellesguard de Barcelona. Aquesta finca es va adquirir per millorar la salut del rei, que tenia una tendència a l'obesitat i una actitud física sedentària (Carreras, 1901).

«Lo Rey. Procurador Rey al segons per altra lletra vos havem escrit, nós havem comprat ací en lo territori de Barchinona una torre, a la qual havem més nom Bellesguard, on la major partida de l'any entenem habitar, e aço per sanitat, plaer e deport de nostra persona.»

Anys més tard, en la crònica de Jaume I, Ramon Muntaner ens deixava constància de com el rei «en la ciutat de Valencia stech deportant, e alegrant si mateix, e anava de caça, e a deportes» (Muntaner, 1558, p. 22).

Amb el temps la paraula *deport* va prendre un significat relacionat amb el canvi d'ànim i/o de l'esperit: s'utilitzava *deport* o *deportar* per a expressar una situació diferent de l'activitat habitual, una distracció com a descans després de la fatiga, que produïa divertiment i plaer (Roselló, 1859). Aquest canvi de situació corporal i anímica s'associava sovint amb l'exercici físic a l'aire lliure. El joc i l'exercici físic saludable, doncs —com la caça—, formaven part d'aquest *deport*.

En les llengües romàniques, l'ètim llatí *deportare* va derivar cap a *deport* en el català, al *dopòrto* en l'italià, al *deporte* en el castellà, al *desporto/deporte* en el portuguès, i al *deport* en el francès. El francès del segle XII tenia com a variant *desport*, que es referia a «divertiment, diversió, recreació».

Cap al segle XIV, moment en què existia un predomini de França sobre Anglaterra, la variant francesa *desport* s'incorporà a la llengua anglesa com a *disport*. Es tractava d'un de tants gal·licismes que s'introduïren a Anglaterra. Cap al segle XV es produí una afèresi i de *disport* es passà a *sport*. La paraula va modificar la seva accepció cap al segle XVIII: es començà a utilitzar per a designar activitats físiques i recreatives a l'aire lliure amb un caràcter de competició.

Cap a mitjan segle XIX, hi ha una forta influència de la cultura anglesa a França. Els anglicismes s'estenen pertot arreu amb l'expansió colonial britànica i les societats europees també incorporen i modifiquen aspectes semàntics de la llengua.² En el cas de Catalunya s'adopta cap a principi de la dècada de 1920 el mot *esport*, que té l'ètim anglès *sport* com a origen.

Tal com cita Javier Olivera (1993): «el contingut semàntic de la paraula *esport* es fonamenta des de la primera etapa fins al final del segle XIX en la pertinència constant del tret "recreació", mentre que en l'etapa final del segle XX gira al voltant del semema "activitat competitiva amb exercici físic i que es porta a terme amb esportivitat"».

2 Anàlisi històrica

En l'àmbit de l'associacionisme encara avui hi ha entitats històriques que legitimen el terme *deport*: Reial Club Sportiu Espanyol, CF Reus Sportiu, Club Sportiu Banyoles, Club Sportiu Júpiter, Club Sportiu Terrassa Hockey, Club Sportiu Masnou, Club Sportiu Blanes, Club Sportiu Tortosa, Club Sportiu Ribes, Club Sportiu Riudoms, Club Sportiu les Borges del Camp, Club Sportiu Alcanar, etc.

A Catalunya, en els orígens moderns de l'esport, un nombre important d'associacions utilitzaven els substantius i els adjectius de l'arrel etimològica de la paraula *deport*: *deportista*, *deportiva*, *deportivisme*, *deportiu* o *deportivitat*.

El terme *esport*, el van utilitzar periodistes esportius com Josep Elias Juncosa (1880-1944), que signava amb el pseudònim de «Corredisses». El 1902 Josep Elias havia adoptat per al català de La Veu de Catalunya (1891-1937) el terme *futbol*. Aquesta opció era elogiada per Antoni Viada (1902) que deia que «el amigo Corredisses ha emprendido también la tarea de españolizar los exóticos deportivos, vistiéndolos en catalán, que no deja de ser una lengua española, y, según Menéndez y Pelayo, más antigua que la castellana».

Entre el 1903 i el 1917 aquest *sportsman* de Barcelona utilitzava en els articles de «Sport» que publicava en la Il·lustració Catalana (1903-1917) els termes: *sport*, *sportiu*, *sportiva*, i en algunes ocasions va incloure el terme *esport*.

En aquesta publicació el mot *sport* es va utilitzar durant gran part del segle XIX, però a partir del segle XX també es va començar a utilitzar *deport*, per a referir-se a la pràctica de la natació, del *football*, del *lawn-tennis*, del *velocipedisme*, de caminar, del rem, etc. Així, trobem expressions com «els aficionats al deport» o «practiquen el deport més higiènic». També s'utilitzava l'adjectivació *deportiva*. Es comentava que «la vida deportiva, com més va, més adeptes guanya entre l'element femení». Apareixien expressions que parlaven de «la setmana deportiva», «la comissió deportiva», «la festa deportiva», «la biblioteca deportiva», «proesa deportiva», «manifestació deportiva», «temporada deportiva». L'adjectiu *deportiu*, en masculí, també era força utilitzat: «company deportiu», «periodista deportiu», «èxit deportiu», «fervent deportiu», «festival deportiu», «periodich deportiu», «element deportiu», «programa deportiu», «festivals deportius», «Sindicat de Periodistes Deportius»... El mot *deportista* el trobem en parlar del «Moto club deportista», «el senyor deportista», «conegut deportista», «entusiasta deportista»...

Narcís Masferrer (1912), director d'El Mundo Deportivo, comentava que Josep Elias va ser redactor de la

Il·lustració Catalana en el decurs de vuit anys gràcies al seu perfecte domini de la llengua catalana i que va fer que a tot Catalunya es fes popular el nou terme en reproduir-se en molts dels seus articles.

La premsa en català, com el setmanari L'Hereu (1913), incorporava la secció de «Deports»,³ però també la premsa esportiva fora de Barcelona adoptava capçaleres com Sabadell Sportiu: Periòdic Bisetmanal de Sports i Teatres (1914), Lleyda Sportiva (1922), La Raça: Orgue del Deport Català (1922), Mataró Sportiu (1922), Penedès Sportiu (Vendrell, 1924), La Comarca Sportiva (Figueres, 1926). Més populars van ser els setmanaris humorístics com La Barrila Sportiva (1924), Sidral Sportiu (1925) o Safareig Sportiu (1925), que identificaven el sentiment i la veu del poble, i que contribuïen a la divulgació de la llengua catalana.

Així, també trobem en la premsa seccions amb el nom de «Crònica Deportiva», a Tasca (CADCI de Lleida, 1922) o «Els Deports», a Lleida, revista d'informacions i estudis (1927).

Capçalera de Lleyda Sportiva (1923), revista setmanal editada per Joventut Republicana de Lleida

Ocasionalment, a partir del segle XX es localitza el vocable *esport* en alguns textos, però el primer que va utilitzar el mot *esport* sistemàticament i amb intencions de «catalanitzar-lo» va ser el mateix Josep Elias que, en aquell temps, com hem dit, era un dels millors coneixedors de la llengua catalana. El 1918 el periodista esportiu de La Veu de Catalunya (1880-1937) va començar a utilitzar el nou mot amb totes les seves variants. Aquesta apreciació la trobem en l'article «Per què fem esport?», que publicà en els Quaderns d'Estudi (1918). Val a dir, però, que fins aleshores aquest periodista havia utilitzat gairebé sempre la forma anglesa *sport*. Vegem com s'expressava en aquest sentit.

«En el català antic es troba la paraula *deport* usada en el sentit d'entreteniment o diversió en general, i aquesta és la definició que a les seves derivades *deporte* i *deport* a ambdues bandes del Pirineu, donen qualques diccionaris moderns. Per fugir d'això i potser per seguir la tendència d'universalització del mot *sport*, aquest ha sigut acceptat avui dia sense discussió venint a donar-se-li un sentit especial que anem a tractar lleugerament.

S'entén en termes generals per esport tot joc o exercici generalment a l'aire lliure, que tingui com a base fonamental el cultiu dels múscles del cos humà, per donar-los força, elasticitat i resistència.»

Josep Elias utilitzà conscientment una vocal epentètica, la *e*, per catalanitzar l'anglicisme. Però aquesta forma ja feia molts anys que es produïa de forma habitual en la llengua castellana, molt abans, fins i tot, d'utilitzar el terme *deporte*. Així en deixava constància *La Dinastia* (Barcelona, 27 d'octubre de 1890), quan parlava de «El esport madrileño», per referir-se a les curses de cavalls de la capital espanyola.

Aquest canvi de Josep Elias, també el trobem en les obres que va publicar per al Consell de Pedagogia de la Diputació de Barcelona a la «Col·lecció Minerva»: *Jocs de pilota* (1917) i *Exercicis de mar* (1918). En la primera publicació, Elias encara parlava de *sport* i *sports*, però en la segona obra, el mot s'havia canviat i parlava de *esport* i *esportiu*.

Josep Elias era militant de la Lliga Regionalista i un gran defensor del català (Elias Campins, 1992). En aquest sentit i com a periodista, va esdevenir un element indiscutible per a la normalització de la llengua en els àmbits esportius —o deportius.

Potser aquest canvi va estar motivat per la campanya que aquest mateix any es va iniciar per a fomentar l'ús del català entre les entitats esportives. Entitats com el Sindicat de Periodistes Deportius, el Futbol Club Barcelona, el Centre Excursionista de Catalunya, la Federació Catalana de Foot-ball o el Reial Club Deportivo Espanyol, s'hi van adherir. En aquest sentit, a *El Mundo Deportivo* (30 de gener de 1919, p. 1-2) es presentava un article en què es deia que el moviment autonomista de Catalunya estava repercutint en l'associacionisme esportiu. A partir d'aquest moment moltes entitats van acordar adoptar l'oficialitat de la llengua catalana. Entre aquestes es presentava un comunicat del Reial Club Deportivo Espanyol, en què manifestava el seu propòsit catalanista i la intenció d'usar el català, sense marcar cap orientació política.

La campanya coincidia amb un moment en què es començaven a prendre iniciatives institucionals per a la defensa de la llengua i l'autogovern de Catalunya. La Mancomunitat (1914-1924), amb la presidència de Josep Puig i Cadafalch (1867-1956), va impulsar el 1918 el primer projecte a favor d'un estatut d'autonomia.

Enric Prat de la Riba (1870-1917) —aleshores president de la Diputació de Barcelona— va cridar Pompeu Fabra (1868-1948) per dirigir la normativització del català. El 1912 Fabra va presentar la *Gramàtica de la llengua catalana* i el 1917 publicava el *Diccionari ortogràfic* —Institut d'Estudis Catalans— en què es va adoptar oficialment el terme *esport*: «esport [angl.: sport] m.; pl. Esports» i on també incorporava l'adverbi *esportivament*, i la veu *esportiu*. Un any més tard, en el volum III del *Diccionari Aguiló* (1915-1934), que va ser

publicat per l'Institut d'Estudis Catalans sota la revisió i direcció de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu, no s'hi va incloure la referència al mot *esport*.

Josep Elias i Juncosa

A partir d'aquests anys, l'ús del mot *esport* es va anar normalitzant, encara que molt lentament. Indicis d'aquesta normalització els trobem, en la premsa lleidatana, en les aportacions del mestre i professor d'educació física Antoni Sabater (1919).⁴ Descobrim, però, com encara s'hi barregen les expressions:

«fomentar l'afició al sport a sia'l desarrotllo de la cultura física del nostre jovent, que bastant ho necessita ja que son molts los que a falta de Camp d'Esports s'ajoen en locals on aprenen a jugar-se'ls diners i altres vicis mes reprobables que'l joc».⁵

Revisant l'hemeroteca esportiva de l'època, trobem que es parlava de la Secció d'Esports del CADCI (Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (1918), del Camp d'Esports de la Jovenut Republicana de Lleida (1919), de la Secció d'Esports i Muntanya del CEC (Centre Excursionista de Catalunya) (1919), de la Secció d'Esports i Excursions del Círculo Barcelonès (1919), de la Secció d'Esports de l'Orfeó de Sants (1921) i del Centre d'Esports de Sants (1921).

La Mancomunitat va endegar un impuls per a l'estandardització lingüística més enllà dels cercles literaris. Pretenia difondre la lectura popular en català i en aquest sentit va estimular una important obra editorial.

No obstant això, la barreja dels mots continuà sent freqüent. Podem dir que en els anys vint la indiferència terminològica va arribar a la seva plenitud. Hi ha casos en què s'utilitzaven les dues variants:

«Nosaltres que coneixem a fons els seus components, tots els esportistes de soca i arrel, entre els quals figuren bon nombre d'autoritats de deportivisme lleidatà, tenim el plé convenciment de que aniran a fer obra positiva.»⁶

Pel que fa a la denominació de les entitats, s'utilitzaven també les dues expressions: com en el cas de la Unió Deportiva Girona i/o Unió Esportiva Girona (1922); o el de la Unió Deportiva de Sans i/o Unió Sportiva de Sans i/o Unió Esportiva de Sans.

Aquesta confusió és produïda igualment en el castellà. Així, en *El Mundo Deportivo* s'utilitzava la paraula *esport*, *esportivo*, *esportiva* i *esportivas*.

Amb la irrupció en la premsa catalana del setmanari humorístic *Xut!* (1922-36), la popularització de la llengua catalana va experimentar un avenç cabdal. A partir d'aleshores es va demostrar que el català també podia competir amb la premsa esportiva en castellà del moment. Per a Faura et al. (2002), el *Xut!* «va saber construir un llenguatge humorístic propi i va contribuir a difondre l'ús del català escrit en l'àmbit del periodisme esportiu». L'èxit d'aquest nou estil de periodisme va donar ales a altres publicacions semblants, així com també a una premsa de contingut més generalista com *L'Esport Català* (1925-1927). Fundat i dirigit per Vicenç Bernades i Antoni Vilà, *L'Esport Català* va col·laborar en la normalització popular de la llengua, en un moment en què la Dictadura de Primo de Rivera censurava gran part de l'associacionisme catalanista i de la identitat nacional. Així es presentava en el seu primer número del 7 d'abril de 1925:

«La crida que encara no fa dos mesos adreçarem a l'opinió esportiva catalana demanant-li el seu concurs per a la publicació d'un periòdic d'esports redactat en la nostra llengua, ha estat atesa bastament i l'aparició d'aquest primer número de *L'ESPORT CATALÀ* n'és la prova més clara.

L'ESPORT CATALÀ neix, doncs de la voluntat d'aquests esportius que responen coralment a la nostra crida han depositat en nosaltres llur confiança. [...]

L'ESPORT CATALÀ estarà principalment redactat per vells periodistes i periodistes novells, enamorats de la seva professió. I que en les seves columnes trobaran el ressó adequat totes les manifestacions de l'esport que es practiqui a Catalunya procurant ensens estar atens a allò que d'altres països pugui tenir per a nosaltres un veritable i positiu interès».

En el *Xut!*, durant el primer període entre el 1922 i el 1926, la freqüència d'aparició de termes relacionats amb el deport eren al voltant del 40 % (*deport*, *deportista*, *deportistes*, *deportiu*, *deportius*, *deportives*, *deportivitat*,

deports) i els relacionats amb l'esport, al 60 % (*esport*, *esportista*, *esportistes*, *esportiu*, *esportius*, *esportiva*, *esportives*, *esportivitat*, *esports*). Si portem aquest estudi a *L'Esport Català*, durant el període del 1925 al 1927, els derivats del terme *deport* pràcticament s'han extingit. En aquest sentit, *L'Esport Català* va contribuir a normalitzar el mot *esport*, amb totes les seves variants. En el *Xut!*, entre el període del 1927 al 1931, l'aparició dels derivats de *deport*, tenen una freqüència molt baixa i molt poc significativa.⁷

No obstant això, la paraula *deport* encara seguia viva en la parla i en alguns mitjans escrits. Valgui l'exemple del *Cicle de conferències* (c. 1927) a la Federació Catalana de Futbol, on Manuel de la Sota va participar amb una xerrada amb el nom de «Esportivismes antideportius i Antiesportivismes deportius». Aquest periodista de Biscaia argumentava que «un conferenciant d'esports ha d'ésser abans que tot un conferenciant deportista, és a dir, ha de practicar alguna mena d'exercici físic».

Val a dir que en els anys vint es van constituir moltes entitats que van adoptar l'adjectivació *deportiu*: Club Olot Deportiu, Club Deportiu Júpter, Club Deportiu Europa, Club Deportiu Mataró, Valls Deportiu, Farnés Deportiu, Club Deportiu Lleidatà, Catalunya Deportiu (Lleida), Club Deportiu de Mora, Ateneu Deportiu (Sant Feliu de Guixols), Club Deportiu Olímpic, Unió Deportiva Girona, Club Deportiu Tàrraga, Club Deportiu Sitgetà, Peña Deportiva Salvat (Lleida)...

Com anota Franquesa (2008, p. 88), el 1923 Fabra es va referir als manlleus anglesos de l'esport: «quan un mot anglès que no ha trobat la seva traducció catalana és ja d'un ús general i pot considerar-se una adquisició definitiva de la llengua, és qüestió d'escriure'l a la catalana, sempre, però, que la seva pronunciació no sigui massa allunyada de la que té el mot en la llengua originària. Així, el mot *football*, que sona *futbol*, és avui admès per tothom, escrit *futbol*, grafia que té l'avantatge de no afavorir (com feia la grafia anglesa) la pronúncia *football*» (Conversa 356 – La Publicitat, 13 d'abril de 1923). En aquest sentit, Fabra es pronunciava de la mateixa manera que ja ho havia fet Josep Elías Juncosa, el primer d'admetre en català els mots *esport* i *futbol*, tal com els havia divulgat anys abans (Viada, 1902).

Aquesta discussió envers els manlleus de l'esport, també es donava en la llengua castellana. Singularment, a Catalunya, a través de la revista *Los Deportes* (1897-1910) i sota el liderat d'Antoni Viada, es van iniciar les primeres intervencions per tal de castellanitzar l'esport.

«Veo que Un Delantero acepta con pruebas de buen gusto la palabra deporte, cuyas acepciones oficiales son las mismas que la de la inglesa sport, con la ventaja sobre la última de que ésta significa además juguete, burla y payasada, que mal se avienen con las altas concepciones de la educación física.

De todo lo dicho se derivan lógicamente dos conclusiones que me parece han de ser aprobadas por los interesados en el tema: 1ª Que cuando no haya en español palabra con que traducir otra extranjera se admita ésta, previa su adaptación fonética y desinencial, cosa sumamente sencilla y hacedera. 2ª Que cuando la voz extranjera tenga en español su equivalente exacta o muy aproximada, se use la palabra española.

Es lo que sin agraviar a nadie me complazco en trasladar a usted para aclimatación de los deportes extranjeros y renacimiento de los nacionales».⁸

Amb el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) es va adoptar definitivament com a normatiu el mot *esport*.

3 Els termes deport i esport en els diccionaris

La definició del terme *deport* la trobem, al llarg de la història, en els diccionaris següents:

- En el *Diccionari català-castellà-llatí-francès-italià* [DCCLFI] (1839, p. 647), apareix com a «Deport. S. m. ant. Divertiment, recreació, passatèmps». Cal remarcar que, ja en el segle XIX, l'infinitiu *deportar*, el substantiu *deport* o el gerundi *deportant* o bé havien caigut en desús o bé s'utilitzaven en d'altres accepcions (Roselló, 1859).
- En el *Diccionari general de la llengua catalana* [DGLC] (Fabra, 1932) té la següent definició: «Deport: m. Recreació, esbarjo, comunament a l'aire lliure». També s'incorporava «Deportar-se: v. pron. Lliurar-se a un deport».
- En el *Diccionari de la llengua catalana* [DIEC], Institut d'Estudis Catalans (1995) o en el *Diccionari de la llengua catalana* [DLC], Enciclopèdia Catalana (1987), 7a ed.: «Deport. m. Recreació, esbarjo, comunament a l'aire lliure».
- Aquesta darrera definició encara es manté en el *Gran diccionari de la llengua catalana* [GDLC] (Enciclopèdia Catalana, 1998) i en el *Diccionari de la llengua catalana* [DIEC2] (IEC, 2a ed., 2007).
- El *Diccionari valencià on line* [DV] té l'entrada *deport*: «Recreació, comunament a l'aire lliure».
- En el *Diccionari català general* [DCG] de Miquel Arimany (1965) *deport* s'expressa com a «Recreació, esbarjo amb exercici físic, i com a prova de destresa, gen. a l'aire lliure». La forma verbal *deportar-se*, en canvi, desapareix o es concreta com a expressió antiga i en desús.

Pel que fa al terme *esport*:

- En el *Diccionari general de la llengua catalana* (Fabra, 1932) el terme *esport* es concreta com a «[angl. sport] m. Joc o exercici corporal en què es fa prova d'agilitat, destresa o força, i que aprofita al cos i a l'esperit, al qual dona promptitud, ardidesa, tenacitat, etc., com són els jocs de pilota, la natació, l'excursionisme, etc.».

- Per a Miquel Arimany (1965) *esport* és un «Exercici físic, palesant força i destresa, practicat generalment a l'aire lliure, seguint unes regles predefinides, i competitiu».
- En la setena edició del *Diccionari general de la llengua catalana* (Fabra, 1981, 15a ed.) continua la mateixa definició de 1932.
- En el *Diccionari de la llengua catalana* (IEC, 1995), *esport* és aquell «Exercici corporal d'agilitat, destresa o de força, que es practica individualment o en grup, amb intencionalitat lúdica o competitiu seguint unes regles».
- En el *Diccionari de la llengua catalana* (IEC, 2a ed., 2007) per *esport* s'entén el següent: «Exercici corporal d'agilitat, destresa o força, que es practica individualment o en grup, amb intencionalitat lúdica o competitiva i seguint unes regles establertes».
- En el *Gran diccionari de la llengua catalana* (Enciclopèdia Catalana) *esport* es defineix com l'«Exercici corporal practicat, especialment a l'aire lliure, per afecció, competició o exhibició»; com també ho expressa el *Diccionari valencià on line*.
- En el *Diccionari català-valencià-balear* [DCVB], *esport* és: «Joc o exercici corporal en què es fa prova de destresa, agilitat o força, en profit simultani del cos i de l'esperit». En aquesta obra l'*esport* té com a sinònim el mot *deport*.
- Recentment, el *Diccionari general de l'esport* [DGE] (2010) —TERMCAT— concreta que *esport* és una «Activitat corporal d'agilitat, destresa o força reglamentada i institucionalitzada que requereix un esforç continuat i un entrenament específic i metòdic».

4 Discussió

Aquesta última definició de *esport* del *Diccionari general de l'esport* (2010) circumscriu el seu significat a l'activitat institucionalitzada i programada, i elimina alguns dels caràcters expressats en les anteriors definicions, com «exercici», «joc», «intencionalitat lúdica», «a l'aire lliure», «per afecció» o «profit simultani del cos i de l'esperit».

A més, el TERMCAT no ha inclòs el mot *deport* —com tampoc no ho va fer el *Diccionari de l'esport català-castellà / castellà-català* d'Enciclopèdia Catalana (1989).

Sembla que anar a córrer, jugar un partit de futbol amb un grup d'amics, nedar una estona, passejar en bicicleta, caminar o fer gimnàstica lliurement —així és com s'ha practicat sempre—, ja no és *esport*... podria ser, doncs, que això fos *deport*?

Val a dir que el *Diccionari català-valencià-balear* assenyala que *esport* té l'ètim pres modernament de l'anglès *sport* i el considera sinònim de *deport*: «Diversió, recreació» —ètim: derivat postverbal de *deportar*— i que el terme *deport* continua apareixent en els dicci-

Diccionaris	Terme <i>deport</i>	Diccionaris	Terme <i>esport</i>
DCCLFI (1839)	«Divertiment, recreació, passatèmps».	DGLC (1932) DGLC (1981)	«Exercici corporal practicat, especialment a l'aire lliure, per afecció, competició o exhibició».
DGLC (1932) DEC (1987) DIEC (1995) GDLC (1998) DIEC2 (2007)	«Recreació, esbarjo, comunament a l'aire lliure».	DCG (1965)	«Exercici físic, palesant força i destresa, practicat generalment a l'aire lliure, seguint unes regles predeterminades, i competitiu».
DV	«Recreació, comunament a l'aire lliure».	DIEC (1995)	«Exercici corporal d'agilitat, destresa o de força, que es practica individualment o en grup, amb intencionalitat lúdica o competitiva seguint unes regles».
DCG (1965)	«Recreació, esbarjo amb exercici físic, i com a prova de destresa, generalment a l'aire lliure».	DIEC2 (2007)	«Exercici corporal d'agilitat, destresa o força, que es practica individualment o en grup, amb intencionalitat lúdica o competitiva i seguint unes regles establertes».
		GDLC (1998)	«Exercici corporal practicat, especialment a l'aire lliure, per afecció, competició o exhibició».
		DCVB	«Joc o exercici corporal en què es fa prova de destresa, agilitat o força, en profit simultani del cos i de l'esperit». En aquesta obra l'esport té com a sinònim el mot <i>deport</i> .
		DGE (2010)	«Activitat corporal d'agilitat, destresa o força reglamentada i institucionalitzada que requereix un esforç continuat i un entrenament específic i metòdic».

TAULA 1. Comparació de les definicions dels termes *esport* i *deport*

onaris generals com a «Recreació, esbarjo, comunament a l'aire lliure».

Abans molta gent gran utilitzava el terme *deport* per a referir-se a l'exercici físic en temps d'oci. Sovint, però, se'ls corregia: era un «castellanisme» —els deien—, s'ha de dir «esport». Aquest fou el motiu pel qual molts vam substituir el *deport* per l'*esport*.

Amb la definició actual que el TERMCAT dona del terme *esport*, i recuperant l'accepció que tenia el terme *deport* abans que ens diguessin que era un castellanisme, sembla coherent, ara, plantejar una accepció diferenciada per a cadascun d'ells.

5 Conclusió

Hem de fugir de la falsa creença que la paraula *deport* és un castellanisme. Som de l'opinió que el català ha d'acceptar arcaïsmes de la pròpia llengua o estrangerismes només per a cobrir mancances conceptuais. No hi ha cap dubte que el mot *esport* és un manlleu força arrelat i normativitzat en la parla, però el seu significat no està fixat d'una manera clara.

Avui el TERMCAT, en l'entrada *esport*, limita aquest significat. No podria ser que això conduís també a l'ambigüitat i/o a la contradicció en les interpreta-

cions legislatives i jurídiques dels textos normatius on apareix aquest terme? Hem de tenir en compte que, actualment, les activitats físiques recreatives i/o relacionades amb la salut, tenen un nivell de professionalització semblant al de les activitats físiques reglamentades i institucionalitzades. Quin sentit té, doncs, no incloure-les com a significat del terme *esport* en el diccionari especialitzat?

Potser ara molts haurem de tornar al *deport* perquè —segons se'ns diu oficialment— no fem *esport*. En l'àmbit cultural el *deport* representa, creiem, la identitat i l'autenticitat de la llengua del poble i de la seva història; podria representar el reviscolament d'un mot que popularment ha donat cabuda conceptual a una infinitat d'activitats físiques i recreatives, jocs i pràctiques d'exercici físic.

Proposem, finalment, i segons tota l'argumentació exposada, aquestes dues alternatives que donarien una definitiva coherència terminològica a les accepcions de *esport* i *deport*:

- o bé la coexistència d'ambdós termes, *esport* i *deport*, al *Diccionari general de l'esport*, l'un referint-se a l'activitat física institucionalitzada —segons la seva actual definició— i l'altre a l'activitat física d'*esbarjo*, respectivament;
- o bé donar (també en el *Diccionari general de l'esport*) una àmplia definició del mot *esport*, on tingués cabuda tota la seva polisèmia conceptual i deixar el mot *deport* (en els diccionaris generals) tal com és expressat per la seva definició actual, però considerant-lo, a més, sinònim de *esport*. ✱

Bibliografia

- AGUILÓ I FUSTER, Marià (1918). *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per Marià Aguiló i Fuster*. Tom III. Barcelona: Instituts d'Estudis Catalans.
- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1930-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. 2a ed. Palma de Mallorca: Moll, 1982. Accessible en línia: <<http://dcvb.iecat.net>>.
- ARIMANY, Miquel (1965). *Diccionari català general*. Barcelona: Miquel Arimany.
- BUCHON, Jean Alexandre C. (1841). *Chroniques étrangères relatives aux expéditions françaises pendant le XIIIe*. París: Mairret Libraire Editeur.
- CARRERAS CANDI, Francesc (1901). «Bellesguart, Real sitio de Martin I». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* [Tip. Casa Provincial de la Caridad], any I, núm. 2 (abril-juny), p. 55-65.
- Diccionari valencià *on line**; accessible en línia: <<http://www.trobat.com/servicis/dvo.php>>.
- ELIAS I CAMPINS, Raimon (1992). Josep Elias i Juncosa «Corredisses», un precursor de l'olimpisme català. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria General de l'Esport.
- ELIAS JUNCOSA, Josep (1917). *Jocs de pilota*. Barcelona: Consell de Pedagogia de la Diputació de Barcelona: Imp. Catalònia.
- ELIAS JUNCOSA, Josep (1918). *Exercicis de Mar*. Barcelona: Imp. Lib. Ricard Durand i Alsina.
- ELIAS JUNCOSA, Josep (1918). «Per que fem esport? I», *Quaderns d'Estudi*, vol. II, núm. 1 (març), p. 28-40.
- ENCICLOPÈDIA CATALANA (1987). *Diccionari de la llengua catalana*. 7a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- ENCICLOPÈDIA CATALANA (1989). *Diccionari de l'esport català-castellà / castellà-català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Generalitat de Catalunya. Secretaria General de l'Esport.
- ENCICLOPÈDIA CATALANA (1998). *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FABRA, Pompeu (1917). *Diccionari ortogràfic*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. 15a ed. Barcelona: EDHASA, 1981.
- FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Llibreria Catalònia.
- FAURA, Neus; TORRENT, Anna Maria; CASALS, Daniel (ed.) (2007). *Futbol i llengua*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- FEDERACIÓ CATALANA DE FUTBOL (s. a.). *Cicle de conferències*. Barcelona: Sabadell y C^a, S. en C.
- FRANQUESA BONET, Ester (2008). *La terminologia. Un mirall al món*. Barcelona: Editorial UOC.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 3 i 4, Edicions 62, Editorial Moll, Enciclopèdia Catalana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Edicions 62, Enciclopèdia Catalana.
- MASFERRER, Narciso (1912). «Periodistas deportivos. José Elias Juncosa». *El Mundo Deportivo* (8 febrer), p. 1.

- MIR, Jordi; BONET, Ester; LLOVERA, Sílvia (2010). «Fabra i l'esport: de la dimensió social a l'aportació terminològica». *Terminàlia*, núm. 1, p. 71-77.
- MUNTANER, Ramon (1558). *Chronica, o descripció dels fets e hazanyes del inclyt Rey don Jaume Primer*. València: Casa de la Viuda de Joan Mey Flandro.
- OLIVERA BETRÁN, Javier (1993). «Reflexions sobre l'origen de l'esport». *Apunts: Educació Física i Esports*, núm. 33, p. 12-23.
- PELAYO BRIZ, Francesc (1864). *Ausias March, obras de aquest poeta*. Barcelona: Llibreteria de E. Fernando Roca.
- REBAGLIATO, Joan; BOVER, Jordi (2010). «El "Diccionari general de l'esport"». *Terminàlia*, núm. 1, p. 48-51.
- ROIG, Jaume (1865). *Lo Libre de les dones e de conçells*. Barcelona: Libreria de Joan Roca y Bros.
- ROSELLÓ, Gerónimo (1859). *Obras rimadas de Ramon Llull escritas en idioma catalán-provenzal, publicadas por primera vez con un artículo biográfico. Ilustraciones y variantes. Seguidas de un glosario de voces antiguas*. Palma: Imp. de Pedro José Gelabert.
- SOCIETAT DE CATALANS (1839). *Diccionari català-castellà-llatí-francès-italià*. Tom primer. Barcelona: Imp. de Joseph Torner.
- SOLER DAMIANS, Joan (1936). *Assaig d'un pla general d'educació física*. Barcelona: Norma.
- TALLADA, Josep Maria; BARNADES, Josep; RODRÍGUEZ, Antoni (1919). «En la hora de la Autonomía. El movimiento autonomista de Cataluña repercute en el seno de nuestras sociedades deportivas, siendo muchas de nuestras las que acuerdan la oficialidad del idioma catalán. Un manifiesto, una comunicación y un propósito». *El Mundo Deportivo* (30 gener), p. 1-2.
- TERMCAT (2010). *Diccionari general de l'esport*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència.
- VIADA, Antoni (1902). «Sobre el vocabulario deportivo VI». *Los Deportes* (24 agost), p. 507-508.
- (1912). «Una entitat deportiva». *Tasca*, núm. 2, maig 1922.

Notes

1. Una de les primeres presències de la paraula *deport* la trobem en la llengua provençal en Guillem VII d'Aquitània (1071-1127), entesa com a sentit de «diversió, oci o passatemps».
2. El 1854 a França es publicava *Le Sport*, que cobria les notícies de les societats que es dedicaven a les curses de cavalls, la natació, la caça, la gimnàstica, el rem, el patinatge, l'esgrima, el tir amb carrabina, etc.
3. *L'Hereu* (Barcelona), núm. 2 (7 novembre 1913).
4. En aquesta època Pompeu Fabra iniciava una dilatada campanya de propaganda en la divulgació de la llengua catalana amb les *Converses filològiques* publicades inicialment a *La Publicidad* —18 de novembre de 1919— i que posteriorment van continuar a *La Publicitat* (1922-1927).
5. *Urgell-Segarra* (Mollerussa), núm. 14 (13 abril 1919), p. 4.
6. «Una entitat deportiva», *Tasca*, núm. 2 (maig 1922).
7. Estudi propi a partir de la recerca de mots a ARCA, Arxiu de Revistes Catalanes Antigues.
8. «Carta sin sobre», *La Vanguardia* (23 gener 1902), p. 2.

TERMINÀLIA parla amb...

Joan Veny i Clar, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i president del Consell Supervisor del TERMCAT

Joan Veny i Clar (Campos, 1932)

Catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, jubilat el 2002. Va estudiar a les universitats de Barcelona, Lovaina i Poitiers. Especialista en dialectologia, gramàtica històrica i lèxic, és membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) des del 1978. Hi dirigeix l'*Atlas lingüístic del domini català*, conjuntament amb Lídia Pons i Griera. També presideix, en representació de l'IEC, el Consell Supervisor del TERMCAT des del 2002. És president de l'*Atlas Linguistique Roman* (ALiR) (des del 1999, amb seu a Grenoble) i codirector de la revista *Estudis Romànics*. Ha dirigit el projecte de recerca «Variació

i canvi lingüístic. *Scripta i projecció dialectal*». Ultra més de tres-cents articles científics, és autor d'una vintena de llibres, entre els quals hi ha *Els parlars* (1978; 13a ed. 2002), *Introducció a la dialectologia catalana* (1986), *Contacte i contrast de llengües i dialectes* (2006), *Per una història diatòpica de la llengua catalana* (1986), *Estudis lingüístics valencians* (2009), *Petit atlas lingüístic del domini català* (2 vol., 2007-09). Ha rebut la Creu de Sant Jordi (1997), el Premi de la Fundació Catalana per a la Recerca (2004), i és doctor *honoris causa* per la Universitat de València (2008).

Des de la presidència del Consell Supervisor del TERMCAT, com veieu l'evolució que la terminologia catalana ha fet en els darrers anys?

La terminologia catalana, en els darrers anys, ha seguit una evolució molt paral·lela a l'experimentada en altres àmbits de la llengua. Avui hi ha un nombrós col·lectiu d'especialistes en terminologia, amb formació universitària específica, que permet un grau d'aprofundiment més gran en la recerca teòrica i pràctica. També és evident la influència de factors com ara l'augment de fonts d'informació, amb la xarxa d'Internet com a paradigma: avui qualsevol persona interessada té accés a un cabal d'informació enorme sobre qualsevol tema i això afecta la manera

d'abordar la recerca terminològica. A més, aquesta informació, sovint arriba vehiculada per llengües de coneixement molt general, com l'anglès —i, en el nostre àmbit, també el castellà—, la qual cosa fa replantejar aspectes com ara la mateixa necessitat de cercar denominacions pròpies per a determinats conceptes.

Ha canviat el paper del Consell en tots aquests anys? I la seva composició? Quin paper té el president en el funcionament del Consell?

El Consell Supervisor del TERMCAT vetlla per assegurar un alt nivell d'aprofundiment en la recerca terminològica, prioritzant la qualitat per damunt de la quantitat en les seves propostes. Aquests darrers anys s'ha

fet un esforç notable per dotar-lo d'un marc metodològic i criteriògic que permeti garantir, en la màxima mesura, que les propostes que es fan estiguin ben fonamentades des dels punts de vista lingüístic, terminològic i d'ús. A més, en cada recerca es té en compte l'opinió dels especialistes de cada àmbit concret (avui també és més fàcil localitzar experts i posar-s'hi en contacte), i també s'ha progressat en els mecanismes de col·laboració amb les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, amb la qual cosa s'assegura una línia coherent entre les activitats de normalització terminològica i de normativització lèxica. Componen el Consell Supervisor el president, la directora, assessors de diferents seccions de l'IEC, la secretaria i tècnics terminològics. Assessors

externs vetllen per la coherència de les propostes en l'àmbit geogràfic. El president, a més de participar en l'anàlisi dels problemes, vetlla per l'adequació de les propostes amb la normativa de l'Institut.

Quins són els àmbits especialitzats més actius en la demanda de normalització terminològica?

Els àmbits més actius en la demanda de normalització terminològica són, també, els que socialment es poden identificar com a davanters en la visibilitat i repercussió de la recerca que s'hi fa. Així, àmbits com les ciències de la salut o la tecnologia en general són sempre presents en la llista de sectors a què es poden adscriu-

re els nous termes que es proposen. De fet, en tots els àmbits es produeixen avenços conceptuals o metodològics que poden repercutir en una necessitat denominativa. També és molt evident, en els darrers anys, un augment de necessitats de normalització vinculades a fenòmens relacionats amb la globalització: nous conceptes vehiculats pels mitjans de comunicació a partir de l'actualitat informativa; terminologia associada amb nous costums gastronòmics (*falàfel*), nova indumentària (*burca*), altres religions (*talibà*), altres productes (*litxi*), etc.

I els criteris per a la normalització dels termes, han patit modificacions o adaptacions a noves necessitats?

En un escenari canviant, els criteris per a la normalització dels termes també experimenten canvis, naturalment. Per exemple, en els primers anys d'activitat del Consell Supervisor es considerava necessari aprovar com a formes complementàries dels termes catalans les denominacions manllevades més usades, perquè pràcticament era la millor manera que l'usuari trobés en els materials difosos en paper les propostes en català, a partir de la forma que coneixia en una altra llengua. Avui, com que la major part de la difusió especialitzada es fa en suport electrònic, aquesta necessitat ja no hi és perquè

En els darrers anys hi ha hagut un augment de les necessitats de normalització relacionades amb la globalització: terminologia associada amb nous costums gastronòmics (*falàfel*), nova indumentària (*burca*), altres religions (*talibà*), altres productes (*litxi*)

els motors de cerca localitzen la cadena de caràcters cercada en qualsevol camp de la fitxa, i això permet clarament fer una proposta catalana quan és pertinent, o l'adaptació o l'adopció del manlleu. I un altre exemple d'adaptació i de canvis, en consonància amb el que hem comentat sobre la terminologia associada amb la immigració i amb l'actualitat informativa d'arreu del món, és que avui han pres una gran importància, en algunes decisions de normalització, els criteris de transcripció i transliteració de llengües que s'expressen en alfabet no llatins.

Què no ha fet encara el Consell Supervisor del TERMCAT que us agradaria que fes?

Els membres del Consell Supervisor disposen, per al seu treball, d'uns dossiers completíssims, molt treballats, amb molta informació sobre cada terme (etimologia, transmissió del mot, anàlisi de fonts, equivalències en les altres llengües, consulta a especialistes), que facilita la presa de decisions. No és estrany que hagi esdevingut un model de referència. El que m'agradaria —i ja no depèn del Consell Supervisor— és que els mitjans de comunicació i els responsables de cada àmbit d'especialitat col·laboressin en la tasca d'implantació dels termes proposats, tot i que sóc conscient que és difícil imposar-se al prestigi del manlleu que es resisteix a l'alternativa de la llengua pròpia.

Sou ben conegut per les vostres aportacions en dialectologia catalana, quina és la vostra posició actual sobre la representació de la variació geolèxica en els diccionaris i en altres aplicacions?

És un fet que la nostra llengua reuneix unes condicions que no són equiparables a altres llengües (manca d'estat, no-oficialitat i manca d'escolarització durant segles, divisió en autonomies, subordinació, prohibicions). Una llengua com la nostra, formada per dialectes constitutius i consecutius, en què és fàcil la intercomunicació i els parlants estan adherits a la seva varietat, ha generat un model de llengua participatiu, en què els elements diatòpics tenen un paper important. L'estratègia ja és antiga, des d'Onofre

Puc dir que arribar a les arrels d'un mot i resseguir-ne les seves mutacions formals i semàntiques és de les grans emocions que pot experimentar un lingüista empeltat de diacronista

Pou (s. XVI) quan al costat del mot del català gironí posava el sinònim valencià (alzina-carrasca, etc.). Fabra ja es va obrir al ventall de la diversitat dialectal, però no ho va poder fer amb plenitud per manca d'un atlas lingüístic i de l'escassetat de monografies. Ha estat el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) el que ha obert àmpliament aquests horitzons introduint-hi un bon nombre de dialectalismes que estan a disposició de tots els usuaris. També les propostes d'estàndard oral segueixen aquesta línia composicional.

I en terminologia? Com combineu la vostra expertesa en dialectologia catalana i la tasca de normalitzador terminològic?

Evidentment que no és el mateix el lèxic comú que el terminològic i que és difícil saber, a vegades, quina és la frontera entre l'un i l'altre. Hi ha mots d'especialització que, per la seva difusió social, han passat a l'àmbit comú, com pot ser *xòped*; d'altres, han trobat un substitut genuí, com *cabriol* per a l'anglès *sulky*, terme de la cursa al trot.

Precisament l'IEC té competències sobre tot el domini lingüístic, però el TERMCAT i el seu Consell Supervisor actua directament per al Principat. A parer vostre, quin seria un bon model per a garantir la unitat de la llengua pel que fa a la terminologia?

No s'ha d'oblidar que l'Institut d'Estudis Catalans participa en el Consell Supervisor a través del president i de representants de les seves seccions i que, d'acord amb el real decret, té autoritat lingüística sobre tota l'àrea idiomàtica. Per tant, membres del Consell, com jo mateix que sóc de procedència balear, i assessors representants de l'àrea valenciana i nord-occidental, vetllen perquè les solucions proposades responguin a una concepció unitària de la llengua.

La delimitació entre lèxic general i lèxic especialitzat és objecte de

debat entre els estudiosos de la terminologia. Quina terminologia ha de ser recollida, a parer vostre, en els diccionaris generals i quina no?

És un tema que, com dieu, és objecte de discussió. En principi, s'han de recollir, en els diccionaris, els termes que s'han popularitzat, que són d'ús freqüent, que apareixen a la premsa, a la ràdio, a la televisió, en els manuals pedagògics de caràcter científic. Però, com deia, sovint és difícil destriar un lèxic de l'altre.

El seu treball també ha estat una referència per als estudiosos de l'etnolingüística. El lèxic té història i els termes, també. El Consell Supervisor del TERMCAT aborda també l'anàlisi de lèxic especialitzat en desús (per a la traducció d'obres científiques antigues, per exemple)? O això correspon a la Secció Filològica?

Efectivament, cada paraula té la seva història, com ja deia, fa més d'un segle, Jules Gilliéron, fundador de la geolingüística, referint-se més aviat als mots patrimonials, als quals he dedicat els meus afanys. Puc dir que arribar a les arrels d'un mot i resseguir-ne les seves mutacions formals i semàntiques és de les grans emocions que pot experimentar un lingüista empeltat de diacronista: és el que he fet, entre altres treballs, en el *Petit atlas lingüístic del domini català*, en què es comenta la vida i alteracions dels mots en funció de l'espai i del temps. Ara bé, la incorporació de lèxic especialitzat en desús no crec que pertanyi al TERMCAT.

En el dossier d'aquest número ens fem ressò de diversos treballs terminogràfics dedicats a professions que es perden o que canvien. Com es tracta aquesta qüestió en un projecte com el de l'Atles?

L'Atles lingüístic del domini català (ALDC), el qüestionari del qual es va confeccionar cap als anys seixanta del segle passat, comprèn enuncis relatius a feines agrícoles i a

diversos oficis (ferrer, fuster, boter, terrissaire, etc.). Afortunadament les enquestes es van dur a terme amb informants d'edat que, en aquell moment, podien respondre correctament a les preguntes dels investigadors. Per tant, hem aconseguit reunir amb fidelitat i rigor el lèxic sectorial d'aquells oficis, una part del qual té escassa vigència i una altra ja ha passat a l'oblit per desaparició de la cosa o l'activitat (per exemple, mesures del vi, binar, terçar).

En aquest món del lèxic professional (no pensem ara en la ciència), com ha conviscut el català amb les altres llengües del seu entorn: castellà, francès, anglès...?

Com a llengua minoritària, el lèxic professional es troba avui mediatitzat per la pressió de l'anglès —que ens arriba sovint a través del castellà— com en els segles XVII i XVIII ho estava pel francès, quan la instal·lació a Catalunya de fàbriques tèxtils i de perfums, foneries, etc. va provo-

car la introducció en el català d'una nombrosa terminologia francesa.

En alguna ocasió heu manifestat el següent: «desitjo que el català sigui una llengua normal». Aquesta «normalitat», com s'hauria de fer sostenible, en el sentit de perdurable?

Cada dia que passa veig més utòpica aquesta normalitat tan desitjada. La veritat és que «allà» no ens estimen gaire i alguna autonomia propera, tampoc. On s'és vist tancar la frontera a unes emissions televisives fetes en la mateixa llengua? Per si fos poc, la proporció desmesurada de la immigració, més oberta a la llengua estatal, dificulta l'entrada a la normalitat. El temps històric havia resolt la integració dels immigrants arribats després de la guerra del 1936. Ara, tornem a començar.

És viable actualment una noció com la de llengua pròpia? Què hauriem d'entendre per llengua pròpia avui dia?

No és el mateix el lèxic comú que el terminològic i és difícil saber, a vegades, quina és la frontera entre l'un i l'altre

Aquesta etiqueta, que ja usava Antoni M. Alcover, és molt adequada; l'altra llengua és sobrevinguda. Basta repassar la història. Ara, la proporció d'hispanòfons pot alterar aquell concepte i condemnar-nos a un bilingüisme que no hauria de ser desequilibrat.

Del segle XX, quines contribucions a l'estudi de la llengua catalana considereu més importants o us agradaria destacar?

En primer lloc, el Diccionari català-valencià-balear, o Diccionari Alcover-Moll, que no totes les llengües es poden enorgullir de tenir; després el Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana, de Joan Coromines, un etimologista equiparable als més grans de la romanística, com Jud i Wartburg; la Gramàtica del català contemporani, dirigida per Joan Solà; i, encara que sigui immodèstia («laus in ore proprio vilescit»), l'Atles lingüístic del domini català, que ha preservat el nostre patrimoni lingüístic i etnogràfic i ha esdevingut una obra fonamental per a la història de la nostra llengua així com pedra de toc per a la compleció d'una normativa participativa.

CONSELL DE REDACCIÓ

Etnolingüística i terminologia

L'etnolingüística estudia la relació entre llengua i cultura, per aquest motiu un dels objectes de recerca d'aquesta branca de les ciències del llenguatge és el lèxic que es refereix a activitats tradicionals de les comunitats lingüístiques, com ara el menjar, les feines del camp, la fabricació artesana d'estris, la construcció, la roba o les creences. Avui dia, en un món especialitzat, tot aquest coneixement tradicional ja no forma part del bagatge cultural dels membres de la comunitat lingüística, però això no vol dir que no estigui integrat en el saber expert de molts professionals actuals: pagesos, mestres d'obra, ferrers, fusters, calafats, artesans, etc.

Hem volgut dedicar aquest monogràfic precisament a la intersecció entre etnolingüística i terminologia per a referir-nos a un vocabulari sotmès a una gran pressió, però que resisteix viu en l'ús d'alguns professionals, usat en materials museogràfics o ben desat en treballs lexicogràfics.

Precisament per a intentar reflectir aquestes tres situacions hem organitzat aquest dossier al voltant de tres contribucions: un reportatge sobre el Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí, un article de Lluïsa Bruch i Júlia Plaza sobre la metodologia emprada en aquesta mena de treballs terminogràfics, i un buidatge dels vocabularis temàtics inclosos en el Butlletí de Dialectologia Catalana (1913-1936).

Etnolingüística i terminologia

La terminologia en museus d'activitats en extinció o renovació: localitat versus generalitat i tradició versus innovació (el cas del Museu de la Vida Rural)¹

XAVIER RULL

Consell de Redacció

Hi ha activitats econòmiques que antigament es feien d'una manera i ara es fan d'una altra. Així, la teixidura o la vidrieria d'abans no tenen res a veure amb les actuals: s'ha passat d'un treball manual que produïa lentament a un treball mecànic on els productes s'obtenen en grans quantitats i en poc temps. Qualsevol que visiti una fira medieval haurà comprovat que, amb la tècnica manual i el buf, cal esmerçar uns quants minuts per a obtenir una ampolla. Avui, en una fàbrica d'envasos vitris es triga menys d'un segon a obtenir una ampolla.

L'agricultura també ha evolucionat, però amb retard respecte de la indústria manufacturera. En efecte, aquesta darrera va viure una revolució gegantina en els segles XVIII i XIX amb la introducció del vapor (i posteriorment l'electricitat) i a principi del segle XX amb el muntatge en cadena. En canvi, aquest procés de renovació va donar-se en l'agricultura amb un segle de diferència. Fins ben entrat el segle XX la tècnica agrícola no havia avançat, ja que moltes pràctiques d'aleshores eren idèntiques a les de l'època dels romans (o dels àrabs en la gestió de l'aigua).² És a mitjan segle XX quan es generalitzen altres innovacions, com ara l'ús dels carburants fòssils, que permetrà la mecanització de les tasques agrícoles (apareixeran els tractors, les segadores, les ensofradores, etc.); la introducció de modalitats de reg més profitoses (es passa del reg a manta al reg per goteig

TERMINÀLIA 3 (2011): 36-38 · DOI: 10.2436/20.2503.01.23

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)

<http://terminalia.iec.cat>

o per aspersió, amb menys consum d'aigua i més rendiment); la recerca de noves varietats més productives i/o més resistents a partir de la hibridació (o bé introduint varietats vingudes d'altres zones); la recreació artificial de condicions climàtiques caloroses mitjançant hivernacles, cosa que permet augmentar i accelerar la producció; la introducció del fred industrial, que permet congelar productes frescos i transportar-los; la introducció de fertilitzants; etc.

El canvi en el món agrícola, doncs, s'ha donat recentment. Per això, en el tombant dels segles xx i xxi conviu gent que ha conegut l'agricultura a la manera tradicional i joves que no la coneixen en absolut (fet que no es dona en la manufactura, ja que no queda ningú que hagi viscut la tècnica antiga). Aquest fet diferencial de l'agricultura ha fet que, des de final del segle xx, s'hagi produït un procés de museïficació. En efecte, molta gent va recollir eines obsoletes de l'agricultura tradicional que s'amuntegaven en masies, coberts i pallisses —parlem de forques, cànters, perols d'aram, arpiots, etc.— i va emmagatzemar-les i exposar-les. Aquestes iniciatives tenen raó de ser per un sentiment generalitzat que, o es recollia, es conservava i s'exposava tot aquest material, o el pas del temps el faria desaparèixer.³ Per tot plegat, en terres catalanes tenim una quantitat considerable de museus dedicats a l'agricultura antiga.⁴ Aquesta motivació diferencia aqueixes instal·lacions dels museus industrials, com el Museu Hidroelèctric (Cabdella) o el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (Terrassa).

En Lluís Carulla (1904-1990), empresari nascut a l'Espluga de Francolí —si bé va desenvolupar la seva activitat industrial a Barcelona—, també sentia molta estima per les eines i tècniques agrícoles ancestrals. Als anys seixanta del segle xx, ell i els seus col·laboradors van dedicar-se a recollir eines agrícoles amb la intenció de crear un museu a la seva vila natal, el que seria el Museu de la Vida Rural.⁵ Va inaugurar-se el 1988 amb una col·lecció d'estris considerable i amb elements col·laterals diversos. Entre aquests elements col·laterals hi ha un herbari extens; les imatges murals fetes pel pintor barceloní Lluçà Navarro; o una reproducció en pintura a mida real de la farmàcia que hi havia a la casa des del 1704 (feta a partir dels apunts d'un excursionista reusenc de principi del segle xx) amb alguns albarels originals. Alguns d'aquests elements col·laterals tenen a veure amb la manera antiga de viure. Així, hi ha figures sobre activitats diverses, com el rés del rosari en família o una fadrina assessorant-se sobre temes matrimonials, fetes pel pessebrista olotí Josep Traité. O uns diorames excel·lents, algun dels quals amb realitat virtual inclosa.

L'etiquetatge de les peces exposades en un museu té, lògicament, un component terminològic. Als pla-

© Jordi Vidal

fons informatius hi ha tot de terminologia: llaurar, aixadell, càvecs, entreccavar i escardar la terra, esportins, cup, solatge, mòlta, sínia, panses, coliflor, sagí de porc, carro, foguer, lluet, a sol i serena, fer conserva, baratar 'fer troc', casa pairal, llenyataire, fuster, mestre d'aixa, forjador, etc. Cal destacar que els rètols generals sobre activitats s'han posat en infinitiu substantivat (bé que no sistemàticament), un dels pocs usos que ha conservat el català de l'habilitació de l'infinitiu: el premsar, el piar, el batre (però al costat la verema, la sega i la sembra, que podrien ser perfectament el veremar, el segar i el sembrar, per coherència). A banda, rarament hi ha consignats sinònims, llevat d'alguns casos, com cisternes o aljubs; o, a l'apartat de boteria, es parla de dogues o costelles per a referir-se al mateix element; o, en parlar de les estances de la casa, hi llegim Els quartos o cambres de dormir (amb quartos en cursiva); però poca cosa més.

Les activitats tradicionals presenten una variació terminològica de tipus geogràfic molt més acusada que activitats més modernes, on el procés d'estandardització ha funcionat més. Per tant, per al terminòleg i per al gestor de museus l'etiquetatge dels materials i activitats tradicionals és un repte. En el cas del Museu de la Vida Rural, aquesta qüestió la van resoldre basant-se en el parlar local. Tal opció té raó de

ser perquè l'informant principal era un pagès jubilat del poble, en Josep Trullols. Així, per a l'acte de treure el suc del raïm mitjançant pressió exercida amb els peus, es va posar la forma *piar* en comptes del més estès *trepitjar*. Pel que fa a l'aval acadèmic, es va considerar que, si un mot figurava en el *Diccionari català-valencià-balear*, n'hi havia prou (és el cas de *piar*, no present al diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans ni al de l'Enciclopèdia Catalana).

Aquesta opció comporta l'absència de varietat geolectal. Així, el *Sus scrofa* que hi ha dissecat té com a nom *senglar*, sense cap referència a la denominació *porc fer*, usual al Pirineu. Els bolets exposats també tenen una sola denominació. En aquest punt cal dir que recollir sinònims geolectals d'activitats tradicionals no és una tasca impossible. A tall de mostra, el Museu de la Cultura del Vino Dinastia Vivanco (situat a Briónes, La Rioja)⁶ té un espai —el Jardín de Baco— amb exemplars de moltes varietats de cep, i les etiquetes consignen no tan sols una quantitat considerable de sinònims en espanyol sinó també com es diuen en català o gallec.

La tradicionalitat de la terminologia també és un repte per a les equivalències. El Museu de la Vida Rural ofereix les explicacions en català, espanyol i anglès en els plafons i en les pantalles (en els audiovisuals hi ha encara més llengües). Traduir és fàcil quan es trac-

ta de bioquímica, enginyeria o informàtica; però no ho és quan es tracta d'explicar una manera de viure tradicional. A tall de mostra, en el plafó de treballar la terra s'indica que «a Catalunya, el tipus d'arada més comuna va ser l'arada romana, dita també *pollegana*»; a la versió espanyola es tradueix *pollegana* per *arado de vertedera*, però a la versió anglesa ja ni s'ha traduït. En els títols de les figures del mestre Traité encara hi ha més estridència.⁷

L'any 2009 el museu es va ampliar, reformar i modernitzar, fet que va permetre incloure-hi informació sobre l'actualitat. Per això avui es considera no tan sols un museu *retrospectiu* (tal com són la majoria de museus rurals sorgits de la voluntat conservativa descrita adés), sinó també *prospectiu*. Així, a la part final del recorregut es mostren diverses innovacions tècniques del segle XX, i es plantegen interrogants sobre l'evolució de l'activitat agrícola. Per tant, no hi trobem tan sols terminologia relacionada amb eines antigues, sinó també termes de rabiosa actualitat, com ara *energies renovables*, *seguretat alimentària*, *turisme rural*, *contaminació*, *desforestació*, *superpoblació*, *equilibri econòmic*, *enginyeria genètica*, etc. En aquests casos, la traducció a l'anglès i a l'espanyol no és problemàtica, perquè són conceptes presents en les discussions polítiques i acadèmiques i en els tractats tècnics i científics d'arreu.⁸ ✿

Notes

1. Agraïm a Carles Duarte, director de la Fundació Lluís Carulla, que ens posés en contacte amb el Museu de la Vida Rural; i a Ramon Rosich, director del Museu, i Jordi Puig, responsable de comunicació del Museu, l'acollida rebuda.

2. A França ja s'havia iniciat el camí de la innovació abans. Així, en el segle XVIII en aquest país l'enologia s'interpreta científicament. Tanmateix, les innovacions fetes a França trigarien a arribar a terres catalanes.

3. Sovint aquest procés d'arregleja era amateur: podia ser dut a terme pels qui regentaven un restaurant en un poble muntanyenc o una residència casa de pagès, molts cops amb intenció de decorar l'espai de la clientela amb una ambientació arrelada en la tradició.

4. Per posar alguns exemples, hi ha el Museu del Pagès (Calbinyà), el Museu de Carros i Eines del Camp (Valls), el Museu d'Estris de Pagès (Tavertet), el Museu de la Pagesia (Llívia), el Museu Rural (Palau-saverdera), el Cellar Museu del Camp (Sant Jaume dels Domenys), el Museu de la Vinya i el Vi de Muntanya (el Pont de Bar), el Museu de l'Oli i del Món Rural (Castelldans), el Castell del Vi (Falset), el Museu Rural (Palau-sator) o el Museu d'Eines del Pagès (Sant Climent de Llobregat). També n'hi ha d'activitats ramaderes o forestals antigues, com el Museu del Pastor (Llessui), el Museu de les Trementinaires (Tuixén) o el Museu del Tabac (Sant Julià de Lòria, Andorra).

5. Actualment gestionat per la Fundació Lluís Carulla (abans, Fundació Jaume I). Vegeu <http://www.museuvidarural.cat>.

6. Vegeu <http://www.dinastiavivanco.com/museo/museo.asp>.

7. Així, la *Fadrina aconsellant-se esdevé Marriageable young woman seeking advice*; el *Noi a fer el soldat esdevé Joven quinto*; *Casament a pagès esdevé Country wedding* (on s'hi perd: no és un casament campestre, sinó el casament tal com es feia abans en el món rural); *El bateig de l'hereu esdevé El bautizo del primer hijo varón* (en dret civil català l'hereu és una figura jurídica, no només una circumstància, i en això divergeix del dret civil castellà, de manera que en aquest context no significa hereu); *El batre de l'era esdevé El trillado en la era* i *At the threshing floor*; *L'avi rondallaire esdevé El abuelo contando historias*; i *Fent-la petar esdevé Chatting* i *De cháchara* (on també s'hi perd: *fer-la petar* no té la connotació negativa que té *cháchara*).

8. Aquest enfocament vers el present i el futur l'han incorporat altres centres semblants, com el Museu de les Cultures del Vi (Vilafranca del Penedès).

Etnolingüística i terminologia

Vocabularis d'oficis: boters i basters

LLUÏSA BRUCH
JÚLIA PLAZA

Kurbao (Flickr)

Als anys vuitanta, hi havia una necessitat imperiosa de normalitzar la llengua; des de tots els organismes i institucions s'impulsava la creació de vocabularis i reculls lèxics en català, per tal d'adaptar terminologia científica i recuperar els mots genuïns de la llengua. La societat catalana demanava i necessitava retrobar una llengua que anys d'oblit institucional havien relegat a llengua oral. Vocabularis d'informàtica, de la construcció, del comerç, de la merceria i d'oficis són exemples d'aquest llenguatge que, tot i ser viu entre els especialistes, s'havia anat degradant de manera que la població n'ignorava l'existència i acabava dient els mots en castellà o bé els mal adaptava.

Vocabulari de boters (1986) i *Vocabulari de basters* (1988) van néixer com una petita aportació a la voluntat de normalització de la llengua dels anys vuitanta, amb l'objectiu de recopilar el vocabulari bàsic d'oficis artesans, sobretot perquè entreveïem que es tractava d'oficis que estaven a punt de desaparèixer i, amb ells, tot un recull de termes lèxics que es perdrien per sempre més, malgrat ser molt vius i coneguts en altre temps.

TERMINÀLIA 3 (2011): 39-40 · DOI: 10.2436/20.2503.01.24
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

N'és una prova que molts d'aquests termes que havien quedat en desús entre la població continuaven sent presents entre els parlants en forma de locucions i frases fetes. Per exemple, qui no és de l'ofici no sap què és un bot o un barral —recipients molt habituals en èpoques passades—, però gairebé tothom sap que *ploure a bots i barrals* significa que la pluja és intensa i abundant.

La font documental bàsica per a l'elaboració dels vocabularis era oral. Des d'un bon començament, vam rebutjar fer un buidatge exhaustiu de diccionaris, perquè el que preteníem no era una selecció subjectiva de mots sinó un vocabulari viu i real. En primer lloc, calia —tasca difícil i complicada— localitzar tots els artesans que es dedicaven a l'ofici. A continuació, preparàvem l'entrevista seguint l'arbre de camp que anàvem refent a mesura que recopilàvem nova informació. En el cas dels boters, el recull terminològic està molt centrat en el Baix Camp, perquè és una de les comarques vinícoles més importants, i en el Barcelonès, pel pes específic que té la difusió de la seva parla. En canvi, per al llibre dedicat als basters, vam entrevistar setze artesans d'una àrea geogràfica més àmplia, amb representació de les comarques del Baix Camp, Conca de Barberà, Priorat, Alt Urgell, Solsonès, Vallès, Osona, Barcelonès i Garraf, tant de zones rurals com urbanes. Gairebé tots aquests artesans es dedicaven a l'ofici per tradició familiar i eren representatius de la zona on vivien, ja que la majoria treballava al poble d'on era fill. La realització d'entrevistes fou un procés lent i difícil. Visitàvem in situ els artesans, els quals ens explicaven el seu ofici i ens aclarien els dubtes que anaven sorgint. Cal tenir en compte que la majoria era d'edat avançada i alguns ja s'havien retirat de l'ofici, fet que provocava oblits de memòria i, per tant, visites repetides als entrevistats, a fi d'aclarir el nom de les eines i els processos de treball.

Sense cap coneixement de l'ofici, amb paciència intentàvem entendre les seves explicacions i contrastar-les amb les d'altres artesans del ram, a fi d'assegurar-nos si els segments orals que repetien els usuaris introduïen els mateixos termes o bé si es tractava de variants dialectals o locals, o adaptacions subjectives. En algunes ocasions, havíem completat la informació amb altres fonts documentals com el Museu del Bast, de Llaberia, o exposicions temporals sobre eines d'oficis, al Baix Empordà, o bé festes de traginers de Balsareny, relacionades amb el tema. També acudírem a informació bibliogràfica d'obres terminològiques o bé especialitzades. Les obres lexicogràfiques de consulta foren el *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover-Moll, el *Diccionari general de la llengua catalana* de P. Fabra (4a edició del 1982), el *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana del 1982, el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines i la *Gran Enciclopèdia Catalana*.

El treball metodològic que iniciàvem a continuació consistia en la realització de fitxes terminològiques,

amb l'entrada, la categoria gramatical, la definició del terme i les variants dialectals, si n'hi havia. Vam considerar que no ens podíem limitar a confeccionar únicament una llista de mots relacionats amb l'ofici, ja que en reular la professió les paraules perdrien el seu referent; i ens semblà més enriquidor incloure'n la definició. Si el terme no figurava en cap diccionari, en comprovàvem l'ús en altres artesans i, finalment, li donàvem entrada al vocabulari i en fèiem la definició corresponent. Molt sovint, també, havíem de refer la definició documentada al diccionari, ja que presentava errors substancials respecte a la informació oral obtinguda. En conclusió, el recull terminològic feia un recorregut cíclic: es partia de l'explicació oral dels especialistes, se n'extreia el vocabulari específic, se'n comprovava la validesa als reculls terminològics i als diccionaris, es corregia, s'ampliava o es modificava i tornava finalment als especialistes, per a assegurar la correcció final del mot o la seva definició.

Tanmateix, cal fer constar que el treball pròpiament terminològic és més acurat en el segon vocabulari que en el primer. Per a l'elaboració del *Vocabulari dels boters* (1986), vam comptar amb poca cosa més que la nostra intuïció per a anar franquejant els obstacles que se'ns presentaven, perquè la revisió terminològica del TERMCAT, creat el 1985, es va fer quan el llibre ja era imprès. En el lèxic dels boters, per exemple, no numeràrem les entrades, escriguérem els termes en majúscula, utilitzàrem cometes quan copiàvem literalment la definició del diccionari i no normalitzàrem alguns termes d'origen estranger com *foudre*, del francès, o *cutxilla*, del castellà. Alguns mots com *grop*, *petge* o *garsesa* figuraven en les definicions però no constaven com a entrades; altres mots com ara *cortí* (que rebutjàrem perquè vam creure que era una alteració de *quartí*) haurien pogut ser considerats una variant necessària d'aquest mot i haver-se entrat com a tal. També hauria calgut refer la definició massa general d'alguns mots com *bufar-se*, *bova* o *esberlar*. Malgrat aquestes consideracions, podem assegurar que es tracta d'un vocabulari real i viu, i no d'una simple recuperació sentimental de mots.

Per a l'elaboració del *Vocabulari dels basters*, en canvi, ja vam comptar amb l'assessorament del TERMCAT des de l'inici. La revisió constant de l'arbre de camp, a mesura que anàvem recopilant i modificant la informació, la precisió de les definicions a mesura que avançava el treball, i els informes que havíem de presentar de manera continuada dugueren a bon port la realització final del vocabulari, amb 584 termes.

La publicació d'aquests dos treballs va significar un gran esforç i una gran satisfacció, un repte i, sobretot, un homenatge a uns artesans d'uns oficis antics, quasi desapareguts, que formen part de la nostra història, i només apropant-nos al nostre passat ens apropem a nosaltres mateixos. ✿

Vocabularis publicats en el *Butlletí de Dialectologia Catalana* (1913-1936)

PILAR SÁNCHEZ-GIJÓN I ELISABET SOLÉ
Consell de Redacció

Per tal de completar la mirada sobre la intersecció entre etnolingüística i terminologia, i com a complement al dossier d'aquest número, hem dut a terme el buidatge i anàlisi de tots els vocabularis sobre àmbits temàtics, i presentats com a llistes, inclosos en els vint-i-quatre números del *Butlletí de Dialectologia Catalana* (BDC), publicat per l'Institut d'Estudis Catalans durant el període de 1913-1936. Tot i que el criteri per a incloure els vocabularis era que estiguessin presentats en forma de llista, n'hem inclòs alguns que s'allunyen una mica d'aquest format, ja que contenen un nombre important d'entrades malgrat estar presentades amb un format una mica diferent. La font per a accedir al BDC ha estat l'Arxiu de revistes catalanes antigues (ARCA), que permet l'accés a la versió digitalitzada de la revista.

Per a cadascun dels vocabularis hem fet una breu fitxa on hi consten les informacions següents: el número i l'any de publicació de la revista on es documenta el vocabulari, el títol del vocabulari amb l'enllaç corresponent al document digitalitzat (per a la versió electrònica de TERMINÀLIA), l'autoria, la paginació de la versió en paper i del document en PDF corresponent, el nombre d'entrades i el nombre de termes aproximats —si així ho fan constar en els textos introductoris, si n'hi ha; el tipus d'ordenació de les entrades; les categories gramaticals que inclou; les informacions regulars i irregulars; i altres aspectes rellevants d'interès.

Cal destacar també que el número 21 (1933) del BDC presenta els *Índexs generals dels vint primers volums*, que inclou gairebé tota la terminologia publicada.

Núm.	2 (1914)
Vocabulari	Els noms dels vents en català
Autoria	Antoni Griera
Pàgines	74-96 (p. 81-104 del PDF)
Entrades	341; termes aproximats: 300
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), A
Informació regular	Definició, localitats on es documenta l'entrada
Informació irregular	Transcripcions fonètiques, exemples, frases fetes, cançons, notes, etimologia
Altres	Introducció (p. 74-75); mapa (p. 80)

Núm.	4 (gener-juny 1916)
Vocabulari	Vocabulari català de les indústries tèxtils i llurs derivades
Autoria	R. Pons
Pàgines	59-164 (p. 73-178 del PDF)
Entrades	1541; termes aproximats: 2000
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), A, V (inclosos SV de V + complements), noms propis
Informació regular	Definició, subentrades
Informació irregular	Sinònims, notes
Altres	Introducció (p. 59-60)

Núm.	4 (gener-juny 1916)
Vocabulari	<i>Noms de bolets en català</i>
Autoria	A. Sallent
Pàgines	23-26 (p. 29-32 del PDF)
Entrades	54
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), noms propis
Informació regular	Definició, transcripció fonètica, nom científic
Informació irregular	Sinònims, localitats on es documenta l'entrada
Altres	Introducció (p. 23)

Núm.	9 (gener-desembre 1921)
Vocabulari	<i>Contribució al vocabulari de la navegació fluvial</i>
Autoria	H. Costa i G. Raig
Pàgines	64-68 (p. 72-76 del PDF)
Entrades	58
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN)
Informació regular	Definició, categoria gramatical
Informació irregular	Sinònims
Altres	Il·lustracions

Núm.	9 (gener-desembre 1921)
Vocabulari	<i>Assaig de vocabulari de la indústria terrissera de la Selva del Camp i Breda</i>
Autoria	J. M. Casas
Pàgines	73-82 (p. 81-92 del PDF)
Entrades	154
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements), A, Adv
Informació regular	Definició, categoria gramatical
Informació irregular	Sinònims, exemples
Altres	Fotografies (p. 89-90 del PDF)

Núm.	10 (gener-desembre 1922)
Vocabulari	<i>Els noms dels ocells de Catalunya</i>
Autoria	A. Sallent
Pàgines	54-100 (p. 64-110 del PDF)
Entrades	611
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN)
Informació regular	Definició, categoria gramatical, nom científic
Informació irregular	Sinònims, usos figurats, frases fetes, localitats on es documenta l'entrada
Altres	Bibliografia (p. 54)

Núm.	10 (gener-desembre 1922)
Vocabulari	Vocabulari de l'oli i de l'olivera
Autoria	August Matons
Pàgines	101-132 (p. 111-142 del PDF)
Entrades	535
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), A, V (inclosos SV de V + complements)
Informació regular	Definició, subentrades
Informació irregular	Sinònims, exemples, localitats on es documenta l'entrada
Altres	Introducció (p. 101-102), il·lustracions, annex amb refranys (p. 131-132)

Núm.	11 (gener-juny 1923)
Vocabulari	Els noms dels peixos dels mars i rius de Catalunya
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	33-79 (p. 41-87 del PDF)
Entrades	696
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN)
Informació regular	Definició, categoria gramatical, transcripció fonètica, nom científic
Informació irregular	Sinònims, citacions i fonts bibliogràfiques, equivalències en castellà, frases fetes, refranys

Núm.	11 (gener-juny 1923)
Vocabulari	El jou, l'arada, el llaurar
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	80-101 (p. 88-109 del PDF)
Entrades	136
Ordenació	Temàtica, a partir dels apartats de l'article
Categories	N (inclosos SN), V
Informació regular	Definició, categoria gramatical, transcripció fonètica
Informació irregular	Aforismes
Altres	Il·lustracions

Núm.	12 (gener-desembre 1924) [Número dedicat exclusivament a aquest vocabulari.]
Vocabulari	Vocabulari de l'art de la navegació i la pesca
Autoria	Joan Amades i Emerencià Roig
Pàgines	1-115 (p. 7-121 del PDF)
Entrades	1388
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements)
Informació regular	Definició, categoria gramatical, localitats on es documenta l'entrada
Informació irregular	Sinònims, locucions i frases fetes
Altres	Il·lustracions, annex amb gràfics esquemàtics amb llegenda (p. 75-115)

Núm.	13 (gener-juny 1925)
Vocabulari	Col·lecció de termes recollits [sic] en una terrisseria de Blanes
Autoria	Emerencià Roig
Pàgines	47-63 (p. 53-69 al PDF)
Entrades	114
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements)
Informació regular	Definició
Altres	Il·lustracions

Núm.	13 (gener-juny 1925)
Vocabulari	Vocabulari del suro i de les indústries derivades
Autoria	Antoni Grieria et al.
Pàgines	81-157 (p. 53-69 al PDF)
Entrades	877; termes aproximats: 920
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V, A
Informació regular	Definició, categoria gramatical
Informació irregular	Subentrades, localitats on es documenta l'entrada, sinònims, cançons
Altres	Introducció (p. 81-89)

Núm.	14 (gener-desembre 1926) [Número dedicat exclusivament a aquest vocabulari.]
Vocabulari	Vocabulari de la pesca
Autoria	Emerencià Roig i Joan Amades
Pàgines	1-88 (7-94 del PDF)
Entrades	1144; termes aproximats: 1250
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements), noms propis
Informació regular	Definició, categoria gramatical
Informació irregular	Subentrades, sinònims, localitats on es documenta l'entrada, proverbis, frases fetes
Altres	Recull de refranys amb explicació (p. 70-71), apèndix amb cançons populars i il·lustracions (p. 72-88)

Núm.	16 (gener-desembre 1928)
Vocabulari	Feines i costums que desapareixen
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	1-39 (p.7-45 del PDF)
Entrades	318; termes aproximats: 450
Ordenació	Temàtica: «El matrimoni i l'escalfar el llit»; «Passar la bugada»; «La filosa»; «El formatge»; «El forn, la pastera»; «La pasta i el pastar»; «La raola»; «El llevat i la coca»; «Les ofertes»
Categories	N (inclosos SN), A, V (inclosos SV de V + complements)
Informació regular	Definició, localitats on es documenta l'entrada, sinònims
Informació irregular	Cançons, subentrades, citacions, dites populars
Altres	Il·lustracions

Núm.	17 (gener-desembre 1929)
Vocabulari	El nom de les plantes
Autoria	A. Sallent
Pàgines	3-45 (p. 9-51 del PDF)
Entrades	1435
Ordenació	Alfabètica
Categories	N
Informació regular	Nom científic
Informació irregular	Definició, sinònims

Núm.	17 (gener-desembre 1929)
Vocabulari	Tríptic: la naixença, les esposalles, la mort
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	79-135 (p. 85-141 del PDF)
Entrades	289; termes aproximats: 325
Ordenació	Temàtica, a partir dels apartats de l'article
Categories	N (inclosos SN), A, V (inclosos SV de V + complements)
Informació regular	Definició, localitats on es documenta l'entrada
Informació irregular	Frases fetes
Altres	Aforismes

Núm.	18 (gener-març 1930)
Vocabulari	Litúrgia popular
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	1-98 (p. 7-104 del PDF)
Entrades	244; termes aproximats: 320
Ordenació	Temàtica, a partir dels apartats de l'article
Categories	N (inclosos SN), noms propis
Informació regular	Definició, informació enciclopèdica
Informació irregular	Subentrades, localitats on es documenta l'entrada, dites populars, refranys, cançons, poemes
Altres	Introducció

Núm.	18 (gener-març 1930)
Vocabulari	Astronomia i meteorologia populars
Autoria	Joan Amades
Pàgines	105-138 (p. 111-144 del PDF), 217-313 (p. 223-319 del PDF)
Entrades	423; termes aproximats: 450
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements)
Informació regular	Definició
Informació irregular	Sinònims, localitats on es documenta l'entrada, dites i contes populars, informació enciclopèdica
Altres	Introducció (p. 105)

Núm.	19 (any 1931)
Vocabulari	Vocabulari de la indústria d'adobar pells per a sola
Autoria	Gabriel Castellà i Raich
Pàgines	43-63 (p. 51-71 del PDF)
Entrades	301; termes aproximats: 350
Ordenació	Alfabètica
Categories	N, V, A
Informació regular	Definició, categoria gramatical, subentrades
Informació irregular	Sinònims
Altres	Introducció (p. 43)

Núm.	19 (any 1931)
Vocabulari	Vocabulari dels pastors
Autoria	Joan Amades
Pàgines	64-240 (p. 72-252 del PDF)
Entrades	1989
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements), A, locucions adverbials, interjeccions
Informació regular	Definició, categoria gramatical
Informació irregular	Sinònims, localitats on es documenta l'entrada, dites populars, cançons
Altres	Introducció (p. 64-70), fonts bibliogràfiques, il·lustracions i fotografies, llista de proverbis i refranys (p. 223-240)

Núm.	19 (any 1931)
Vocabulari	Noms d'algunes malalties
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	241-256 (p. 253-268 del PDF)
Entrades	33
Ordenació	Alfabètica
Categories	N
Informació regular	Definició, referència bibliogràfica
Informació irregular	Etimologia, citacions, informació enciclopèdica
Altres	Introducció (p. 241)

Núm.	20 (any 1932)
Vocabulari	La casa catalana
Autoria	Antoni Grieria
Pàgines	13-329 (p. 15-331 del PDF)
Entrades	1992; termes aproximats: 2100
Ordenació	Temàtica, segons l'índex de matèries (p. 320)
Categories	N (inclosos SN), V (inclosos SV de V + complements), A
Informació regular	Definició
Informació irregular	Transcripció fonètica, localitats on es documenta l'entrada, subentrades, dites i cançons populars, poemes, citacions, etimologia
Altres	Pròleg (p. 13-19), il·lustracions i fotografies, índex de matèries (p. 320), llista alfabètica de totes les entrades (p. 320-329)

Núm.	22 (any 1934)
Vocabulari	Vocabulari tècnic dels molins de vent de les Balears
Autoria	Francesc de B. Moll
Pàgines	1-28 (p. 11-38 del PDF)
Entrades	187
Ordenació	Alfabètica
Categories	N, V (inclosos SV de V + complements), A
Informació regular	Definició, categoria gramatical, transcripció fonètica
Informació irregular	Sinònims
Altres	Introducció (p. 1-5), il·lustracions, comentari etimològic (p. 29-35)

Núm.	22 (any 1934)
Vocabulari	Vocabulari dels vells oficis de transport i llurs derivats
Autoria	Joan Amades
Pàgines	59-239 (p. 69-257 del PDF)
Entrades	2459
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V, A, interjeccions, locucions adverbials
Informació regular	Definició, categoria gramatical, subentrades
Informació irregular	Sinònims, localitats on es documenta l'entrada, dites populars, cançons, poemes
Altres	Introducció (p. 59-61), relació de persones interrogades (p. 62-63), bibliografia (64-66), il·lustracions, proverbis (227-239), fotografies (p. 243-250 del PDF)

Núm.	23 (any 1935)
Vocabulari	Vocabulari popular de l'art de la construcció
Autoria	Francesc de B. Moll
Pàgines	1-38 (p. 7-54 del PDF)
Entrades	639
Ordenació	Alfabètica
Categories	N (inclosos SN), V, A, Adv
Informació regular	Definició, categoria gramatical, transcripció fonètica, localitats on es documenta l'entrada
Informació irregular	Subentrades, sinònims
Altres	Introducció (p. 1-2), il·lustracions (p. 36-38)

Núm.	24 (any 1936)
Vocabulari	El vocabulari medieval de l'exercici de la monedreria segons documents valencians
Autor	F. Mateu i Llopis
Pàgines	98-126 (p. 108-136 del PDF)
Entrades	215
Ordenació	Alfabètica
Categories	N, V
Informació regular	Definició, font de buidatge
Informació irregular	Subentrades, sinònims
Altres	Introducció (p. 98-102), reproducció íntegra dels textos que han servit com a font de buidatge (p. 112-126)

GARCÍA PALACIOS, Joaquín et al. (2010)
La terminología de la archivística
 Gijón: Trea, 149 p.
 Biblioteconomía y Administración Cultural; 219
 ISBN 978-84-9704-525-4

L'aparició de *La terminología de la archivística*, obra de caràcter multidisciplinari, té un interès especial per als professionals de l'arxivística i gestió documental en llengua espanyola. L'obra, que es vertebrava a partir d'una hipòtesi comuna —la terminologia de l'arxivística necessita escometre un procés de sistematització i normalització—, aporta la reflexió que fan docents i professionals de l'arxivística, de la terminologia i de la traducció sobre la terminologia arxivística i incideix en una necessitat de normalització inajornable.

Els autors —professors i col·laboradors dels departaments de Traducció i Interpretació i Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Salamanca— dirigits per Joaquín García Palacios, director de la publicació, han estat treballant entre el 2007 i el 2009 en el projecte d'investigació «Descripción y normalización de la terminología de la archivística en español» (SA124A07) subvencionat per la Consejería de Educación de la Junta de Castilla y León. Un dels resultats d'aquesta investigació és l'obra que ara ens ocupa.

El llibre té cinc capítols d'estructura similar, cadascun dels quals s'inicia amb una introducció en la qual l'autor contextualitza l'argumentació des de l'òptica de la seva especialitat. A continuació desenvolupa el nucli de la seva contribució i finalitza amb unes conclusions i amb una relació de referències bibliogràfiques. L'obra no té un capítol o apartat de conclusions globals. Malgrat això, en el pròleg es relacionen una sèrie d'aspectes que podríem qualificar de resultats de progrés de la investigació i que albiren noves vies de recerca en arxivística: neologia terminològica, fertilització terminològica, colonització terminològica, etc.

En el primer capítol, «Ruptura y recuperación del equilibrio terminológico en el ámbito de la archivística: entre la innovación, la regularización y el diccionario de especialidad», Joaquín García Palacios exposa una realitat que aquells que segueixen els debats professi-

onals i la producció científica en l'àmbit de la gestió documental i l'arxivística dels països de llengua espanyola hauran detectat: la problemàtica de la irrupció de neologismes en la disciplina. L'autor tracta aquesta realitat, que defineix com el trencament de l'equilibri terminològic de l'especialitat. Després d'analitzar els instruments i els agents que intervenen en l'adopció de neologismes en una especialitat, l'autor finalitza el capítol exposant l'enriquiment que suposa l'acceptació del neologisme malgrat la consegüent ruptura. Mostra un enfocament ferm quant a la regularització que ha de ser consensuada amb els especialistes o usuaris naturals de l'àrea de coneixement.

En el segon capítol, «Evaluación de herramientas terminológicas especializadas: el caso de los glosarios, diccionarios, índices analíticos y tesauros de archivística», Raquel Gómez Díaz, presenta de manera bàsica i gràfica indicadors per a l'avaluació d'eines terminològiques en arxivística. El resultat de l'anàlisi que aporta l'autora per a aquest tipus d'eina en l'àrea és escassa i és molt segur que la causa sigui la manca d'un nombre representatiu d'aquestes eines en la disciplina. Tradicionalment el procés tècnic arxivístic s'ha centrat més en l'organització i la descripció de la documentació que en l'explotació de la informació continguda en els documents. Potser això ha fet que l'extensió d'eines com els tesaurs no hagi reeixit com hauria calgut. L'autora conclou que la consolidació d'aquestes eines en arxivística ajudaran a afermar-la com a disciplina científica.

En el tercer capítol, «Del expurgo a la valoración: reflexiones sobre la terminología de valoración y selección de documentos», Luis Hernández sintetitza en molt poques pàgines un dels temes més complexos de l'arxivística: la «valoración documental», en castellà, o l'«avaluació documental», en català. I tot just aquí ja tenim un punt de reflexió: n'hem de dir *avaluació* o *valoració*? Certament, ara no és el moment ni l'objec-

tiu que ens ocupa debatre sobre aquest punt, tot i que podem veure que el component terminològic és quelcom viu i prou important per entendre el «valor» i la utilitat d'obres com la que estem ressenyant. Si tornem al capítol tres, es pot dir que aquest se separa del context general del llibre, ja que es tracta gairebé d'un exercici de definició evolutiva del terme *valoració documental* per part de l'especialista número u a Espanya en aquesta matèria. De fet, vindria a ser una mena d'exercici que proposa Joaquín García Palacios en el primer capítol quan proposa que la regularització dels termes es faci de manera consensuada amb els especialistes o els usuaris naturals de l'àrea de coneixement.

En el quart capítol, «Los retos de la comunicación intercultural en los ámbitos de especialidad: la traducción de la archivística», María Rosario Martín Ruano centra l'objectiu de la seva contribució en el rol proactiu del traductor. Citant Sílvia Gamero, l'autora argumenta que el traductor ha d'adquirir un sentit crític que li permeti intervenir de forma constructiva i medidora sobre el vocabulari per adaptar-lo a cada situació i especialitat. Introdueix conceptes com l'hospitalitat lingüística i aspectes com la innovació en la traducció per fer avançar el coneixement i el progrés global de la societat.

El cinquè i darrer capítol, «Aproximación contrastativa a los términos sintagmáticos de los nuevos ámbitos de la archivística: importación y traducción», és el més llarg i amb major nombre de taules i gràfics. L'autora, María Lara Sanz Vicente, observa la situació en la qual es troba la gestió documental i l'arxivística davant el que considerariem una conseqüència de la majoria d'edat de la disciplina: la problemàtica de la transposició de la terminologia anglesa a l'espanyol. En aquest punt, és

interessant reprendre el que Maria Rosario Martín Ruano exposava en el capítol anterior: el traductor ha de ser proactiu i constructiu, i Sanz ens hi apropa amb el que anomena procés de *sintagmació* o formació de noves unitats o *sintagmes terminològics*. En l'àmbit no anglosaxó de la gestió documental i arxivística, aquest procés es produeix en unes condicions que plantegen conflictes no només d'adaptació sinó també de col·lisió amb termes ja existents i nuclears de tradició arxivística local. Als professionals de la gestió documental i l'arxivística que llegeixin aquestes línies, els vindrà ràpidament a la ment el llarg i gairebé irreconciliable debat sobre l'adopció del *record*.

Proposar un balanç global de l'obra pensem que no seria fer justícia a les parts que la componen. El títol *La terminología de la archivística* ens predisposava a trobar una obra de característiques semblants a alguns dels títols publicats en aquesta col·lecció. La rellevància de les contribucions resta desdibuixada si s'observa en conjunt i no en el context de les parts. En el primer capítol, hi trobaríem traces de l'aglutinant esbossat en el pròleg, però cal enfocar la lectura dels capítols en ells mateixos per extreure'n el major profit. Es reconeix l'esforç de síntesi per part dels autors i és d'agrair la voluntat de lectura fàcil d'una obra d'aquestes característiques. És una bona iniciativa per a una àrea de coneixement que necessita molt dels equips multidisciplinaris per arribar a la plena majoria d'edat.

JORDI ANDREU I DAUFÍ

Departament de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona

IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Miguel (2010)

43 palabras de la vid y el vino

Logroño: Gobierno de la Rioja, Consejería de Agricultura, Ganadería y Desarrollo Rural, 108 p.

ISBN: 978-84-8125-341-2

Miguel Ibáñez Rodríguez, l'autor del llibre que avui ens ocupa, *43 palabras de la vid y el vino*, és professor de la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat de Valladolid a Sòria. Aquest doctor en Filologia Hispànica, natural de Badarán (La Rioja), ha combinat en la seva tasca com a investigador dues de les seves grans passions: la llengua i el món del vi, fet que queda reflectit en el llibre que avui ressenyem. D'aquesta manera, continua la seva tasca en aquest camp, que ja havia donat fruits amb articles com ara «La terminología de las enfermedades de la vid y sus equivalentes en francés, inglés y alemán» dins de *I Congreso Internacional de la Asociación Ibérica de Estudios de Traducción e Interpretación* (Universidad de Granada, 2003) o «El español de la vid y el vino. Aproximación dialectológica» dins d'*Homenaje al profesor César Hernández* (Diputación Provincial de Valladolid y Secretaría de Publicaciones de la Universidad de Valladolid, 2008), i també en les tres edicions que s'han fet a la Facultat de Traducció i Interpretació a Sòria del Congreso Internacional sobre la Lengua de la Vid y el Vino (2004, 2008 i 2011).

Ara ens trobem davant d'un compendi d'articles publicats mensualment en el *Diario La Rioja* entre el 2005 i el 2009 en la secció «Las palabras de la vid y el vino» que, revisats i ampliat, es recullen en aquesta acurada i atractiva publicació del Gobierno de La Rioja.

El gruix de l'obra va encapçalat per una breu dissertació titulada «Hablando de cepas y vinos» en què l'autor fa un repàs sintètic de les primeres obres científiques dedicades a la vitivinicultura posant èmfasi en el segle XVIII, moment en què neix la terminologia científica relacionada amb la vinya i el vi, generada sobretot en francès. A partir d'aquest moment, el llenguatge científic conviurà amb les formes populars, fet que queda reflectit en obres de referència com la *Memoria sobre el cultivo de la vid y la fermentación vinosa*, de Francisco Cónsul Jove del 1786. Però no tan sols trobem variació en

la perspectiva diacrònica o en l'existència d'un doble registre (culte/popular), sinó que també es manifesta en la perspectiva diatòpica. I és que no parla igual un viticultor de La Rioja que un de la Ribera del Duero. L'autor ens explica que a La Rioja l'estri que permet la ventilació i la sortida del tufó és la *tufera*, però a la Ribera del Duero el mateix estri es coneix amb el nom de *zarcera*. Al llarg de l'obra es troben altres exemples de variació geolèctal en castellà.

Un altre aspecte interessant que l'autor remarca és el fet que en el llenguatge de la vinya i el vi sovint s'utilitzen neologismes o estrangerismes incorrectes o innecessaris i que només hem d'utilitzar els calcs o estrangerismes quan sigui necessari, és a dir, quan no existeixi una forma pròpia en espanyol. En aquesta darrera tipologia, hi inclou el mot *delestaje*, un calc del francès que, segons el parer d'Ibáñez Rodríguez, és necessari (el TERMCAT ja va admetre el 2006 el mot *delestaje*). També observa que les figures retòriques, pròpies de textos literaris, predominen en els textos especialitzats sobre la vinya i el vi. El vocabulari vitivinícola està fortament marcat per l'analogia i la metàfora que es construeixen a partir de diversos camps temàtics. Si centrem el nostre interès en les parts de la vinya, veurem com entren en joc el sentit figurat i les metàfores, i és que hi ha un gran paral·lelisme entre les parts de la vinya i les del cos humà. Aquesta característica, que Ibáñez Rodríguez va descrivint al llarg de l'obra, es pot considerar una particularitat del llenguatge de la vinya i el vi, que en aquest aspecte difereix d'altres llenguatges d'especialitat per la seva riquesa simbòlica i poètica.

L'obra recull quaranta-tres paraules relacionades amb el món de la vinya i el vi. Aquest conjunt comprèn l'activitat vitivinícola i altres aspectes relacionats: la vinya (*vid*, *parral*, *correrse*, *viñador*, *desborre*, *agraz*, *envero*, *zarcillo*, *majuelo*, *mugrón*), el cultiu (*prácticas culturales* —que l'autor considera un calc del francès mal resolt—, *marco de*

plantación), les varietats de vinya (ampelografia, garnacha, malvasía, torrontés, matorana), operacions (espergurar, desnietar, aclareo), malalties de la vinya (mildiu, clorosis, oídio), la collita (vendimia, corquete), vinificació (clarete, delestaje, despallado, cordovín, aguapié, vino), celler tradicional (canilla, tufera, cueva, calao, lago, trujal, torco, belezó), degustació (cata, lágrima, buqué, sumiller) i legislació (derechos de plantación). En el capítol quaranta-dos fa referència a l'espanyol de l'Amèrica del Sud (cosechador) que té força particularitats (a tall de mostra, mentre a Espanya solen emprar la forma adaptada sumiller, a l'Amèrica del Sud prefereixen la forma no adaptada sommelier; i altres gal·licismes com cepaje han arrelat fortament a l'Amèrica del Sud mentre que a Espanya es manté amb una mica més de vigor variedad —el mot tradicional viduño o vidueño està en franca recessió arreu). Cal destacar l'esforç de l'autor per adaptar a un públic més ampli els continguts tècnics imprescindibles en un treball d'aquestes característiques, amb el desig de transmetre el coneixement d'aquests mots d'una manera agradable i entenedora, però alhora científica.

L'autor analitza cada mot tant des del punt de vista lingüístic com tècnic, aportant referències literàries (de vegades reporta autors dels segles XV-XVIII si en les seves obres es documenta un determinat terme), històriques i ben relacionades amb la parla popular. De cada paraula, n'extreu diverses informacions: la definició, aspectes lingüístics com la sinonímia o els estrangeïsmes, aspectes tècnics, etc. De moltes de les paraules en dóna la traducció al francès, anglès, alemany i italià. Potser hauria estat interessant contrastar-les també amb les diferents llengües de la península: el català, el gallegoportuguès i el basc (de fet, en un parell d'ocasions el català hi és esmentat: vegeu el cas de garnacha, que comentem tot seguit). Mereixen una atenció especial els refranys i frases populars, molt productius en el vocabulari de la vinya i el vi.

Una mostra de la riquesa en la informació històrica dels termes analitzats és l'episodi trenta-tres, dedicat al mot garnacha, una de les varietats de vinya més cultivades a La Rioja. L'autor ens explica que hi ha cinc tipus de garnacha: la garnacha tinta, la garnacha peluda, la garnacha roja, la garnacha blanca i la garnacha tintorea. L'origen del mot, l'hem de buscar en la paraula itali-

ana vernaccia, formada a partir del nom de la població de Vernazza, a la regió de Ligúria, situada al nord-est d'Itàlia i coneguda pels seus vins. Vernaccia, en un principi, designava la varietat pròpia d'aquella localitat. La primera documentació en espanyol la trobem, amb la forma guarnacha i fent referència a un vi italià, el 1613, en l'obra de Cervantes *Licenciado Vidriera*. Des de l'edat mitjana, garnatxa i la forma més vulgar granatxa, que fan referència a un vi dolç de graduació elevada i a una varietat de raïm (ja sigui blanc o negre), són formes molt arrelades a Catalunya. Els sinònims d'aquesta paraula són molt abundants, alguns dels que dóna l'autor són aleante, alicante, aragonés, granacha, garnacho, gironet, mendida, tinta, entre d'altres. Tal com apunta l'autor, les formes francesa (grenache) i espanyola (garnacha) s'expliquen per la forma catalana (garnatxa o granatxa), de manera que es pot presumir que les terres catalanoparlants van servir de pont entre l'original italià i les formes francesa i espanyola.

Moltes de les paraules que apareixen en aquest llibre estan desapareixent del vocabulari de la vinya i del vi de La Rioja. Paraules que abans eren d'ús quotidià i indispensables fa quaranta anys, avui ja no s'utilitzen i són desconegudes per les noves generacions, encara que s'hagin criat i visquin en entorns vitivinícoles. Així doncs, aquest llibre pot ajudar a evitar que es perdin tals paraules, que podríem catalogar, igual com algunes varietats de vinya de La Rioja, «en perill d'extinció».

D'altra banda, el format de presentació de l'obra és un valor afegit que convida a la lectura. La portada del llibre ja deixa entreveure l'elegància d'una edició acurada, un pàmpol sec damunt d'un fons negre. Cada paraula va acompanyada d'una excel·lent fotografia que il·lustra el significat de cada mot. En definitiva, aquest llibre és una aportació important al llenguatge de la vinya i el vi i, al mateix temps, constitueix un acte de reconeixement a tota la gent que ha dedicat la seva vida a la viticultura.

EMILI LLAMAS

Departament de Filologia Catalana
Universitat Rovira i Virgili

Leximancer és un programa que pot interessar als terminòlegs perquè és una eina per a trobar associacions conceptuals entre els termes d'una disciplina. Aquest tema ha guanyat molta popularitat en els darrers anys, fins a transcendir l'àmbit de la lingüística. Podem dir que es tracta d'un moviment interdisciplinari que aglutina no tant investigadors en lingüística teòrica sinó més aviat especialistes en informàtica, en estadística i, fins i tot, en física.

En paraules d'Andrew Smith, autor del projecte, «Leximancer is founded in the observations of corpus linguistics, computational linguistics, and psycholinguistics that word co-occurrence statistics in natural language are rich source of information that correlates with certain aspects of human language learning, comprehension and performance» (Smith & Humphreys, 2006, «Evaluation of Unsupervised Semantic Mapping of Natural Language with Leximancer Concept Mapping». *Behavior Research Methods*, vol. 38, núm. 2, p. 265).

El que va produir el salt en l'increment de les propostes en el camp del que podem anomenar *generació automàtica de mapes conceptuals* va ser l'aplicació estadística. Tanmateix, la idea de la generació automàtica de representacions conceptuals per mitjà d'estadístiques de coocurrència lèxica no és nova, i en lingüística teòrica és on trobem els fonaments que van permetre desenvolupaments posteriors, els orígens dels quals es remunten, al seu torn, al distribucionalisme americà.

Des de la dècada de 1970, en disciplines com la lingüística computacional o la intel·ligència artificial (IA), es va treballar en el camp d'anàlisi conceptual amb un enfocament diferent i, en general, amb poc èxit: el dels sistemes basats en regles. En termes d'IA, la idea d'una representació conceptual a partir de text estava lligada necessàriament a una anàlisi lingüística a tots els nivells: morfològic, sintàctic i semàntic, i l'anàlisi que-

dava sovint a mig camí per l'enorme dificultat d'aquestes tasques. La dificultat més gran és saber distingir quina informació és rellevant per tal de ser introduïda en un mapa conceptual, per això els sistemes experts d'IA necessiten una enorme quantitat de coneixement ontològic explícit prèviament instal·lat, la qual cosa limita el seu camp d'aplicació a llengües i a àmbits del coneixement específics.

De manera radicalment diferent, els treballs sobre anàlisi conceptual basats en estadístiques de coocurrència lèxica o les anàlisis de «semàntica distribucional» poden aplicar-se sense coneixement previ. Les propostes en aquesta línia van anar evolucionant paral·lelament en psicologia cognitiva i en lingüística de corpus. En ambdós camps es va descobrir que l'associació lliure entre conceptes que fan les persones està correlacionada amb les estadístiques de coocurrència lèxica trobades en corpus, la qual cosa possibilita la detecció de l'associació conceptual entre termes d'una manera mecànica, amb independència de la llengua i amb algorismes molt més senzills que els que es basen en regles.

El que no és tan clar és com o amb quina finalitat es pot utilitzar la informació de les coocurrències lèxiques. En el cas de Leximancer, la idea fonamental és representar en un mapa de dues dimensions les paraules més importants (més freqüents) en un corpus agrupades en funció de les seves coocurrències. Els mots que acostumen a coocórrer en els mateixos segments de text (d'una extensió ajustable) tendeixen a aparèixer junts en el mapa, fet que reflecteix els diferents conceptes del corpus com si fossin regions que agrupen diferents paraules.

És possible utilitzar el programa durant un període de proves enviant una sol·licitud, i es pot adquirir per mitjà de llicències acadèmiques o professionals. El programa es pot descarregar o bé utilitzar com a aplicació web. Els mapes conceptuals que genera perme-

ten saber més o menys de què es parla en un corpus, però és clar que no hi ha una representació en forma de proposicions sinó de núvols de paraules. Sabem que una proposició és una sèrie de categories lligades per un predicat, perquè si només hi ha categories, no hi ha sentit. No cal dir que, en un núvol de paraules, tota l'argumentació racional dels textos es perd i, si el fil conductor i l'estructuració desapareixen, es corre el risc de tenir amb aquests mapes conceptuals una sensació d'estar entenent alguna cosa quan en realitat no entenem res, un efecte similar al que, de vegades, produeix el PowerPoint.

De totes maneres, del Leximancer hem de destacar la voluntat de reflectir la saviesa de masses: per a aquest programa la informació rellevant no és en cap text en particular, sinó en l'agregació de tots aquests. Aquest enfocament pot ser rellevant per exemple en estudis sobre implantació terminològica, per distingir entre

implantació *top-down* (el terme que s'imposa des d'organismes d'estandardització) i *bottom-up* (el terme que ja estan utilitzant els especialistes). Diversos investigadors en ciències socials, així com organismes públics i privats, utilitzen també el programa per a les anàlisis de l'opinió pública.

Tinc la sensació que la popularitat dels mapes conceptuals estadístics anirà en augment i l'expressió *xarxes de coocurrència* experimentarà un procés de «des-terminologització» similar al que va experimentar el terme *xarxes socials* després de romandre en l'àmbit de la sociologia des de la dècada de 1940.

ROGELIO NAZAR

Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

La normalització terminològica en biomedicina

Les ciències de la salut són una branca mixta de la ciència i la tecnologia que tracta de la preservació i restauració de la salut. Hi pertanyen, entre d'altres, la farmàcia, la medicina, la psicologia i la veterinària. La recerca en cadascuna d'aquests branques, especialment de la medicina, ha necessitat el concurs de ciències bàsiques, com ara la química i la biologia. Aquesta recerca pluridisciplinària, que es va anar consolidant durant la segona meitat del segle XX, ha donat lloc a un nou concepte: la biomedicina.

La biomedicina és una branca investigadora (no assistencial) de les ciències de la salut dedicada a l'estudi del diagnòstic, l'etiologia, la terapèutica i el tractament de les malalties, que utilitza els conceptes i els mètodes de la bioquímica, les biologies molecular i cel·lular, la genètica i els camps afins.

Els professionals de la biomedicina, com la resta de científics i tècnics, pel que fa a la normalització terminològica, sofreixen una espècie d'esquizofrènia: com a practicants del pensament científic positiu, creuen que la terminologia científica ha d'estar normalitzada; com a practicants de la «lleï del mínim esforç», només usen els termes que un dia van aprendre i que els són familiars. Un nou triomf del senyor Hyde sobre el doctor Jekyll.

En l'àmbit de la biomedicina, es produeixen de manera contínua una enorme quantitat de conceptes. Aquests conceptes donen lloc a nous termes que, majoritàriament, neixen en anglès i després es tradueixen, amb més o menys gràcia, a altres idiomes. Però aquesta gran producció terminològica és caòtica, fins i tot capritxosa en molts casos, probablement a causa de l'escàs interès terminològic i lingüístic que existeix, en general, en l'àmbit científicotecnològic. Una de les anècdotes

que millor il·lustren el poc interès en el rigor terminològic es va produir en els últims anys en l'àmbit biomèdic: el científic escocès Sir Edwin Mellor Southern va descriure una tècnica bioquímica que els seus col·legues van denominar *Southern blot*; poc temps després altres científics van descriure —amb gran sentit de l'humor— altres tècniques semblants que van denominar, fent un joc de paraules, *Northern blot* i *Western blot*, sense que els cognoms d'aquests científics fossin *Northern* o *Western*, naturalment.

D'altra banda, en nombroses ocasions es crea més d'un terme per a denominar el mateix concepte, com ha passat amb el nom de moltes malalties. Un bon exemple d'això és el cas de la cirrosi biliar primària (terme recomanat pel Consell d'Organitzacions Internacional de Ciències Mèdiques i l'Organització Mundial de la Salut, OMS), que també rep les denominacions (no recomanades) següents: *cirrosi biliar hipertròfica*, *cirrosi biliar pericolangiòtica*, *cirrosi biliar xantomatosa*, *cirrosi de Charcot*, *cirrosi de Hanot*, *cirrosi de Todd*, *cirrosi hipertròfica*, *cirrosi monolobular*, *cirrosi tòxica*, *colangitis destructiva no supurativa crònica*, *síndrome de Hanot*, *síndrome de Hanot-Rossie*, *síndrome de Mahon-Tannhauser* i *síndrome de Tannhauser-Magendanz*; encara que no s'utilitzen totes ni amb la mateixa freqüència ni a tots els països.

Per intentar posar ordre en la terminologia científica, és evident que cal normalitzar-la, entenent per això tant la normalització dels termes com la normalització de l'ús dels termes normalitzats.

a) La normalització dels termes

El precedent més important en normalització de la terminologia científica es remunta al segle XVIII, quan el botànic suec Carolus Linnaeus va crear el sistema binomial de nomen-

clatura botànica, l'essència del qual segueix vigent en la nomenclatura científica dels éssers vius. Més recentment, diverses organitzacions científiques internacionals s'ocupen, amb excel·lents resultats, de la normalització dels termes científics. Algunes d'aquestes organitzacions té una història considerable; així, per exemple, la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada, va fer la primera proposta internacional sobre la nomenclatura de la química orgànica l'any 1892, i el 1921 va constituir la comissió dedicada a la nomenclatura de la química inorgànica.

Un dels grans mèrits de les organitzacions dedicades a la normalització és la consideració del consens com un valor imprescindible: aquestes organitzacions són paradigmes de democràcia científicotecnològica. Efectivament, el primer esborrany de cada recomanació l'elaboren —en llengua anglesa, això sí— un grup d'experts procedents de diferents països. Aquest esborrany s'envia a un gran nombre d'experts en la disciplina que es tracti i, ocasionalment, a algun terminòleg perquè aportin esmenes i suggeriments. Una nova versió de l'esborrany s'envia a les associacions científiques dels diferents països que integren l'organització internacional perquè el sotmetin a votació. Si el vot és majoritàriament favorable es publica la recomanació en una o més revistes científiques de difusió internacional i, de vegades, també a Internet; en cas contrari, es reconsidera el document en la seva totalitat i es reinicia el procés o s'abandona el projecte. Per aquesta raó, aquestes recomanacions, quan finalment es publiquen, són el producte d'un gran consens.

Per als països de parla no anglesa el procés de normalització inclou, a més de participar en les institucions

científiques internacionals en llengua anglesa, la traducció del terme anglès recomanat. En català hi ha molt poques publicacions sobre aquest tipus de recomanacions. Un exemple a seguir es dona en l'àmbit de la química amb la traducció dels llibres de nomenclatura de la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada publicats per l'Institut d'Estudis Catalans. Un altre exemple és la traducció al català del *Vocabulaire international de métrologie: concepts fondamentaux et généraux et termes associés*, feta per l'Associació Catalana de Ciències de Laboratori Clínic amb la supervisió del TERMCAT.

b) La normalització de l'ús dels termes normalitzats

La normalització de l'ús dels termes normalitzats no depèn de les institucions normalitzadores, sinó dels potencials seguidors de les recomanacions internacionals. En aquest aspecte de la normalització, desgraciadament, sembla que és molt difícil tenir èxit. I, això, per què passa? Més endavant especularem sobre les possibles causes d'aquest fenomen; però, fins que aquesta normalització no s'aconsegueixi, de poc serveixen els esforços econòmics i humans realitzats per les organitzacions científiques. No obstant això, cal destacar que quan la normalització terminològica és una exigència governamental se segueix totalment i sense problemes, com és el cas de la indústria farmacèutica en l'ús de les denominacions comunes internacionals dels fàrmacs recomanades per l'OMS.

Com actuen els usuaris potencials de la terminologia recomanada?

a) El professorat i els investigadors

Pel que fa al professorat —sigui quin sigui el nivell de l'ensenyament impartit— i els investigadors, els termes apresos durant la carrera o a l'inici de la vida professional són generalment els que s'utilitzen sistemàticament. Aquests termes es fan propis i no es volen canviar per altres d'estranyes. En gene-

James Gathany (Wikimedia)

ral, les persones sofrem una espècie de topofòbia terminològica, és a dir, una actitud de rebuig contra els termes que ens resulten estranys o rars, encara que, simultàniament, tot sovint sofrem una xenofília terminològica, sobretot anglofília terminològica.

Si els termes que s'aprenen en primera instància són anglicismes, l'assumpte encara és més complicat: als uns, substituir els anglicismes per termes del propi idioma els sembla una pèrdua de temps, fins i tot un endarreriment en un món globalitzat en el qual l'anglès ha de ser el rei —més aviat l'emperador— dels idiomes; als altres els sembla, conscientment o inconsci-

entment, que, si utilitzen anglicismes, demostren que són més coneixedors de la disciplina.

La sinonímia constitueix un problema addicional. Alguns autors de textos científics argumenten que, si hi ha sinònims, utilitzar sempre el mateix terme és poc estètic i per això barregen el terme recomanat amb els sinònims que no són recomanats. Aquests autors obliden que, tot i que l'ús de sinònims sigui un recurs valuós des del punt de vista literari, perjudica notablement la comunicació científica i consumeix una quantitat important de memòria en els sistemes d'emmagatzematge de la informació, ja siguin humans o informàtics.

b) Els traductors i els correctors d'estil

Els traductors tot sovint es troben en anglès termes no recomanats, com ara *level* amb el significat de 'concentration', *parameter* amb el significat de 'quantity' o *cystic fibrosis* amb el significat de 'mucoviscidosis'. La majoria de traductors no detecten aquest tipus de termes o si els detecten creuen que han de ser fidels al text original i tradueixen els termes no recomanats pels seus equivalents «calcats» que, naturalment, tampoc no són els recomanats en la llengua a què es tradueix. Només una minoria de traductors tradueixen els termes no recomanats anglesos pels equivalents recomanats en la llengua d'arribada.

En l'edició de llibres i revistes científics, tant en la llengua original com en les traduccions, els correctors d'estil solen tenir una cura exquisida per seguir les regles ortogràfiques i sintàctiques. Si un autor o un traductor fa una «falta d'ortografia» el corrector sempre l'esmena, però les «faltes de terminologia» no les solen detectar i, consegüentment, ningú les corregeix. Per què s'intervé en uns casos i en els altres no? Al cap i a la fi, tot són convencions.

c) La indústria de productes científics

La indústria de productes científics, contràriament al que fa amb les «faltes d'ortografia», usa en els seus fullets informatius o propagandístics els vulgarismes terminològics

que fan servir els seus clients, els científics: «el client sempre té raó».

N'és una excepció la indústria farmacèutica, que, amb independència dels seus clients, però per obligació legal, usa les denominacions comunes internacionals recomanades per l'OMS.

d) Les organitzacions científiques

En nombroses ocasions, les organitzacions científiques prescindeixen totalment o parcialment de la normalització terminològica internacional. Així, malauradament, cap organització científica catalana de l'àmbit biomèdic ha publicat, per exemple, cap versió en català de la nomenclatura bioquímica recomanada internacionalment. Tampoc les universitats no semblen tenir gaire interès en les recomanacions internacionals sobre nomenclatura en l'àmbit biomèdic. També és una llàstima que el magnífic —en la majoria d'aspectes— *Diccionari enciclopèdic de medicina*, publicat conjuntament per l'Acadèmica de Ciències Mèdiques i de la Salut i *Enciclopèdia Catalana*, no utilitzi en gaires ocasions els termes recomanats internacionalment.

e) El govern

El Departament d'Educació intervé en diversos aspectes sobre el contingut dels llibres de text d'ensenyament secundari, però no dona cap instrucció sobre l'ús de la terminologia científica recomanada internacionalment.

Què es pot fer?

Molt probablement, l'ús generalitzat de la terminologia normalitzada i recomanada internacionalment no serà una realitat fins que no s'adopti a les escoles, instituts d'ensenyament secundari i universitats, i s'exigeixi als autors de textos científics. Les institucions docents i els mitjans de comunicació científica, i els organismes de l'Administració que els regulen, tenen la responsabilitat de col·laborar amb aquest aspecte del progrés científic.

S'haurien d'organitzar seminaris sobre com promoure l'ús de la terminologia científica normalitzada i recomanada internacionalment, i convocar-hi els diferents actors de l'escenari català: els científics, les editores científiques, les organitzacions científiques, la indústria de productes científics, etc.

Però les activitats necessàries perquè tot això passi, les haurien de dirigir i impulsar les dues organitzacions que, per la seva naturalesa, són les més apropiades per a fer-ho: el TERMCAT i la Societat Catalana de Terminologia. Si aquestes dues organitzacions s'ho proposessin, la situació milloraria notablement. N'estic segur!

XAVIER FUENTES ARDERIU

Laboratori Clínic

Hospital Universitari de Bellvitge

El concepte de terme

Taula rodona organitzada per la SCATERM (15 de març de 2011)

Amb el convenciment que un debat específic sobre el concepte de *terme* podia ser d'interès per als socis, i per als usuaris i estudiosos de la terminologia en general, la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) va organitzar una taula rodona sobre aquesta qüestió, a partir d'una proposta de Jaume Martí, president de la Societat i professor de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). A més de Jaume Martí, la SCATERM va convidar Jordi Bover, com a representant del Centre de Terminologia TERMCAT, on és responsable de l'Àrea de Projectes Terminològics, i M. Teresa Cabré i Castellví, catedràtica de la UPF, pel seu prestigi com a professora i estudiosa de la terminologia en tots els seus vessants, i autora de la teoria comunicativa de la terminologia (TCT).*

El debat prometia ser interessant des d'un punt de vista teòric i científic, però també ho havia de ser des d'un punt de vista pràctic i estratègic. La taula rodona, moderada per Angels Egea, es va promoure, doncs, amb la intenció que les reflexions de la sessió, i altres que poguessin sorgir a partir d'aquesta, permetessin anar definint la posició de la SCATERM en el context de l'Institut d'Estudis Catalans, en tant que n'és una societat filial. En aquest sentit, el debat havia de contribuir a resoldre interrogants com ara: El diccionari normatiu ha d'incloure termes? Quins? Com s'han de definir dins d'un diccionari de llengua general? Qualsevol unitat lèxica és susceptible de ser *terme*? I encara, els mots nous que apareixen en els mitjans de comunicació per a designar realitats desconegudes són termes?

En la seva intervenció, Jaume Martí deixà clar que partia d'una concepció de *terme* més aviat res-

trictiva, i començà presentant alguns problemes (exactament parlà de «divergències, indefinicions i ambigüitats») amb què sovint es troba sobre aquell concepte, com ara: l'ambigüitat en l'ús de mot i *terme*; la frontera de la desterminologització —o banalització de la terminologia— i el paper que tenen en aquest fenomen els textos de caràcter divulgatiu; la relació amb la neologia, i els límits amb el lèxic comú. I remarca que, en aquest darrer cas, la frontera es presenta desdibuixada tant en la pràctica terminològica com en els discursos més teòrics. Martí creu que davant d'aquestes qüestions la via que cal seguir és la de buscar les «diferències qualitatives fonamentals que indueixin a un tractament teòric i pràctic específic de la terminologia».

A partir de les consideracions anteriors, Martí va fer la proposta de considerar que la terminologia és el lèxic dels discursos especialitzats —que són elaborats pels especialistes corresponents— i que apareix, també, en els textos especialitzats. És a dir, hi hauria una correlació «especialista - coneixement especialitzat - text especialitzat - terminologia». (En el debat posterior es va discutir el pes i la caracterització atorgats al discurs en aquesta visió, i Martí posà l'exemple de la diferència entre el discurs produït per un ferreter sobre els productes que ven i el discurs d'un enginyer quan fa recerca sobre aquests productes; en el segon cas, s'ha de tenir en compte el paper condicionador del context de recerca, el reconeixement social, etc.) Així, es podria dir que hi ha coneixement especialitzat quan hi ha un discurs també especialitzat (expressat en tesis, manuals universitaris, articles que se sotmeten a un control o a un filtre, entre

d'altres) i un grup social que crea i protegeix aquest discurs. En qualsevol cas, Martí és conscient que situats en aquest punt caldria aclarir —precisar— els conceptes d'especialista, de coneixement especialitzat i de llenguatge d'especialitat, que també presenten indefinicions i ambigüitats quan s'apliquen a casos fronterers; perquè aquests conceptes són, precisament, els que permeten l'estudi de la terminologia en contrast amb el del lèxic comú.

La intervenció de Jordi Bover ens va situar en el punt de vista de qui treballa amb terminologia aplicada, tant en tasques de normalització terminològica com de confecció de diccionaris i vocabularis terminològics, de manera que, per contrast, va presentar un concepte de *terme* en un sentit més ampli que el de Jaume Martí. Bover parteix de la distinció de tres elements que configuren aquesta concepció àmplia de *terme*: la denominació (entesa sempre com una unitat lingüística), el concepte (la representació mental, generalment expressada en els diccionaris per la definició) i l'àmbit d'especialitat (un àmbit d'activitat pertanyent a un grup restringit d'usuaris). Aquest darrer element seria la clau per a distingir el *terme* de la unitat lèxica no especialitzada. És a dir, afegint a dues característiques pròpies del signe lingüístic (concepte i denominació) el tret «usat en una activitat restringida», doncs, es configura un marc en què podem fer aquella distinció (*terme* i unitat lèxica no especialitzada), i que és molt útil per a les tasques terminogràfiques. De fet, es pot arribar a dir que qualsevol peça lèxica que associem amb un camp temàtic concret és un *terme*, i és lògic considerar que hi ha un continuïtat entre llenguatge d'especialitat i llengua comuna.

SCATERM

Aquest pensament ens allibera de la necessitat d'haver de buscar una frontera clara entre especialitzat i no especialitzat. Segons Cabré, aquesta necessitat ens arriba per la influència del discurs científic clàssic, que és un model prototípic de discurs especialitzat; i presenta problemes quan el discurs especialitzat prové d'àmbits menys científics o poc tècnics (les ciències humanes, les socials, etc.), en què costa més de delimitar.

Partint d'aquesta darrera posició, i en relació amb les altres dues, podem concloure que el raonament teòric, que busca explicar-se els fenòmens i avançar en el coneixement, i la pràctica, que ha de prendre decisions funcionals i operatives, poden confluïr o no fer-ho. I aquest exercici també pot ser diferent segons que siguem receptors de terminologia o en siguem productors.

Finalment, el que s'infereix del debat és que el concepte de *terme* es pot abordar amb l'intent d'establir uns límits entre el lèxic comú i el llenguatge d'especialitat; però també ens hi podem acostar des d'una perspectiva més ontològica, quan volem saber què és un terme o què entenem per terme. Així mateix, aquestes dues posicions estan condicionades pel punt de vista científic, en la construcció de propostes teòriques i en el treball descriptiu, i pel punt de vista aplicat, en el treball terminogràfic. En qualsevol cas, és clar que es tracta d'una qüestió que els terminòlegs i els especialistes ens hem de plantejar, i a partir de la qual podem arribar a conclusions diverses, no tant en el sentit d'oposades, sinó de complementàries.

AGUSTÍ ESPALLARGAS
SCATERM

* Agraïxo als intervinents les seves observacions, que han contribuït a fer que les explicacions dels seus punts de vista en aquest escrit siguin més precises i entenedores.

El que és interessant d'aquesta visió és que la combinació d'aquests tres elements presenta algunes peculiaritats que s'han de tenir en compte: hi pot haver més d'un concepte per a una mateixa denominació (que representen termes diferents); un mateix objecte pot donar lloc a diferents conceptes (i també són termes diferents: l'objecte *aigua* té definicions diferents per a un bomber o per a un hidròleg), i, finalment, hi pot haver sinonímia de denominacions, com en el cas de *ratpenat* i *ratapinyada*. En casos com el darrer, el que sembla que és polèmic —tal com es va expressar en el debat— és si s'ha de considerar que tenim dos termes o només un de sol.

En la visió de Bover, que és la del TERMCAT, el concepte constitueix la peça principal de l'entitat *terme*, perquè acostuma a ser la unitat a partir de la qual, en els treballs terminogràfics, es fa la selecció de termes i s'estableixen les denominacions. Es pot dir que el terme, des d'aquesta posició, és l'article terminogràfic (denominació paral·lela a la d'article lexicogràfic).

M. Teresa Cabré parteix d'un plantejament diferent dels anteriors, perquè no es troba en una situació d'haver de tractar la qüestió

des d'un punt de vista terminogràfic, però tampoc des d'un punt de vista ontològic en què calgui resoldre un problema del tipus què és i què no és terme. Es prefereix situar en un marc teòric ampli i flexible en què tot són unitats lèxiques de capacitat referencial, i en què el terme és un valor que aquestes unitats lèxiques adquireixen en el discurs. Així mateix, pensa que no ens podem basar només en l'ús especialitzat per a dir que una unitat és un terme. En el plantejament de Cabré la categoria *terme* ha de complir uns requisits en tres plans diferents: en el pla cognitiu (representa un coneixement precís), en el pla lingüístic (correspon a una unitat lèxica) i en el pla comunicatiu o discursiu (s'utilitza en *escenaris* determinats). Així, no ens cal haver de distingir necessàriament i a priori entre terme i unitat lèxica no especialitzada, sinó que les unitats lèxiques es poden actualitzar com a unitats especialitzades o no especialitzades. Des d'aquesta posició, els termes no són unitats separades de les altres unitats del lèxic, sinó unitats del lèxic que adquireixen un significat precís —s'activa el caràcter de *terme*— en unes condicions pragmàtiques i de discurs determinades.

Santiago Pey i Estrany (1917-2001)

La passió pel disseny i pels mots

MERCÈ LORENTE, SÍLVIA LLOVERA I XEMA VIDAL
Consell de Redacció / Escola Massana

TERMINÀLIA 3 (2011): 59-63 · DOI: 10.2436/20.2503.01.25
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

Si demanem a lexicògrafs del país qui era Santiago Pey ens respondran que és l'autor d'un dels diccionaris de sinònims més venuts i consultats dels redactats en llengua catalana. Si fem el mateix dins de l'Escola Massana, ens parlaran del dissenyador, del mestre i de l'impulsor de la formació del disseny a Barcelona. Lamentablement ja no podem adreçar la pregunta a molts dels seus companys de l'exèrcit republicà ni del Front Nacional de Catalunya (FNC). Tanmateix des de sectors tan diferents (o potser no, que no ho són tant de diferents), tothom coincideix a qualificar-lo d'autèntic *homenot*, una personalitat forta i passional en tot allò que iniciava.

Personatge polifacètic d'una gran riquesa de registres, políglota, tecnòleg, lexicògraf, dissenyador industrial i d'interiors, activista cultural i polític, bricolador, pedagog, traductor, etc., les seves múltiples activitats han anat sempre a cavall entre les arts liberals i les mecàniques encarnant i fent realitat l'ideal de l'home renaixentista. (Mañà, 1992.)

Santiago Pey nasqué a Barcelona el 14 d'agost de 1917, fill d'un dels caps tècnics de la fàbrica d'automòbils Hispano-Suiza i nebot del pintor Josep Pey. Amb tretze any ja començà a interessar-se pels mots i per les relacions de sinonímia arran de les lectures d'autors catalans i d'unes vacances estiuenques a Pont de Suert. Mentre feia el batxillerat a l'Institut Balmes, seguí els cursos de grec de Joan Petit a la Fundació Bernat Metge.

© Martí Pey

Per indicació familiar, combinà l'activitat intel·lectual amb l'aprenentatge de l'ofici d'ebenista.

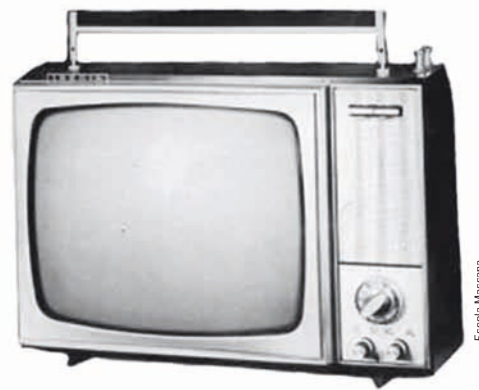
De ben jove ja era membre actiu del Bloc Escolar Nacionalista (BEN), amb el seu amic de l'institut Heribert Barrera. El 1934 participà en els Fets d'Octubre i tot seguit començà els estudis de Dret i Filosofia a la Universitat de Barcelona, on assistí als seminaris de Teoria dels valors i Teoria del coneixement i lògica de Jaume Serra i Hünter i al Curs superior de català de Pompeu Fabra.

Formà part de la primera promoció de l'Escola de Guerra i el 1937 fou destinat al front d'Aragó, on comandà una bateria d'obusos. Coneixedor de la llengua alemanya, fou captat pel Servei d'Informació Especial Perifèric i, més endavant, participà a la campanya del Segre, ja amb el grau de capità de l'exèrcit. El desembre de 1938 fou capturat per soldats italians i confinat al camp de concentració de Deusto. En va sortir sis mesos més tard en llibertat vigilada i fou represaliat a no poder-se matricular a cap universitat de l'Estat espanyol.

Militant des d'aleshores del Front Nacional de Catalunya, en va ser el cap d'operacions de la Secció Militar. Amb el seu cunyat, Joan Grau, va ser responsable dels informes sobre les defenses de Montjuïc i de les platges de Barcelona adreçats als aliats, per a un desembarcament que mai no es va realitzar. En aquesta època col·laborà també amb Josep Palau i Fabre per a organitzar de manera clandestina els Estudis Universitaris, i hi prosseguí estudiant lexicologia i semàntica amb Jordi Rubió i Balaguer.

Va lliurar-se de ser detingut amb els seus companys de l'FNC a final de 1943, i amb una ordre de crida i cerca en contra va viure amb documentació falsa durant anys. El 1946 va abandonar l'FNC i el seu activisme es concentrà en la resistència cultural. Del 1943 al 1950 treballà a l'Editorial Seix, on publicà un primer diccionari de sinònims i antònims en castellà. Després d'un intent no reeixit de muntar la seva pròpia editorial, es dedicà professionalment a la traducció de l'alemany d'obres de disseny i a la construcció de mobles.

A partir dels seus contactes amb arquitectes i decoradors d'abans de la guerra i del seu extens coneixement dels corrents europeus i americans dels anys cinquanta, és considerat un personatge pont entre tradició i avantguarda (Mañà, 1992). Amic d'Alexandre Cirici i dels arquitectes del Grup R, com Oriol Bohigas o Antoni de Moragas, fou un dels primers a defensar el disseny organicismista. A final dels anys cinquanta abandonà l'interiorisme per a dedicar-se exclusivament al disseny industrial. Aprofundí en el coneixement de tècniques i de materials com el plàstic. Dissenyà cadires, rajoles, llums, electrodomèstics, màquines eina. Dirigí la secció creativa d'una empresa d'electrodomèstics de 1966 a 1969. Fou impulsor i membre fundador de l'Associació de Disseny Industrial – Foment de les Arts i del Disseny (ADI-FAD), que l'any passat va celebrar

Escola Massana

el 50è aniversari, i participà en diverses exposicions i manifestacions internacionals.

El 1965 organitzà la Secció de Disseny de l'Escola Massana, que dirigí fins al 1975. Els seus alumnes destaquen sobretot la visió àmplia del disseny, que li venia donada per la doble formació tècnica i humanística i pels seus contactes amb escoles i professionals de la resta d'Europa (Font, 1992). A més de les seccions de disseny industrial i d'interiors, va crear el taller de maquetes i va introduir noves matèries en els estudis reglats: teoria del coneixement i de la creativitat, ergonomia, semiologia, biònica, màrqueting, psicologia, història de la tècnica, etc. Durant el bienni 1973-74 organitzà diverses manifestacions monogràfiques amb estudiants. L'any 1992 l'Escola Massana li va oferir una exposició homenatge.

Recordat per estudiants, col·laboradors i amics, després de la seva mort l'any 2001, es va crear l'Associació d'Amics de Santiago Pey, amb la missió de reivindicar-ne la figura, difondre'n l'obra i, si pot ser, publicar obra encara inèdita.

L'obra escrita

Santiago Pey fou el curador de l'edició de Barcino de les *Converses filològiques* de Pompeu Fabra, publicades en 10 volumets entre 1954 i 1956, sota la revisió de Ramon Aramon.

Conegut sobretot pels seus diccionaris, molt reeditats, és autor del *Vocabulari de barbarismes* (Barcelona: Teide, 1982) i del *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims* (Barcelona: Teide, 1970). En el comentari dedicat al diccionari de sinònims, Rico i Solà (1995) recorden que és el primer diccionari publicat d'aquestes característiques i el més extens, i que, a més de la nomenclatura del diccionari Fabra, Pey hi inclou lèxic més especialitzat, de botànica, ornitologia, ictiologia, etc. També va ser autor d'un diccionari en castellà: *Diccionario de sinónimos, ideas afines y contrarios* (Barcelona: Teide, 1966).

L'interès per l'ensenyament professional el va dur a publicar una sèrie de manuals sobre oficis diversos en llengua castellana: *100 ideas básicas de bricolaje* (Barcelona: Bruguera, 1980), *Albañilería* (Barcelona: CEAC, 1993), *Bricolaje: Pintura. Revestimientos. Herramientas – Materiales. Carpintería – Albañilería. Electricidad. Electrodomésticos. Agua y gas. Calefacción – Aislamiento. Reparaciones* (Barcelona: Nauta, 1980), *Carpintería y cer-*

rajería (Barcelona: CEAC, 1984), Ebanistería y tapizado (Barcelona: CEAC, 1976), Electricidad y electrodomésticos (Barcelona: CEAC, 1975), Fontanería y albañilería (Barcelona: CEAC, 1975), Fontanería (Barcelona: CEAC, 1984), Iniciación práctica: Materiales. Manejo de herramientas (Barcelona: CEAC, 1981), Pintura y empapelado (Barcelona: CEAC, 1982), Revestimientos de suelos, paredes y techos (Barcelona: CEAC, 1982). Col·laborà amb diversos editors, principalment Gustavo Gili, en l'edició en castellà d'obres similars d'autors estrangers.

També fou col·laborador de diverses revistes, com ara Serra d'Or, Destino, Die Kunst, Hogares Modernos, Der Bau und Möbelschreiner, Innerarchitektur o Marketing.

Va deixar inacabada la seva obra lexicogràfica més ambiciosa, que de moment no ha pogut tenir continuïtat: el Diccionari temàtic. Dissenyat per a ser publicat en CD-ROM, aquest diccionari vol aplegar tot el vocabulari de la llengua catalana, lèxic general i terminologia, amb informació explícita sobre les relacions d'hiperonímia, hiponímia i sinonímia de cada mot, ordenat temàticament a partir d'una classificació decimal i alfanumèrica.

Disseny i terminologia del disseny

Destaquem pel que fa a l'interès dels lectors de TERMINÀLIA l'article «Problemes del disseny», publicat a la revista Serra d'Or, on es fa evident l'interès de Pey per la terminologia:

Quin sentit i quin abast cal donar a la paraula disseny? ¿Com és que han sentit aquesta inquietud i la necessitat d'agrupar-se sota aquesta designació tota una sèrie de gent procedents d'altres professions ben definides dins les arts plàstiques?

Si ens fixem una mica en aquestes professions, veurem que generalment són dibuixants, pintors, escultors, arquitectes, decoradors, projectistes els membres d'aquests nous agrupaments del disseny. ¿Com és que han escollit la paraula disseny per a caracteritzar-se, en lloc de dibuix? ¿Quina subtil diferència ha fet que fos la primera paraula i no la segona, l'escollida?

De fet, en el llenguatge corrent poca diferència hi ha entre dibuix i disseny. Hi ha llengua que només té una sola paraula per a ambdós significats. Això no obstant hi ha un matis conceptual que diferencia aquests dos mots, i és per esguard d'aquest matis que hom usa deliberadament el mot disseny. (Pey, 1960, p. 37.)

També fou autor de contribucions sobre disseny industrial en llengua castellana, com «El diseño industrial a debate» (Batik panorama general de las artes: arte, diseño, arquitectura, núm. 49, abril/maig 1979, p. 20-22) o «Lo que el diseño revela» (Destino, núm. 1243, 3 juny 1961, p. 35-37). Entre d'altres traduccions de l'alemany i de l'italià, és el responsable de la versió castellana del

manual de referència Teoría y práctica del diseño industrial: elementos para una manualística crítica de Gui Bonsiepe (Barcelona: Gili, 1978).

Les obres dedicades al disseny i escrites en llengua catalana són: La Introducció al disseny industrial (1963), El disseny en eines, el disseny en màquines eina (19??) i el pòstum Glossari del moble (2007).

PEY I ESTRANY, Santiago (1963). *Introducció al disseny industrial*. Barcelona: Rafael Dalmau, editor. 63 p. (Panorama actual de les idees; 30)

Aquesta obra breu és considerada la primera publicació dedicada de manera global al fenomen del disseny. En el prefaci l'autor indica, després de cinc anys escassos d'activitat de disseny a Catalunya, la seva voluntat de fer propostes per al debat, d'encetar polèmiques.

Comença amb la denominació mateixa de la nova professió. Es decanta per disseny industrial en comptes d'estètica del producte. I continua amb el concepte, tot refusant la definició predominant als Estats Units, del disseny com a intermediari entre consumidors i fabricants. Pey defineix el disseny industrial com «la preocupació relativa a les formes de presentació, a les solucions utilitàries i a l'acabat dels productes industrials fets en sèrie» i reivindica que el moviment actiu per a la innovació és indeslligable de l'activitat del disseny. Partidari de l'orientació de l'escola Bauhaus (Walter Gropius, H. Meyer i L. Mies van de Rohe), defensa una concepció completa del disseny industrial, que tinguí en compte tots els factors estètics i socials dels productes: materials, utilatge per a una execució seriada, elements auxiliars de muntatge, bon funcionament del producte, recobriments, embalatge, etc.

Pey, que a su vertiente de diseñador añade la de humanista y profesor, trata de sintetizar todas las vertientes que intervienen en el ciclo del diseño, dentro de un marco de situación histórica y encauzamiento de los productos. La obra tiene el indudable mérito de ser, hasta el momento, la única obra de estudio dedicada exclusivamente al diseño en todas sus vertientes: arquitectura de interiores, textil, materiales, etc. (Giralt-Miracle, 1970 p. 50.)

Dedica diversos capítols al perfil del dissenyador i és en els apartats sobre el producte on trobem més termes relacionats amb materials, tècniques, formes o procediments de fabricació.

Hi exposa la novetat dels premis ADI-FAD i parla de l'agrupació de dissenyadors industrials del Foment de les Arts Decoratives, tot reclamant la creació d'una escola que segueixi el precedent de l'escola Bauhaus a Weimar, creada per Walter Gropius, que vinculava el disseny a les tradicionals escoles d'arts i oficis; idea que es concretaria amb la creació de la Secció de Disseny a l'Escola Massana dos anys més tard de la publicació d'aquest primer manual.

MAÑÀ, Jordi; PEY I ESTRANY, Santiago; VILANOVA, Josep; FONT, Josep M. *El diseño en herramientas. El diseño en máquinas-herramientas = El disseny en eines. El disseny en màquines-eina*. Barcelona: Centro de Diseño Industrial, 19??)

Es tracta d'una obra d'una trentena de pàgines amb el text bilingüe català-castellà dividida temàticament en tres parts: «Procés» del disseny de l'eina, «L'eina» i «L'ergonomia de les accions de premsió en el treball amb eines i màquines eina». Cadascuna de les parts ha estat escrita per un o dos dels diferents autors.

Santiago Pey va redactar la part dedicada a l'eina, on estableix les diferències conceptuals entre eina i màquina eina; presenta un panorama general de l'eina en l'evolució humana i en les diferents cultures, i relaciona el desenvolupament de les eines amb les necessitats de cada cultura. També analitza diversos termes a partir de la seva etimologia i en compara l'abast conceptual en diferents llengües.

Així [en català] considerem que una raspa, una llima, un martell, unes estenalles, una maça, una espàtula, un diamant, el paper de vidre, etc., són eines. Aquesta vasta comprensió no és possible en el castellà *herramienta*.

També parla dels termes que usen altres llengües per a designar l'eina, com ara *tresna* en basc, *zeug* i *Werkzeug* en alemany, *outillage*, *outil* i *outilleur* en francès, *tool* en anglès, *enseres* en castellà o altres sinònims en català com ara *estri*.

Pey defensa el fet que les llengües no mantenen una analogia exacta en les seves denominacions: «Les eines del camp i de conreu tenen un nom concret en castellà *aperos*, del qual no hi ha correspondència exacta en català. Inversament no hi ha tampoc una exacta correlació entre els mots catalans *ormeig* i *arreu* i els castellans *avíos*, *aparejos* i *arneses*».

El text presenta gran quantitat de terminologia catalana relacionada amb les eines, com ara *punxó*, *burí*, *coltell*, *barrina*, *filaberquí*, *enformador*, *gúbia*, *vorenc*, *ribot*, *garlopa*, *acanalador*, *boetador*, *abrasió*, *raspat*, *gratat*, etc.; i els equivalents en castellà, gràcies a la versió bilingüe del text.

PEY I ESTRANY, Santiago (2007). *Glossari del moble*. Barcelona: Edicions de l'Escola Massana. Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya. 147 p.

Aquest llibre, prologat per Joan Ferrer, professor de filologia de la Universitat de Girona, aplega els dos vessants professionals de l'autor: el disseny industrial i la lexicografia. En una nota preliminar, Pey ens avisa que aquest glossari és una separata ampliada d'una obra en curs de redacció on s'acullen temàticament els mots bàsics comuns i científics del cabal lèxic català, l'inacabat *Diccionari temàtic*.

El glossari inclou 600 termes sobre mobles i construcció de mobles, ordenats temàticament. De fet l'obra no presenta una estructura lexicogràfica, sinó que cada entrada encapçala un text redactat a la manera enciclopèdica. Dins del text els termes rellevants són marcats en negreta, i es recullen també en un índex alfabètic (p. 135-147) amb ordenació d'unitats sintagmàtiques inverses, es a dir, a la manera de algunes enciclopèdies: *Acant* (full d'), *Antoni* (potes de sant), *goma* (escuma de), *pilota* (entapissat de). Els manlleus hi són destacats en cursiva: *chaise longue*, *churruigueresco*, *guata*, *high-boy*. El llibre recull 140 dibuixos referits als termes, il·lustrats per Xavier Ferrés i Pardó, arquitecte i professor de l'Escola Massana. ✿

Bibliografia

- BARRERA, Heribert (2001). «Record de Santiago Pey». *Llengua Nacional*, 36 (tardor 2001), p. 35.
- FONT, Josep Maria (1992). Materials de l'exposició «Homenatge a Santiago Pey». Barcelona: Escola Massana.
- GIRALT-MIRACLE, Daniel (1971). «El Diseño Industrial en Cataluña. Historia cronológica del ADI/FAD». *Cuadernos de arquitectura y urbanismo [en línia]*, 1971, núm. 82, p. 48-54.
- Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1971; 2a ed. 1986.
- MANENT I TOMÀS, Jordi (2001). «Entrevista al lingüista Santiago Pey i Estrany». *Llengua Nacional*, 36 (tardor 2001), p. 31-34.
- MAÑÀ, Josep (1992). Materials de l'exposició «Homenatge a Santiago Pey». Barcelona: Escola Massana.
- MAÑÀ, Jordi; PEY I ESTRANY, Santiago; VILANOVA, Josep; FONT, Josep M. (19??). *El diseño en herramientas. El diseño en máquinas-herramientas = El disseny en eines. El disseny en màquines-eina*. Barcelona: Centro de Diseño Industrial.
- PEY I ESTRANY, Santiago (1960). «Problemes del disseny». *Serra d'Or*, núm. 11, p. 37.
- PEY I ESTRANY, Santiago (1963). *Introducció al disseny industrial*. Barcelona: Rafael Dalmau, editor. 63 p. (Panorama actual de les idees; 30).
- PEY I ESTRANY, Santiago (2007). *Glossari del moble*. Barcelona: Edicions de l'Escola Massana. Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya.
- RICO, Albert; SOLÀ, Joan (1995). *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*. València: Servei de Publicacions de la Universitat de València. (Biblioteca Lingüística Catalana; 16).

Vaig conèixer Santiago Pey a l'Escola Massana l'any 1972. Hi havia anat perquè sabia que necessitaven un professor de matemàtiques per als estudis de Disseny Industrial. El meu germà estudiava a la Secció de Disseny Industrial de la Massana i el meu pare hi havia estudiat dibuix i pintura l'any 1937. Aleshores jo estudiava Enginyeria Industrial.

De seguida hi va haver bona sintonia. Li va agradar el meu currículum i vam quedar que faria les classes. Allà, però, vaig tenir la primera sorpresa i mostra del caràcter de Santiago Pey. Em va dir que em volia demanar un favor una mica atípic: volia que comencés les classes aquella mateixa tarda, perquè els alumnes ja feia setmanes que havien començat el curs i ho necessitaven. Li vaig dir que sí i al cap d'una hora estava ensenyant matemàtiques a la Massana.

En Pey era el cap de la Secció de Disseny Industrial i d'Interiors de l'Escola Massana des de 1963, any en què la va fundar per encàrrec del director d'aleshores, en Lluís Maria Güell. Aquest havia vist la necessitat d'incorporar el disseny a una escola d'art i oficis artístics com la Massana, i per això havia fitxat un dels millors dissenyadors d'aquell moment i un dels pocs que, a més de dissenyar, es dedicava a estudiar, analitzar i fer teoria sobre aquella activitat tan important i, a la vegada, desconeguda en el nostre país.

Aquell mateix any, Pey havia publicat *Introducció al disseny industrial*, el primer llibre sobre aquesta disciplina que s'ha editat a tot l'Estat. És un llibre que, per la seva claredat conceptual i expressiva, encara ara és d'actualitat i útil per les seves reflexions i anàlisis sobre els diferents factors que intervenen en el procés de disseny.

Era un moment de molta modernitat. Des del 1959 a l'Escola s'hi impartia Disseny Gràfic. Pere Ariño n'era el cap de secció i els programes s'havien fet sota la direcció i l'assessorament de Ricard Giralt Miracle.

Santiago Pey i Estrany, nascut a Barcelona el 1917 i mort a la mateixa ciutat el 2001, va començar a interessar-se per les paraules als tretze anys, per l'ús dels diccionaris, per les classificacions per a poder recordar les paraules noves que descobria; una estada a Pont de Suert el va posar en contacte amb el concepte de *dialecte* i d'aquí a l'estudi dels sinònims. Diverses paraules per a expressar un mateix concepte. Ell afirmava que aquest coneixement de diferents maneres d'expressar una cosa (tant per variacions dialectals com pel coneixement del mot en diferents idiomes) és un primer fonament creatiu per a enfrontar el disseny de l'objecte que aquestes paraules expressen.

Va estudiar Dret i Filosofia i Lletres a la Universitat —va ser alumne de Jaume Serra Hunter, Jordi Rubió i Balaguer, Joan Petit i Pompeu Fabra; «en Fabra, com en Petit, no feien classe classe, les seves xerrades sense un tema determinat eren extraordinàriament educatives»— i, per recomanació del seu oncle, va aprendre i practicar durant els estius l'ofici d'ebenista.

Ell sempre deia que d'aquesta combinació: d'una banda, el coneixement de les paraules i l'estudi de les idees, i de l'altra, el coneixement dels materials i dels seus processos de transformació i la fabricació de productes en sortien directament les competències per a dedicar-se al disseny industrial.

Vaig tenir la sort de compartir classes de Projectes de Disseny amb ell i la veritat és que jo era un deixeble, un xic més avançat que els altres, del veritable mestre que era en Pey.

A les seves classes gaudíem del seu ampli coneixement de tants i tants temes. Moltes vegades a classe duia formatges exquisits dels quals ens feia descobrir l'origen, la composició, la forma de fabricació, el nom, la relació amb la geografia i l'economia, el país on s'havia inventat (o dissenyat?) acompanyats d'algun vi. D'altres vegades, la classe es traslladava a una tasca o un baret del barri i allà es desenvolupava la conversa. Tot estava relacionat amb el disseny. Com deia ell «d'on s'ha de nodrir principalment (el dissenyador) per a establir el disseny serà de les arrels essencials d'on arrenca el producte» (Pey, 1963).

La seva curiositat imparable el va portar a ser un dels experts més importants en un camp molt difícil i de moltíssima actualitat en aquells anys: els plàstics. Coneixia la major part dels tipus de plàstics i n'explicava les propietats. Col·laborava amb el Centro Español del Plástico i hi feia conferències.

En aquella època feia consultories i dissenys a moltes empreses de petita maquinària i electrodomèstics. Al mateix temps tenia patentades a Alemanya força peces per a la construcció de mobiliari dissenyades per ell: frontisses, peces d'unió, baldes, etc. que són molt interessants pel seu coneixement de disseny d'interiors i de mobles.

Quan va deixar l'Escola l'any 1978, hi vaig seguir en contacte. Un cop l'any com a mínim venia a les meves classes i conversava amb els alumnes, i els deixava bocabadats amb comentaris als seus projectes i recomanacions.

Quan vaig accedir a la direcció de l'Escola Massana, l'any 2000, em va venir a veure i em va regalar el mecanoscrit de la separata del moble del seu inacabat *Diccionari temàtic*. D'aquest text, set anys després vam publicar a l'Escola Massana el *Glossari del moble*. Aquest llibre, d'una banda, lèxic vinculat al moble i, de l'altra, descripció de materials, formes i eines i processos, resumeix el tarannà i la manera d'ensenyar de Santiago Pey.

També anàvem a sopar. Per a mi aquells sopars han estat la meva formació de postgraduat: en Pey militar, aventurer, racional, valent; en Pey pare dels seus tres fills, marit de la Mercè, humà, solidari, savi, amorós; en Pey dissenyador i teòric, polèmic, respectuós, coneixedor i encuriós, amb ganes d'aprendre dels nous fenòmens del disseny i, sobretot, en Santiago Pey amic, mestre paternal i generós.

XEMA VIDAL
Escola Massana

Activitats, premis i publicacions de la Societat Catalana de Terminologia

Activitats previstes per a la tardor del 2011

- * **VI Seminari de la Societat Catalana de Terminologia.** És previst de dedicar-lo a qüestions relacionades amb l'establiment de nomenclatures científiques.

2a convocatòria del Premi de la Societat Catalana de Terminologia

* Bases

- Premi instituït l'any 2009, que té per objectiu promoure la recerca terminològica entre els investigadors joves dels Països Catalans, i que s'atorga cada dos anys.
 - Ofert a un treball d'investigació, bibliogràfic o d'assaig sobre terminologia, tant des del punt de vista teòric com des del punt de vista aplicat (terminografia).
 - Poden prendre part en aquesta convocatòria estudiants universitaris i persones titulades des de l'1 de febrer de 2007.
 - No es poden considerar els treballs que hagin estat premiats anteriorment o subvencionats per l'Institut de Estudis Catalans o per una altra institució.
 - La dotació del premi és de mil euros (1.000 €). Aquesta quantitat pot estar subjecta a la retenció de l'IRPF.
 - Es poden concedir fins a dos accèssits.
 - Es podran recollir els treballs no premiats fins a l'1 de juliol de 2012. L'Institut no es compromet a tenir-los a disposició dels autors després d'aquesta data.
 - El pagament dels imports dels premis prescriu el dia 20 de juliol de 2012.
 - El treball premiat serà publicat per la Societat Catalana de Terminologia dins la col·lecció «Eines de Terminologia».
 - Termini d'admissió de candidatures: 2 de desembre de 2011, a les 13 h.
- Podeu consultar els detalls de la convocatòria al web de l'IEC.

Publicacions

- * **Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia.** És una publicació bimestral en línia que s'edita regularment des del mes de març de l'any 2007. S'adreça especialment als socis de la SCATERM i, en general, a totes les persones que estan interessades en la terminologia.
- * **Col·lecció «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia».** Aplega les actes de les activitats més rellevants organitzades per la SCATERM, especialment les de les jornades anuals:

MARTÍ, Jaume; SALSE, Marina (coord.) (2010). *La terminologia i la documentació: relacions i sinèrgies*. Barcelona: SCATERM; Universitat de Barcelona. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 1).

COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.) (2010). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: SCATERM; Universitat de Vic. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2).

Consulteu el web de la SCATERM per a la concreció i actualització de les dates i les informacions. Pel que fa a l'adquisició de les publicacions podeu consultar el portal de Publicacions de l'IEC.

Crida d'articles

Els articles, que han de ser originals i inèdits, són avaluats per revisors externs designats pel Consell de Redacció de la revista. En cas que s'accepti la proposta, els autors poden rebre suggeriments de modificació.

Les propostes han de seguir les normes de presentació d'originals de la revista.

Els autors han d'enviar les seves propostes per correu electrònic a terminalia@iec.cat. Alternativament, es poden registrar en el sistema electrònic de gestió de la revista (Open Journal System), a <http://revistes.iec.cat> o a <http://terminalia.iec.cat>, i penjar-hi les trameses.

Per al número 5 (juny 2012)

Tramesa d'articles: fins al 31 d'octubre de 2011

Resultats de la selecció: fins al 30 de novembre

Versió final: fins al 31 de desembre

Publicació de la revista: juny del 2012

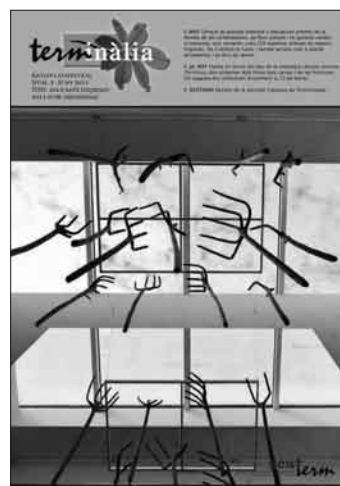
Per al número 6 (desembre 2012)

Tramesa d'articles: fins al 31 de març de 2012

Resultats de la selecció: fins al 30 d'abril

Versió final: fins al 31 de maig

Publicació de la revista: desembre del 2012

Normes de presentació d'originals

Llengües. Les propostes d'articles enviades han de ser en català o en anglès. Es poden acceptar també originals en espanyol i en francès.

Formats. Els articles s'han d'enviar en un format de qualsevol processador de textos, preferentment MS Word o Open Office. L'arxiu ha d'incloure tot el contingut (títol, autoria, cos de l'article, imatges, taules, bibliografia, annexos, notes, resums i paraules clau) en la distribució prevista.

Resums i paraules clau. Cal incloure un resum de l'article en català i un altre en anglès (com a màxim, de setanta paraules cadascun) i una llista de paraules clau en català i en anglès (com a màxim, cinc paraules per llengua). Si la proposta és en espanyol o en francès també s'ha d'incloure el resum i la llista de paraules clau en la llengua original.

Extensió màxima. L'extensió màxima del document, incloent-hi imatges, resums i bibliografia, no pot excedir els 7.000 mots o les 12 pàgines a un espai i mig.

Gràfics. El material de suport gràfic (taules, gràfics, esquemes, fotografies, figures) inclòs en l'article s'ha de presentar també en arxius independents separats del text, preferentment en format TIFF o JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp.

Tipus de lletra. Per al cos de l'article i la bibliografia, cal fer servir la lletra Times New Roman de 12 punts. Les citacions textuais, si són breus, van inserides en el text, es componen en regular rodona i entre cometes baixes («»); i, si són llargues, van entrades i es componen en regular rodona de la família Times New Roman d'11 punts. Les notes, si n'hi ha, van en Times New Roman de 10 punts.

Apartats. Els títols dels apartats han d'anar numerats (exemple: 1, 1.1, 1.1.1, 1.1.2...), amb el mateix cos de lletra, en negreta rodona. La primera línia de cada paràgraf ha d'anar entrada.

Interlineat. A un espai i mig, en tots els casos. Els paràgrafs no se separen amb cap interlineat extra. Cal deixar una línia en blanc entre títol i text i dues línies entre text i títol.

Notes. Com a criteri general, no hi ha d'haver notes. Si no es pot evitar, es poden posar un màxim de vuit notes breus al final del text i una única nota que remeti al títol de l'article, per a fer referència a projectes, premis o dedicatòries.

Bibliografia. Les referències bibliogràfiques que hagin de figurar dins el text han d'aparèixer entre parèntesis de la manera següent: (Cognom de l'autor/a, any, p. 000-000).

Al final de l'escrit hi ha d'haver les referències bibliogràfiques completes, ordenades alfabèticament segons els exemples següents:

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol del capítol». A: COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, p. 000-000.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol de l'article». Títol de la Revista, volum de la revista, número de la revista (tal com s'indica en l'original), p. 000-000.

Títol del diccionari. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, any.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [en línia]. Lloc d'edició: Editorial. [Consulta: dia mes any].

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [recurs electrònic]. Lloc d'edició: Editorial. 1 disc òptic (CD-ROM).

Abreviatures. Per a la bibliografia, cal unificar les abreviatures amb les formes següents (tant si són en singular com en plural): ed. (editor/a o editors/ores), dir. (director/a o directors/ores), coord. (coordinador/a o coordinadors/ores), p. (pàgina o pàgines).

Sigles. Es recomana reduir al màxim l'ús de sigles en el cos de l'article. Quan n'hi hagi, cal assegurar que la primera vegada que hi surtin ho facin acompanyant la forma lèxica desenvolupada. Si s'usen sigles per a referir-se a fonts bibliogràfiques, cal indicar-ho també en la bibliografia final.

Autoria. El nom complet de l'autor o autora del treball va a la primera pàgina de l'article, amb indicació de l'adscripció institucional. El Consell de Redacció lliurarà una còpia anònima de l'article als avaluadors externs. Quan la tramesa sigui acceptada per a la publicació, els autors hauran de lliurar un currículum breu de presentació i una fotografia de mida carnet en suport digital.

Vine al nou Museu de la Vida Rural i veuràs com era la vida al camp fa més de cent anys. Segur que et sorprendrà tot el que podria ensenyar-nos un pagès de fa dos segles. Coses com el valor del reciclatge i de l'esforç, o la paciència, o el que costa dur a taula un parell de tomàquets. Descobreix un edifici nou, i un contingut renovat que converteix el MVR en un dels museus més moderns del nostre país. Perquè al nou museu hi ha lloc per a tot: des d'eines anteriors al segle XVIII fins a unes innovadores galeries de teatre virtual o un espai de jocs interactius. Diguem que no hi ha una manera més avançada de fer la vista enrere.

**MUSEU
VIDA RURAL**
L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

Més informació: T. 977 870 576 - www.museuvidarural.cat

PER SABER ON ANEM,
CAL SABER D'ON VENIM.